Univerzitet Singidunum

UNIVERZITET SINGIDUNUM
DEPARTMAN ZA POSLEDIPLOMSKE STUDIJE

STUDIJSKI PROGRAM
POSLOVNA EKONOMIJA

PRISUSTVO MEĐUNARODNIH FINANSIJSKIH INSTITUCIJA U SRBIJI

- M A S T E R R A D -

Mentor:
Prof. dr Zoran Jović

Kandidat:
Bojan Jakovljević
401056/2012

Beograd, 2013.

Univerzitet Singidunum

SADRŽAJ

UVOD 4

I MEĐUNARODNE FINANSIJE 8
1.1. Definisanje pojma i razvoj međunarodnih finansija 8
1.2. Međunarodna ekonomija i proces globalizacije 8
1.3. Pojam, razvoj i uloga svetskog tržišta 9
1.4. Svetska ekonomska kriza i međunarodne finanansijske institucije 10

II POLOŽAJ I ULOGA MEĐUNARODNIH FINANSIJSKIH INSTITUCIJA 11
2.1. Teorijske osnove položaja i uloge međunarodnih finansijskih institucija 11
2.2. Međunarodne finansijske institucije kao subjekat međunarodnih .....
ekonomskih odnosa 12
2.3. Evolucija i razvoj međunarodnih finansijskih institucija 13
2.4. Međunarodne finansijske institucije u svetlu procesa .....
globalizacije i regionalizacije 15

III ISTORIJSKI PRIKAZ ODNOSA MEĐUNARODNIH FINANSIJSKIH INSTITUCIJA .....
I NAŠE DRŽAVE I ANALIZA TRENUTNOG EKONOMSKOG STANJA 17
3.1. Saradnja SFR Jugoslavije sa Međunarodnim monetarnim fondom 17
3.2. Odnosi SFR Jugoslavije sa Svetskom bankom 18
3.3. Regulisanje članstva SRJ u međunarodnim finansijskim institucijama 19
3.4. Članstvo Replike Srbije u međunarodnim finansijskim institucijama 20
3.2. Analiza ekonomskog stanja u Republici Srbiji 21

IV MEĐUNARODNI MONETARNI FOND 25
4.1. Osnivanje,ciljevi i razvoj 25
4.2. Članstvo i organizacija fonda 27
4.3. Izvori sredstava fonda 29
4.3.1. Zlato 29
4.3.2. Specijalna prava vučenja 29
4.3.3. Pozajmice 31
4.3.4. Kvote i glasačka prava 31
4.4.Vrste finansijske pomoći fonda 32
4.5.Saradnja Srbije i Međunarodnog monetarnog fonda 34
4.5.1. Analiza razvojnih potreba Srbije 34
4.5.2. Konsultacije po članu IV i postprogram monitoring 35
4.5.3. Očekivani efekti od aranžmana i strategija budućih odnosa sa MMF-om 40

Univerzitet Singidunum

V SVETSKA BANKA I NJENE AFILIJACIJE 42
5.1. Međunarodna banka za obnovu i razvoj 43
5.1.1. Saradnja Srbije i Međunarodne banke za obnovu i razvoj 45
5.1.2. Projekti Međunarodne banke za obnovu i razvoj u Srbiji 46
5.1.2.1. Koridor X 46
5.1.2.2. Projekat reforme poljoprivrede 47
5.2. Međunarodno udruženje za razvoj 48
5.2.1. Saradnja naše zemlje i Međunarodnog udruženja za razvoj 49
5.2.2.Projekti Međunarodnog udruženja za razvoj u Srbiji 50
5.2.2.1. Projekat rekonstrukcije saobraćajnica 50
5.3.Međunarodna finansijska korporacija 51
5.3.1. Članstvo i saradnja Republike Srbje sa Međunarodnom ..... .
finansijskom korporacijom 55
5.3.2. Projekti Međunarodne finansijske korporacije u Republici Srbiji 57
5.3.2.1. Victoria Group 57
5.3.2.2. Vino Župa 60
5.3.3.3. MK Group 63
5.3.3.4. PMC Automotive Srbija 65
5.3.3.5. Banca Intesa 67
5.4. Multilateralna agencija za garantovanje investicija 68
5.4.1. Projekti Multilateralne agencije za garantovanje investicija u Srbiji 70

VI EVROPSKE FINANSIJSKE INSTITUCIJE 71
6.1.Evropska investiciona banka 71
6.1.1.Ulaganje Evropske investicione banke u Srbiju 74
6.2. Evropska banka za obnovu i razvoj 75

ZAKLJUČAK 83

LITERATURA 85

UVOD

Krajem Drugog svetskog rata mnoge zemlje su bile spremne da se uključe u razvoj međunarodne monetarne saradnje, čak i ako bi to ograničavalo njihovu slobodu u oblasti monetarne politike. Pošlo se od stanovišta da zemlje samo zajedničkom akcijom mogu ublažiti potrese posleratne ekonomske krize a na osnovu iskustva posle Prvog svetskog rata.

Uskoro se navršava 70 godina od istorijske Međunarodne monetarne i finansnijske konferencije u Breton Vudsu. Tada su 44 zemlje osnovale MMF i Svetsku banku koje predstavljaju institucionalne stožere svetskih finansija. Finalni akt, kojim su utvrđeni članovi Sporazuma ove dve institucije potpisan je na kraju konferencije, 22.jula 1944.godine.

Bretonvudski međunarodni monetarni sistem uspostavljen na završetku Drugog svetskog rata, usvojio je modifikovani tip zlatno-deviznog standarda, koji je u sebi sadržao kompromis između stare monetarne tehnike zlatnog standarda i nove ekonomske filozofije. Američki dolar je preuzeo ulogu zlata i postao merilo vrednosti ostalih nacionalnih valuta. Sistem je bio zamišljen tako da uključi sve oblike međunarodnih monetarnih transakcija, tj. da ima svoju finansijsko-zajmovnu komponentu oličenu u MMF, koja je, u odnosu na prvu, znatno obuhvatnija i naglašenija. Ako se pođe od stanovišta da dalji razvoj monetarne i finansijske saradnje nije mogao više biti prepušten dobrovoljnom poštovanju pravila igre, već je neophodno uneti veći ili manji stepen obaveznog pridržavanja zajednički utvrđenih pravila, može se konstantovati opravdanost formiranja ovih finansijskih institucija.

Dinamičan rast transakcija na finansijskom tržištu, sem što je pružio finansijsku osnovu za ubrzan privredni razvoj, otvorio je i brojna pitanja i dileme u pogledu rizika pojave međunarodnih valutnih i finansijskih kriza. Shodno tome, u procesu globalizacije i sve veće liberalizacije svetske ekonomije, formirane su međunarodne finansijske institucije, koje su predmet ovog rada.

Međunarodni monetarni fond i Svetska banka su nesumnjivo imale svoju ulogu u razvoju svetske privrede i time do određene mere ispunile svoje originalne ciljeve: da nadgledaju međunarodni monetarni sistem i olakšaju ekonomsku kooperaciju, a takođe, pokazale i određenu fleksibilnost u adaptiranju brzim promenama u međunarodnom ekonomskom okruženju. Međutim, funkcionisanje MMF-a i Svetske banke ispoljilo je u znatnoj meri svoju neadekvatnost u savremenim uslovima, kada se došlo do saznanja o zastarelosti i necelishodnosti osnovnih postavki na kojima su izgrađeni, pa je zato potrebno izvršiti značajna prilagođavanja. Razvijenim industrijskim zemljama odgovara postojeća struktura svetskih monetarno-finansijskih odnosa i zato se suprotstavljaju bilo kakvim suštinskim reformama. Zemlje u razvoju, među kojima je i naša zemlja, iako čine većinu u ovim bretonvudskim institucijama, ostale su na periferiji, pošto zbog nesrazmerno malih kvota i upisa kapitala u njima u odnosu prema potrebama za kreditima i zajmovima, ne mogu da ozbiljnije utiču na kreiranje njihovih politika.

Predmet istraživanja

Predmet istraživanja su međunarodne finansijske institucije i njihovo prisustvo i rad u Republici Srbiji, sa naročitim kritičkim osvrtom na ocenu rezultata dosadašnjeg rada, s obzirom na raširenost efekata dvosmislenosti kod uslovnih zajmova, što znači da zajmovi koje odobravaju ove institucije mogu da podstaknu, ali i da uspore i odlože reforme i napredak privrednog sistema zemalja kojima se sredstva pozajmljuju.

Istraživanje obuhvata i delovanje i rad ovih institucija u našoj zemlji, sa naročitim kritičkim osvrtom na projekte koje ove institucije imaju i podržavaju u Srbiji i ocenu rezultata dosadašnjeg rada sa novim predlozima za ulaganje finansijskih sredstava u srpsku privredu.

Značaj i aktuelnost istraživanja

Značaj istraživanja je u bližem i boljem razumevanju rada međunarodnih finanasijskih institucija, a u cilju donošenja kvalitetnijih odluka u budućnosti, jer će odnos između naše, ali i ostalih zemalja u razvoju, i ovih institucija biti sve više izražen.

Aktuelnost istraživanja postoji u činjenici da je u svetu ekonomska kriza čije se delovanje oseća svakodnevno u svim delovima društva, i koja se jedino može prevazići pokretanjem svetske privrede za koju su nam potrebna finansijska sredstva kojim raspolažu upravo međunarodne finansijske institucije.

Ciljevi istraživanja

Naučni cilj sastoji se u objedinjenoj deskripciji rada međunarodnih finansijskih institucija, njihovoj povezanosti i međuzavisnosti svih elemenata sadržanih u radu, pri čemu su poštovane metode izrade naučno-istraživačkog rada. Prikazivnje naučnih rezultata vezanih za rad ovih institucija i njihova deskripcija su veoma bitni ciljevi naučnog istraživanja u radu.

Društveni cilj istraživanja predstavlja prikaz trenutne situacije na međunarodnom finansijskom tržištu i uticaj međunarodnih finanasijskih institucija koji nije zanemarljiv, i koji bi trebao da se podobnije posmatra u današnje vreme kada veliki broj zemalja, a među njima i naša, opstaju upravo zahvaljujući radu i postojanju ovih institucija.

Hipoteze istraživanja

Hipoteze predstavljaju misaono objašnjenje objektivne stvarnosti koje još nije provereno činjenicama te iste stvarnosti. Hipoteza podrazumeva pretpostavku koja treba da dopuni oskudno empirijsko saznanje.

Nijedna hipoteza koja predstavlja opšti stav ne može biti dokazana kao apsolutno istinita. U svakom istraživanju koje se bavi činjenicama primenjuje se zaključivanje po verovatnoći. Zadatak takvih istraživanja je da se odvoji ona hipoteza koja je najverovatnija na osnovu činjeničkog dokazanog materijala, a zadatak daljeg istraživanja je da se nađe drugo činjeničko svedočanstvo koje će povećati ili smanjiti verovatnoću takve jedne teorije.[1]

[1] Koen M. i Nejgel E.,Uvod u logiku i načni metod, ZUNS Beograd, 1982. str.222

U skladu sa tim, generalna hipoteza ovog naučno istraživačkog rada glasi:
-Najrazvijenije zemlje sveta u privrednom pogledu, a naročito zemlje članice Grupe 8, značajno utiču na rad i donošenje odluka unutar međunarodnih finansijskih institucija i time indirektno utiču na privredni razvoj ostalih svetskih privreda. Privredni subjekti u našoj zemlji, u skladu sa tim koriste, ali ne u dovljnoj meri finansijska sredstva koja odobravaju ove institucije.

Generalna hipoteza se operacionalizuje na sledeće posebne hipoteze i to:
-međunarodne finansijske institucije svojim postojanjem i radom direktno i indirektno utiču na celokupan razvoj svetske privrede,
-poboljšanje uslova života u zemljama na nižem stepenu privrednog razvoja kao osnovni cilj njihovog osnivanja je delimično ispunjen,
-uloga međunarodnih finansijkih institucija u procesu globalizacije je veoma važna i bitna,
-uticaj međunarodnih finansijskih institucija na osiguranje zvanične međunarodne likvidnosti je takođe veoma izražen,
-lakše kretanje kapitala i pomoć u kreiranju novih formi njegovog priliva u zemlje u razvoju kao cilj osnivanja međunarodnih finansijskih institucija je delimično ispunjen,
-međunarodne finanansijske institucije podržavaju proces slobodne međunarodne trgovine i pružaju pomoć zemljama u održavanju monetarne i ekonomske stabilnosti,
-ove institucije deluju u našoj zemlji sa zadatkom da unaprede ekonomski rast, a naročito poslovanje privatnog sektora,
-međunarodne finansijske institucije svojim delovanjem olaškavaju dolazak stranog kapitala u našu zemlju.

Metode istraživanja

Nauka koja se posebno bavi naučnim istraživanjima metoda (načina) kojima se istražuje-koja stiče naučno saznanje o metodama naziva se metodologija. Dakle metodologija je nauka o metodima sticanja naučnih saznanja odnosno o metodima naučnog istraživanja.[2]

Pod metodom se podrazumeva način na koji se odlazi do saznanja o predmetu koji određena nauka proučava.

U radu su korišćene osnovne metoda naučnog saznanja i naučnog istraživanja. Od sintetičkih metoda korišćeni metoda sinteze, metoda konkretizacije, metoda generalizacije i metoda indukcije, dok je od analitičkih korišćena metoda analize, metoda apstrakovanja i metoda dedukcije.

Postoji mnogo opštenauačnih metoda koje se mogu koristiti pri izradi naučno istraživačkog rada. Ali potrebno je napomenuti da se ne mogu sve metode podjednako koristiti u svakoj naučnoj disciplini, već samo neke od njih. Tako su u ovom radu od opštenaučnih metoda korišćene statistička, hipotetičko-deduktivna i komparativna metoda.

U okviru tehnike prikupljanja podataka korišćena je analiza sadržaja dokumenata.

Struktura rada

Tema rada će biti obrađena kroz šest poglavlja.

Prvi deo rada koji nosi naslov *Međunarodne fianansije* odnosi se na razvoj svetske privrede i

Singidunum Univerzitet

međunarodnih finansija, međunarodnu ekonomiju, savremenu globalizaciju svetske privrede,

[2]Miljević M., Metodologija naučnog rada, Filozofski fakultet-Univerzitet u Istočnom Sarajevu,Pale, 2007. str.58.

svetsko tržište, međunarodno kretanje robe, usluga i kapitala i svetsku ekonomsku krizu.

U drugom delu rada biće reči o *Položaju i ulozi međunarodnih finansijskih insitucija* u teoriji i praksi. Takođe će biti posmatrane kao subjekti međunarodnih ekonomskih odnosa, kao njihova evolucija i uloga u procesu globalizacije i regionalizacije.

U trećem delu rada koji se odnosi na *Istorijski prikaz odnosa međunarodnih finansijskih institucija i naše države, i analizu trenutnog ekonosmskog stanja* dat je hronološki prikaz saradnje naše države i najvažnijih finansijskih institucija, a takođe je napravljen osvrt na trenutnu ekonomsku situaciju u Republici Srbiji.

Četvrti deo rada je posvećen *Međunarodnom monetarnom fondu* kao jednoj od najznačajnijih međunarodnih finansijskih institucija u svetu. Posebna pažnja će biti obraćena na ciljeve osnivanja, razvoj, članstvo, organizaciju, izvore sredstava i vrste kredita-pozajmica fonda, ali i na saradnju naše države sa ovom institucijom, kao i analiza trenutnih i predlozi za buduće aranžmane.

Peti deo rada izučava *Svetsku banku i njene afilijacije.* U njemu će biti prikazan istorijski razvoj Svetske banke, članice i osnivanje, ciljevi osnivanja, organizacija, način finansiranja i vrste zajmova pojedinačno za sve članice grupe Svetske banke sa posebnim osvrtom na saradnju Srbije sa Svetskom bankom i svakom afilijacijom ponaosob, gde su analizirani najvažniji projekti u našoj zemlji.

U šestom delu rada koji se odnosi na *Evropske finansijske institucije* prezentovan je način osnivanja, razvoj, organizacija i vrste finansijske pomoći Evropske investicione banke i Evropske banke za obnovu i razvoj, kao i pregled i analiza njihovih najznačajnih projekata u Srbiji.

Na kraju izlaganja data su Zaključna razmatranja i spisak literature i drugih izvora koji su korišćeni pri izradi i pisanju rada.

I MEĐUNARODNE FINANSIJE

1.1. Definisanje pojma i razvoj međunarodnih finansija

Međunarodne finansije su naučna disciplina koju u osnovi čini monetarna teorija spoljnotrgovine i u velikoj meri se odnosi na finansijsku stranu svih odnosa koje razmatra čista realna teorija. Ključne celine u međunarodnim finansijama su teorija i politika bilansa plaćanja, sistem i politika bilansa plaćanja, sistem i politika deviznih kurseva, finansijska i devizna tržišta i međunarodno kretanja kapitala.

U proteklih sto godina, međunarodne finansije su zabeležile brz, a u određenim periodima i veoma buran razvoj. Tokom posmatranog perioda nacionalna finansijska tržišta, sve više su gubila atribut nacionalnog, a sve više postojala deo globalnog svetskog, finansijskog tržišta. Samim tim, privredni rast i razvoj pojedinačnog ekonomskog entiteta, nije više mogao da zavisi samo od akcija preduzetih od kreatora ekonomske politike tog ekonomskog subjekta. Stoga se sa pravom možemo upitati kakvu odluku doneti na makro i mikro nivou u situaciji kada je nacionalna valuta vezana za evro, a rast cena u domaćoj ekonomiji prevazilazi rast cena u evropskoj uniji, kada se očekuje dalje jačanje dolara u odnosu na evro, i shodno tome formiraju očekivanja u pogledu budućeg kretanja kamatnih stopa na međunarodnom tržištu kapitala, kada tokovi u projektovanim bilansima plaćanja signaliziraju pojavljivanja dužničke krize.

Privreda svake zemlje i većina njenih subjekata dolaze u dodir sa problematikom međunarodnih finansija. Između privrednih subjekata različitih nacionalnih privreda, odvijaju se ekonomske transakcije u vidu izvoza, uvoza, zajmova i kredita. Sve te transakcije rezultiraju međunarodnim plaćanjima putem novčanih doznaka i raznih drugih instrumenata plaćanja. Tokom vremena međunarodni ekonomski odnosi postajali su sve kompleksniji što je dovelo i do potrebe dograđivanja postojećih mehanizama međunarodne finansijske teorije. Nekada jednostavan mehanizam vremenom se pretvorio u vrlo složen, u kojem su odnosi međunarodne finanansijske saradnje postali viševrsni. Ta diverzifikacija impulsa dovela je do formiranja više vrsta kapitala.

1.2. Međunarodna ekonomija i proces globalizacije

Međunarodna ekonomija predstavlja privrednu saradnju između svih zemalja sveta, odnosno onaj deo privrede koji nastaje po osnovu privredne saradnje (ekonomskih odnosa) između svih zemalja u svetu, bilateralno i multilateralno.

Međunarodna ekonomija je korisna za sve zemlje. Kao prvo, svaka zemlja izvozi proizvode za koje poseduje resurse, pa je uspešnija od drugih zemalja. Kao drugo, zemlja prodaje da bi, u međunarodnoj podeli rada, dostigla ekonomiju obima i najveću dobit i nabavila potrebne uvozne komponente. Kao treće, međunarodna trgovina omogućuje migraciju radnika i kretanje kapitala i tehnologije.[3]

[3] Unković M., Međunarodna ekonomija, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2010. str.3

Globalizacija je nastala kao posledica pobede kapitalističkog nad socijalističkim sistemom i želje da se do tada podeljeno svetsko tržište, na kapitalističko i socijalističko, objedini u jedinstveno svetsko tržište, pod vođstvom kapitalističkog sistema.

Globalizacija i liberalizacija svetske privrede doveli su do povezivanja nacionalnih finansijskih tržišta u globalno finansijsko tržište na kojem je obim transkacija znatno prevazišao vrednost svetske trgovine i pružio osnovu za lakše međunarodno kretanje kapitala. Raznovrsnost i dinamičan rast transakcija na finansijskom tržištu, sem što je pružio finansijsku osnovu za ubrzan privredni rast, otvorio je i brojna pitanja i dileme u pogledu rizika pojave međunarodnih valutnih i finansijskih kriza.

Savremena globalizacija je tvorevina druge polovine XX veka i predstavlja proces slobodne i intenzivne privredne saradnje u celoj svetskoj privredi i na svetskom tržištu. Potiče od engleske reči ‘‘the globe’’, što znači zemljina kugla, pa sama reč označava slobodno, ujednačeno i transparentno poslovanje na ukupnom svetskom tržištu. Globalizacija ima političku, ekonomsku, kulturnu, socijalnu, vojnu i ekološku dimenziju, utiče na bogatstvo i život ljudi. U ekonomskom smislu globalizacija znači pristup radu, kapitalu i sirovinama na svim tržištima i proizvodnju za sva ta tržišta, što bi trebalo da omogući operativnu efikasnost, smanjenje transakcionih troškova i povećanje trgovine, temeljene na komparativnim prednostima.

1.3. Pojam, razvoj i uloga svetskog tržišta

Nekada je svetsko tržište definisano kao mesto na kome se susreću ukupna ponuda i tražnja. To danas nije moguće niti je mesto uopšte bitno za definiciju svetskog tržišta. Zbog toga savremenoj praksi više odgovara definicija svetskog tržišta kao sistema ukupnih odnosa kupaca određene zemlje (koji predstavljaju svetsku tražnju) i prodavaca iz raznih zemalja (koji određenu robu nude pod različitim uslovima), a pobeđuje onaj ko ponudi najpovoljnije uslove prodaje. Ti uslovi, zatim, postaju važeći za zaključivanje tog određenog posla, a često i drugih sličnih međunarodnih poslova.

Sve zemlje se povezuju u svetsko tržište, a ono deluje univerzalno i čini ih međusobno zavisnim. U tome i jeste uloga svetskog tržišta, zato se ono i zove svetsko, jer preko razmene robe, formiranja vrednosti koja postaje univerzalna, dovodi sve nacionalne privrede u međusobno određen odnos i vezu. Ono je istovremeno i uvek nečije nacionalno tržište, ali na kome vladaju svetski transparentni uslovi kupoprodaje, jednaki za sve zainteresovane zemlje.

Razvoj svetskog tržišta vodi zbližavanju naroda, umnožava ekonomske veze između raznih privrednih područja, povezuje ih i čini od njih jedinstvenu celinu. Svetsko tržište je osnova ekonomskog razvoja svih zemalja u svetu. Na razvoj svetskog tržišta uticao je tehnološki progres i međunarodna specijalizacija i podela rada, koji su doveli do masovne proizvodnje i viška proizvoda, kao i razvoj komunikacija i saobraćaja sposobnog za prevoz robe i na najveće svetske udaljenosti.[4]

Može se slobodno reći da je svetsko tržište, i u uslovima intervencionizma i delovanja monopola, zadržalo ulogu do sada najobjektivnijeg merila vrednosti i najstimulativnije deluje na rast produktivnosti. Ono je ostalo racionalan mehanizam odabira koji briše sve nerealne ambicije i vodi borbi za povećanje produktivnosti i ekonomičnosti, kao i ukupne efikasnosti proizvodnje.

[4] Unković M., Međunarodna ekonomija, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2010. str.52

To ne znači da svetske cene u sebi ne sadrže eksploataciju i nepravde, ali za njih još nije pronađen pravi i bolji supstitut, pa ih kao takve moraju prihvatiti svi oni koji su primorani da se bore u svetskoj konkurenciji i za svetsku produktivnost rada. To, takođe, ne znači da država i međunarodne institucije ne treba da utiču na usmeravanje ponude i tražnje tamo gde se formiraju visoko nerealne cene.

1.4. Svetska ekonomska kriza i međunarodne finanansijske institucije

Pod pojmom finansijska kriza podrazumeva se proces opšteg kontinuiranog pada tržišne cene finansijskih instrumenata, na određenom tržištu. Do pada cene dolazi zbog povećanja ponude u odnosu na tražnju, odnosno kada je opšta ponuda hartija od vrednosti, u dužem vremenskom periodu, veća od njihove tražnje. Nesklad između ponude i tražnje javlja se pretežno iz dva razloga, a to su da investitori nemaju sredstva ili ne žele da ta sredstva ulože u hartije od vrednosti.[5]

Tekuća finansijska i ekonomska kriza je jasno pokazala da je svet povezan više nego ikada pre i da problemi susednih zemalja, ali i onih koje se nalaze na udaljenim tačkama planete, veoma brzo mogu da postanu naši i globalni. To dalje implicira da se paralelno sa sprovođenjem institucionalnih reformi i preduzimanjem adekvatnih mera ekonomske politike u nacionalnim okvirima, mora posvetiti veća pažnja jačanju globalnog upravljanja u cilju obezbeđivanja stabilnosti i prosperiteta na svetskom nivou.

Aktuelna finansijska i opšta ekonomska svetska kriza nametnula je zahteve za odlučnom reformom međunarodnih finansijskih organizacija, posebno reviziju glasačkih prava unutar Međunarodnog monetarnog fonda (MMF) i Svetske banke.

Pojavom finansijske krize u evrozoni dolazi i do novih relacija u odnosu EU– MMF. Zemlje evrozone trebalo bi da preduzmu veliki korak ka integraciji uz pomoć novog sistema prekogranične budžetske koordinacije. Evrozona bi trebalo da uvede kratkoročne fiskalne transfere između članica Evrozone kako bi se izbeglo ponavljanje krize. Prema novoj recepturi MMF-a, predloženi sistem budžetske koordinacije predstavljao bi korak ka zajedničkom, centralizovanom ekonomskom upravljanju unutar Evrozone. Međutim, neophodna je bolja unutrašnja monetarno-fiskalna kontrola, odnosno povećana koordinacija na planu fiskalne i ekonomske politike.

U traženju rešenja za izlazak iz krize uključeni su svi glavni akteri na svetskoj ekonomskoj sceni. Ipak, načinjeni su tek prvi koraci u pravcu uspostavljanja održive globalne ekonomije. Još mnogo toga treba da bude uradeno, a srednjoročna perspektiva mora da bude dopunjena dugoročnim sagledavanjima. Svet se ne može vratiti na uobičajene obrasce funkcionisanja i rasta, jer su se oni pokazali neodrživim. Pitanje nije samo kako i kada izaći iz krize, nego i kuda taj izlaz vodi, odnosno kakav treba da bude sledeći model rasta. Na sva ta pitanja pomoć u pronalaženju odgovora trebalo bi da pruže upravo međunarodne finansijske institucije.

[5] Stakić B.,Međunarodne finansijske institucije, Univerzitet Singidunum, 2012.str.313.

Singidunum Univerzitet

II POLOŽAJ I ULOGA MEĐUNARODNIH FINANSIJSKIH INSTITUCIJA

2.1. Teorijske osnove položaja i uloge međunarodnih finansijskih institucija

Izučavanje savremenih međunarodnih odnosa, danas je nezamislivo bez sagledavanja ključnih kretanja u međunarodnom ekonomskom okruženju. Međunarodne institucije koje su osnovane za vreme ili neposredno nakon Drugog svetskog rata postavile su osnove za prosperitet koji danas u velikoj meri uživa veći deo sveta. Međunarodni politički odnosi i stanje u svetskoj ekonomiji imali su veliki uticaj na međunarodnu saradnju u kasnijem periodu.

Nakon nepovoljnih ekonomskih kretanja sedamdesetih godina, obeleženih velikim debalansima i nezadrživom inflacijom, počeo je veoma snažan period oporavka u industrijalizovanom svetu. U povoljnoj ekonomskoj klimi osamdesetih godina, podstaknutoj liberalizacijom i integracijom finansijskih tržišta, zemlje su ponovo počele da uzimaju u obzir međusobne interese. Ublažavanje političkih tenzija između Istoka i Zapada, proširililo je krug zemalja koje međusobno sarađuju. Početkom devedesetih godina, ekonomska politika zapadnih zemalja, naišla je na strukturalne probleme i velike deficite u budžetu. Centri rasta još uvek su se mogli pronaći u azijskim zemljama, koje su doživljavale rapidan ekonomski razvoj i sve značajnije se integrisale u svetsku ekonomiju.

Dalekosežne promene političke karte sveta, nisu se iskristalisale ni do sredine devedesetih godina. Prestankom antagonizama između Istoka i Zapada, SAD su ostale jedina svetska super sila, koja se još uvek bori za pronalaženje odgovarajuće forme za ulogu koju nosi. Na drugoj strani evropske zemlje još uvek se kolebaju između sopstvenih, tradicionalno jakih veza sa SAD i bliske saradnje sa evropskim partnerima.

Divergentna ekonomska i politička situacija, kao i konflikti interesa vodećih zemalja sveta, predstavljaju snažan izazov međunarodnim finansijskim institucijama, koje predstavljaju svojevrsno mesto za ekonomske i monetarne konsultacije zemalja. Kada se istočni blok raspao međunarodne finansijske institucije, bile su u stanju da se velikom brzinom preorijentišu, na ponudu finansijske i tehničke pomoći.

Ekonomska kretanja još uvek imaju odlučujući uticaj u političkom delovanju. Tako na primer, ekonomske promene u Latinskoj Americi podstiču SAD da ubede međunarodne institucije da aktivno učestvuju u onome što su do sada smatrale svojim neposrednim susedstvom ili ,,političkim dvorištem”. Takođe veoma slabi ekonomski rezultati u Sovjetskom Savezu zahtevali su radikalne promene što je na kraju dovelo do političke dezintegracije.

Potreba za konsultacijama i usmeravanjem na svetskom nivou, neprestano se povećava. Većim povezivanjem međunarodnog finansijskog tržišta, pogranični efekti nacionalne ekonomske politike, se intenziviraju, a umanjuje se obim traženja divergentnih nacionalnih politika. Klima za mere međunarodne finansijske pomoći se pogoršala, stavljajući multilateralni pristup pod jednu vrstu pritiska. Bogate zemlje se bore sa unutrašnjim budžetskim problemima, kada se od njih istovemeno traže veliki napori na nekoliko frontova: podrška transformacionim procesima u Centralnoj i Istočnoj Evropi, rešavanje sve većih ekoloških problema, rešavanje problema enormne zaduženosti zemalja trećeg sveta itd.

2.2. Međunarodne finansijske institucije kao subjekat međunarodnih ekonomskih odnosa

Međunarodne finansijske institucije, osnivaju se međudržavnim ugovorom ili sporazumom većeg ili manjeg broja suverenih zemalja u cilju rešavanja razvojnih, stabilizacionih, finansijskih, monetarnih i drugih sličnih problema zemalja članica.

Sve međunarodne finansijske institucije polaze od tri osnovna principa:
-njihov primarni cilj je sloboda međunarodne trgovine i kretanja kapitala;
-pružanje pomoći zemljama u održavanju monetarne i ekonomske stabilnosti (kako unutrašnje tako i spoljašnje);
-članice međunarodnih finansijskih institucija moraju uvažavati interese drugih zemalja u okviru svojih politika.

Solidarnost između članica bitna je odlika međunarodnih finansijskih institucija. Ona se može izraziti u okviru finansijskih priloga, čime zemlje članice pokazuju spremnost da prebace sredstva nekoj od institucija, koja ih potom redistribuira, na bazi supranacionalnih razmatranja. Finansijski prilozi su izraz političke podrške: parlamentarne debate zemalja članica su često uslov za to, čime se osigurava podrška instutucijama od strane javnosti. U cilju efikasnog funkcionisanja institucija, politička spremnost zemalja da učestvuju u njima na bazi uzajamnog poverenja je na duge staze bitnija od samog iznosa finansijskih sredstava.

Da bi finansijske institucije bile u stanju da nezavisno funkcionišu, neophodno je da imaju sopstvene izvore prihoda. Većina međunarodnih finansijskih organizacija ostvaruje profit. Najveći broj institucija, uspeo je da stvrori značajna sopstvena sredstva, jačajući sopstvene pozicicije u odnosu na zemlje članice.

Važan faktor koji doprinosi uspehu međunarodnih finansijskih institucija je način na koji je regulisan proces donošenja odluka. Većina finansijskih institucija ima procedure u kojima glasovi zavise od ekonomske i finansijske snage pojedinih zemalja. Glasanje je često povezano sa finansijskim prilogom, tako da zemlje sa najvećom ekonomskom snagom, koje i daju najznačajnije finansijske priloge, imaju veća prava u politici određene institucije. Međunarodne institucije koje donose odluke bazirane na pravu glasa su efikasnije, a samim time i odlučnije u odnosu na institucije koje funkcionišu po principu jedna zemlja-jedan glas. U praksi glasači ne glasaju, već je napravljen pokušaj da se dođe do odluke na bazi konsenzusa. Ravnomeran pritisak je ovde veoma bitan faktor, a na zemlje koje ne sarađuju vrši se politički pritisak da to ipak čine. Svaka institucija se trudi da formira odgovarajući forum za diskusije o predmetima od zajedničkog interesa.

Međunarodne finansijske institucije su apolitičkog karaktera. U njihovim statutima ističe se da će ekonomski i politički sitemi zemalja članica biti poštovani. Određivanje zahteva za zajam, može se bazirati samo na tehničkim, finansijskim i ekonomskim razmatranjima. Tako na primer MMF ove direktive i uslove formuliše na sledeći način: “Fond će isplatiti novac uzimajući u obzir unutrašnje, socijalne i političke ciljeve, kao i okolnosti svojih članova.” Dakle polazi se od političkog i socijalnog sistema kao unapred utvrđene činjenice.

Svesne loših rezultata protekcionističkog pristupa, a u skladu sa svojim statutima, međunarodne finansijske institucije promovišu slobodan razvoj ekonomskih aktivnosti. U praksi

većini zemalja nedostaje administrativna sposobnost da bi stvorila organizovaniji i smislu kontrole u znatnijoj meri regulisani ekonomski sistem. Institucija koja je usvojila najjasniju poziciju u ovom smislu je Evropska banka za obnovu i razvoj (EBRD), koja između ostalog obezbeđuje zajmove i znatnu finansijsku pomoć, zemljama Centralne i Istočne Evrope, uz uslove uvođenja slobodne tržišne privrede i povratka demokratiji.

Sve međunarodne finansijske institucije izložene su političkim pritiscima različitih vrsta. Tako su SAD s vremena na vreme zloupotrebljavale dominantnu poziciju u međunarodnim institucijama, insistirajući na određenim političkim prioritetima (vezujući ih za aktivnosti grupe G8). Pojedine grupe za stvarenje pritiska vide međunarodne institucije kao predvodnike zapadnog liberalnog kapitalizma, koji nameću model slobodnog tržišta zemljama u razvoju koje iz različitih razloga nisu spremne za to. Na drugoj strani često se međunarodne finansijske institucije tretiraju kao pobornici veće intervenicje države, budući da one obezbeđuju zajmove isključivo državi i njenim institucijama. U svakom slučaju, apolitički karakter međunarodnih političkih insititucija mora se braniti.

Ljudski faktor igra veoma značajnu ulogu u sprečavanju tj. rešavanju političkih kriza. U ovom slučaju sposobnost i moć vodećih ljudi u institucijama može imati odlučujući uticaj. Postojala su upozorenja, ali je oduvek bilo teško zaključiti sporazume koji ograničavaju slobodu određivanja politike suverenih zemalja. Zato se međunarodne institucije prikazuju u pravom svetlu, onda kada se pojavi problem i političari krenu u akciju. Same institucije imaju često neophodan manevarski prostor i mogu veoma brzo reagovati na promenu okolnosti.

Ljudski faktor takođe je od velikog značaja kada je reč o ugledu i efikasnosti međunarodnih finansijskih institucija, budući da se inicijative čelnih ljudi uglavnom prihvataju. Postoje i nepisana diplomatska pravila koja se odnose na postavljanje čelnih ljudim u međunarodnim finansisjkim institucijama. Politički prestiž koji zemlje stiču imajući svoje kandidate na čelu međunarodne organizacije, nije u vezi sa troškovima dugotrajnog izbornog procesa. Očigledan prestiž je baziran na pretpostavci da je postavljanje državljanina sopstvene zemlje od vitalnog interesa za tu zemlju. Ono što je međunarodnim finansijskim institucijama iznad svega potrebno je osoba koja je iznad svih stranaka i koja se bira prvenstveno na bazi sopstvenih kvaliteta i sposobnosti.

2.3. Evolucija i razvoj međunarodnih finansijskih institucija

Proces kreiranja međunarodnih finansijskih institucija započeo je za vreme ili neposredno nakon Drugog svetskog rata, sa prvenstvenim ciljem eliminisanja postojećih antagonizama između pojedinih grupacija zemalja, kao i sa ciljem izgradnje jednog efektivnog sistema međunarodnih prava i dužnosti. Ovde se u prvom redu misli na prava i obaveze u sferi ekonomije, budući da je iskustvo pokazalo da ekonomska neuravnoteženost u velikoj meri utiče na političko delovanje. Ogromna inflacija u Nemačkoj neposredno nakon svetskog rata, kao rezultat obnavljanja razorene zemlje, dovela je do velikih socijalnih poremećaja. Duboka ekonomska depresija koja je potresala evropski kontinent, ali i američki kontitnent, bila je praćena masovnom nezaposlenošću. U nastojanju da se slični problemi u budućnosti izbegnu, došlo je do kreiranja bretonvudskih institucija, a u Evropi do stvaranja OECD-a i Evropske ekonomske zajednice. Osnovna intencija je bila da kroz ove institucionalne mehanizme, zemlje

mogu sarađivati u raznim oblastima i međusobno pomagati jedna drugoj, mada se suštinski iza ovih namera nalazilo verovanje da se svetski mir jedino može osigurati kroz ekonomski prosperitet svih ili velike većine zemalja.

Nakon značajnih doprinosa međunarodnih finansijskih institucija procesima zapadnog ekonomskog oporavka tokom pedesetih i šezdesetih godina, neke insitucije vremenom su se suočile sa određenim problemima. Problemi su eskalirali i u velikoj meri se poklopili sa kolabiranjem bretonvudskog sistema deviznih kurseva tokom sedamdesetih godina. Dominantan stav u tom periodu, je bio da je plivajući devizni kurs zahtevao u manjem obliku međunarodne konsulatacije, budući da je svaka zemlja bila u stanju da kreira sopstvenu deviznu politiku, neometena čvrstom potrebom da se održi devizni kurs. MMF je morao da pronađe novu ulogu, dok je u okviru EEZ, došlo do naglašenih neslaganja među pojedinim državama, budući da je svaka od njih imala različite poglede na prioritete između inflacije, zaposlenosti i budžetske politike. Kao posledica različitih analiza i modela rešavanja ekonomskih problema, ekonomske performanse su počele da se razilaze do te mere da su osnove zapadnog prosperiteta, kao što su sloboda trgovine i finansijski tokovi, podvrgnute značajnom stepenu rizika.

Krajem sedamdesetih godina, dolazi do pokretanja novog talasa inicijativa sa ciljem ponovnog uspostavljanja reda u međunarodnim monetarnim relacijama. Tako je Evropski monetarni sistem osnovan 1979. godine, bio kreiran sa ciljem reaktivaranja zone monetarne stabilnosti. Za vreme i na početku druge naftne krize (takođe 1979. godine), industrijalizovani svet je shvatio da je u borbi protiv inflacije neophodan veći stepen političkog angažovanja. Uspeh politike usmeravanja nacionalnih ekonomskih politika na međunarodnom nivou, koja je od sredine osamdesetih godina forsirana od strane MMF i OECD (akcenat je tom prilikom bio stavljen na jakoj budžetskoj politici i monetarnoj politici sa obezbeđenjem stabilnosti cena), ponovo u prvi plan ističe važnost međunarodnih finansijskih institucija za industrijalizovane zemlje. Takođe Bretonvudske institucije su pozvane da odigraju aktivniju ulogu u pronalaženju rešenja za nagomilane probleme spoljnih dugova velikog broja zemalja u razvoju.[6]

Nema sumnje da su međunarodne finansijske institucije u poslednjih šezdeset i više godina, prešle put od garanta stabilnosti svetskog finansijskog sistema, preko spacioca zemalja poverioca i dužnika, tokom svetske dužničke krize (osamdesetih godina), do konačno uloge svojevrsnog savetnika i finansijera procesa tranzicije u post-socijalisitičkim zemljama.

Istovremeno, dok su se razvijale aktivnosti bretonvudskih institucija postepeno se osećala potreba za finansijskim institucijama naglašenijeg regionalnog karaktera, sa jačim regionalnim korenima u smislu menadžmenta i znanja. Tako je 1959. godine osnovana Interamerička banka za razvoj (Inter-American Development Bank-IDB), a nekoliko godina kasnije i Afrička banka za razvoj (African Development Bank-AFDB), kao i Azijska banka za razvoj (Asian Development Bank-ADB). Konačno 1990. godine dolazi do stvaranja Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD), dok u okvirima Evropske unije deluje Evropska investiciona banka (EIB). Cilj regionalnih finansijskih institucija je unapređenje integracionih procesa i ekonomsko jačanje nerazvijenih privreda u odgovarajućem regionu svetu, pružanjem adekvatne finansijske i tehničke pomoći.

Razvojne funkcije regionalnih finansijskih institucija su sledeće:
-pomoć u pripremanju i koordinaciji nacionalnih planova razvoja;
-tehnička pomoć u sastavljanju i primeni specifičnih razvojnih projekata;
-dodeljivanje dugoročnih zajmova za projekte razvoja;

[6] Kovačević R., Međunarodne finansijske institucije, Institut za spoljnu trgovinu, Beograd, 1998, str.4.

-unapređivanje privatnih i društvenih investicija;
-olakšice za istraživanje i podrška vladama u određenom regionu sveta;
-saradnja sa ostalim međunarodnim institucijama.[7]

2.4. Međunarodne finansijske institucije u svetlu procesa globalizacije i regionalizacije

Trendovi regionalizacije i globalizacije svetske ekonomije, kao bitne odrednice savremenih međunarodnih ekonomskih odnosa, bacaju posebno svetlo i na neposrednu ulogu međunarodnih finansijskih institucija u ovim procesima. Problem sagledavanja dometa ekonomske globalizacije ogleda se u svojevrsnoj ambivalentnosti konačnih dometa i posledica po konkretne subjekte međunarodnih odnosa. Drugim rečima, otvoreno je pitanje kako maksimizirati pozitivne domete procesa globalizacije, a s druge strane ograničiti dejstva njenih manje srećnih efekata. Opšti uspeh globalizacije nije teško dokazati. Samo u kineskoj ekonomiji na primer, omogućeno je godišnje otvaranje više od 15 miliona novih radnih mesta. Uprkos nedavnim zastojima, brz ekonomskih razvoj azijskih ekonomija milione ljudi je izdigao iz siromaštva. Ono što je nesumnjivi napredak u proteklih trideset godina pokazao, jeste da svetska privreda u osnovi ima ogromne potencijale, da postoji alternativa siromaštvu i nerazvijenosti, i da je glavno pitanje, pronalaženje odgovarajućeg modaliteta, kako da se sve veći broj zemalja transformiše u dinamične delove te ekspanzivne ekonomije.

Zajednička nit svih kriznih ciklusa u svetskom privrednom razvoju ležala je u krajnje nepredvidiljivoj i hirovitoj prirodi tokova kapitala. Šteta od brzog odliva novca bila je evidentna u svakoj do sada postojećih finansijskih kriza. S druge strane talasi ulivanja kapitala isto tako mogu imati destabilizujuće efekte, budući da uzrokuju precenjivanje valutnog kursa, što vodi rastu cena svojine i precenjenom ekonomskom ambijentu.

U tom pogledu nekoliko modela figurira, i reaktualizuje ulogu međunarodnih finansijskih institucija u procesima naglašene regionalizacije i globalizacije svetske ekonomije.

Jedna od mera jeste razvoj odgovarajuće regulacije koja bi obezbeđivala nadziranje finansijskih transakcija. Da bi se one efikasno pratile, morale bi biti ustanovljene specijalizovane agencije-jedna vrsta svetske finansijske vlade. Njen primarni zadatak bio bi da rukovodi sistemskim rizicima u globalnoj finansijskoj ekonomiji. Takođe ona bi trebalo da doprinosi razvojnim pravilima međunarodnih finansijskih korporacija. Glavni tokovi kapitala kojima je potrebna dodatna regulacija, i koji su bili uključeni u svaku od skorašnjih finansijskih kriza bili su kratkoročne bankarske pozajmice i njihovi derivati.

Druga mera predstavlja proces osiguranja zvanične međunarodne likvidnosti za određene zemlje ili finansijska tržišta, uz poseban naglasak na kriranje posebne instance za pružanje poslednjeg utočišta. Potrebno je veoma brzo odgovoriti na krizu jedne valute, budući da je vremenski period reagovanja značajno smanjen (šteta datoj privredi ili privredama koje su sa njom u vezi može se pojaviti u roku od dve-tri nedelje). Savet je da se nekoj zemlji može ustanoviti pravo na pozajmicu, s tim da bi ona posegla za tim resursom samo ako zapadne u krizu, ali bi to mogla da učini odmah.

[7] Kovačević R., Međunarodne finansijske institucije, Institut za spoljnu trgovinu, Beograd, 1998, str.101.

Nacionalne ekonomije imaju instancu nalaženja poslednjeg utočišta u svojoj centralnoj banci. Svetskoj ekonomiji su takve institucije hitno potrebne, jer one danas jednostavno ne postoje. Bez obzira na to što je Međunarodni monetarni fond postao izuzetno značajan, on ne može da obezbedi neograničenu likvidnost i pomaže tek uz određene uslove. Krajnji cilj mogao bi biti ustanovljenje jedne svetske centralne banke. U međuvremenu, moguće bi bilo ostvariti neke od njenih funkcija i sa manje ambicioznim orgnizacionim mehanizmima. Jedan preuređen i proširen MMF, mogao bi uz ostalo da obezbeđuje olakšice za pozajmice na širim osnovama.

Treći elemenat predstavlja mehanizam za osiguravanje urednih zvaničnih kanala za izmirivanje dugova. Obim skorašnjih paketa pomoći od strane MMF-a Aziji i drugim svetskim područjima, podstakao je ozbiljne probleme moralnog rizika. U slučajevima kada se prihvati da se zemlja koja je zapala u finansijske teškoće izvuče iz problema, investitori su skloni da prema tome prilagode svoju procenu rizika, baš kao što bi to mogla i vlada te zemlje. Potrebno je međutim naći sredstva, koja bi osiguravala da invetitori snose veći rizik, kao i da se privatni sektor u ranijoj fazi uključi u proces prevazilaženja krize. U tom pogledu postoje brojne mogućnosti. Obveznice izdate u neograničenoj količini, mogle bi sadržavati ugovorne izmene prema kojima bi se dužnicima u slučaju krize dala prava da budu reprezentovani i da učestvuju u povraćaju sredstava među kreditorima.

Pokretački mehanizmi svetske ekonomije, koji sada postoje, umnogome su usmereni ka bogatijim zemljama-naročito prema glavnim industrijskim demokratijama koje pripadaju grupama G7 i G8. Grupisanje koje je ustanovljeno u septembru 1999. godine, u izvesnoj meri bi moglo ispraviti nepravdu.

Imajući u vidu ogroman jaz između najbogatijih i najsiromašnijih zemalja sveta ovakve inovacije su svakako veoma dobrodošle. Tokom posednjih trideset godina, dohodak po glavi stanovnika u zemljama u razvoju, rastao je u proseku brže nego u industrijskim zemljama. Ali zemlje koje su na dnu ekonomske lestvice imale su stope rasta koje su bile na nuli ili čak negativne. Godine 1965. prosečan dohodak *per capita* u zemljama koje pripadaju G7 bio je dvadeset puta veći nego u najsiromašnijim zemljama.

S druge strane većina problema koje sputavaju ekonomski razvoj siromašnih zemalja ne dolazi iz same svetske ekonomije, niti vodi poreklo u diskriminatorskom ponašanju bogatijih nacija. Njihova su ishodišta u samim tim društvima-u autoritarnim vladama, korupciji, sukobima, preteranoj regulaciji. Mobilni investicioni kapital zaobilazi ove zemlje jer je nivo rizika u njima naprosto neprihvatljiv. Borba protiv siromaštva zahteva sistematizovano investiranje u ljudski kapital i infrastrukturu, i to tako da ono bude povezano, kako sa socijalnim i političkim kriterijumima, tako i sa ekonomskim proračunima.

Resursi koje plasiraju spoljni činioci, pomoći će da se otpočnu neophodne unutrašnje promene i ako su valjano uloženi, pružaju šansu za razvoj, čak i onima koji su u najgorem položaju. Usmeravanje investicija ka ljudskim resursima, promovisanje aktivnih intervencija u sektoru ponude i vezivanje tih aktivnosti za strukturalne promene u državi i civilnom društvu-sve je to od mnogo većeg značaja za nerazvijene nego za ekonomski razvijene zemlje.

Može se zaključiti da je model koji figurira kao najoptimalniji, onaj koji implicira usmeravane pomoći ka vladama i ostalim akterima koji pokazuju visok stepen posvećenosti i stručnosti u radu za one koji su u lošem položaju. Zaokret u obrascima distribucije pomoći, bio bi koristan ako bi ona bila upućena siromašnim zemljama koje su otpočele proces demokratske transformacije države i društva, kreiranjem efikasnih vlada i uslova za razvoj tržišne razmene.

III ISTORIJSKI PRIKAZ ODNOSA MEĐUNARODNIH FINANSIJSKIH INSTITUCIJA I NAŠE DRŽAVE I ANALIZA TRENUTNOG EKONOMSKOG STANJA

3.1. Saradnja SFR Jugoslavije sa Međunarodnim monetarnim fondom

Država prethodnica Republike Srbije, SFR Jugoslavija je bila učesnica Bretonvudske konferencije 1944. godine i jedna od zemalja osnivača MMF-a. Od osnivanja MMF-a pa do 1991. godine, MMF je SFRJ odobrio 12 stend baj aranžmana. Najintenzivnija saradnja s MMF-om ostvarena je između 1980. i 1991.godine, kada je odobreno sedam stend baj aranžmana u ukupnoj vrednosti od 3,5 milijardi specijalnih prava vučenja (od čega je iskorišćeno 2,7 milijardi). Prvi aranžman koji je Jugoslavija zaključila s MMF-om vredeo je 9 miliona dolara, a zaključen je 1949. godine. Do 1991. godine SFRJ je povukla od MMF-a sredstva u visini od 5,5 milijardi dolara.[8]

U okviru četrdesetogodišnje saradnje vukli smo oko 3,9 milijardi SPV dok je otplaćeno oko 3,5 milijardi SPV. Tačnije, sredstva MMF su, prema njegovim podacima, vučena po više osnova, i to (u milijardama SPV): redovne kreditne tranše 1,82; dopunske olakšice 1,48; olakšice za naftu 0,34; kompenzatorske olakšice 0,28.[9]

Jugoslavija je na početku saradnje sa MMF-om (kao i sve druge članice MMF-a), morala da prijavi paritet svoje valute, a svaka sledeća promena pariteta valute bila je sprovedena u saradnji sa MMF-om. Kada je politika fluktuirajućih kurseva uzela maha na globalnom svetskom planu, Jugoslavija je 12. juna 1973. godine uvela režim fluktuirajućih kurseva za dinar, koji se utvrđuje na međubankarskom deviznom tržištu i o tome obavestila MMF. Napušten je sistem fiksnih deviznih kurseva, te se više nije primenjivao sistem fiksnog pariteta dinara, koji je bio utvrđen u odnosu na zlato, a preko njega i u odnosu na dolar. Pošto je bila obavezna da izveštava Fond o svakoj promeni sprovođenja deviznog aranžmana, Jugoslavija je to ponovo učinila u decembru 1989. godine, kada je utvrđen fiksni kurs dinara prema nemačkoj marki.

Saradnja Jugoslavije sa MMF-om prolazila je kroz razne faze uzajamnog prilagođavanja. Posle Drugog svetskog rata, situacija u kojoj je bila jugoslovenska privreda usled ratnih razaranja, zatim centralizovani sistem upravljanja privredom i politika razvoja zemlje, nisu se uklapali u osnovne principe Fonda.

Intenzivnija bilateralna saradnja Jugoslavije sa MMF-om odvijala se od 1952. godine, kada su uvedene redovne konsultacije Fonda sa zemljama članicama koje koriste prelazne odredbe u vezi sa deviznim ograničenjima. Svake godine je u Jugoslaviju dolazila misija Fonda radi konsultacija o ekonomskim i finansijskim kretanjima, i merama koje se nameravaju sprovesti, s ciljem poboljšanja platnog bilansa zemlje.

U skladu sa privrednim razvojem, kvota Jugoslavije se povećavala u MMF-u. Od 01. juna 1972. godine u MMF-u se prešlo na vođenje knjiga u *specijalnim pravima vučenja*, pa je nakon šeste opšte revizije kvota SFRJ u MMF bila određena kvota na nivou od 277,1 milion SPV, što je predstavljalo 0,71% svih kvota zemalja članica.

[8] Paunović S., Uloga Međunarodnog monetarnog fonda u savremenoj ekonomskoj krizi, Univerzitet Singidunum, 2011.,str.230

[9] Jovović D.,Medjunarodne finansijske instutucije-Položaj i interesi SR Jugoslavije, Međunarodna politika, Beograd, 1997.str.101

3.2. Odnosi SFR Jugoslavije sa Svetskom bankom

Jugoslavija je bila jedna od osnivača Svetske banke. Saradnja sa Svetkom bankom nije bila ograničena samo na programe kreditiranja. Banka je davala ekonomske i tehničke savete i pomoć Jugoslaviji u mnogim oblastima pomažući njen privredni razvoj. Sa druge strane SFRJ je učestvovala i u formiranju finansijskih sredstava Svetske banke. Aneksom na Statut Svetske banke bilo je predviđeno da učešće Jugoslavije u kapitalu Banke od 10 milijardi dolara bude 40 miliona dolara. Prema Statutu od ovog iznosa 2% se uplaćuje u zlatu ili dolarima, a 18% u dinarima (koje se može uslovno koristiti). Ostatak od 80% se ne koristi za davanje zajmova, nego za izvršenje Bančinih obaveza po osnovu emisije njenih obveznica ili garancija. Inicijalni jugoslovenski upis u kapital Svetske banke bio je 53,35 miliona dolara u 1946.godini(od čega je bilo uplaćeno 10,67 miliona). Jugoslavija je bila jedna od prvih zemalja koja je autorizovala celokupno plaćanje upisa, kako bi se omogućilo formiranje Bančinog potencijala za početno kreditiranje članica. Jugoslavija je takođe, i davala zajmove Svetskoj banci. Veći deo Bančinog programa kreditiranja se finansira na svetskom finansijskom tržištu kroz prodaje obveznica Banke i privatna ulaganja, kao i zvanična ulaganja sa vladama, njihovim agencijama ili centralnim bankama. Tako je Jugoslavija 1959.godine kupila prve dvogodišnje obveznice Svetske banke, što je nastavila i u kasnijim godinama. Banka je takođe pozajmljivala od Narodne banke Jugoslavije. Na primer, Banka je 1975.godine pozajmila od nje 50 miliona dolara (kamata 8,5%).[10]

Što se tiče korišćenja zajmova Svetske banke, Jugoslavija je i na tom polju imala uspešnu saradnju. Prvi zajam (najmanji) Banke od 2,7 miliona dolara odobren je 1949.godine (za proširenje kapaciteta drvne industrije) sa niskom kamatom od samo 2% (plus provizija 1%). Kasnije je Jugoslavija koristila razne zajmove Banke za pojedine oblasti razvoja privrede (elektroenergija, poljoprivreda, industrija, saobraćaj, putevi, strukturno prilagođavanje i sl.).

Bančini zajmovi su bili namenski vezani za određene projekte. Prvi zajmovi su bili u dolarima, a kasnije u raznim konvertibilnim valutama. Otplata zajmova se vršila u valuti u kojoj su korišćeni. Do 1991.godine Jugoslavija je koristila ukupno 90 zajmova Svetske banke u iznosu od oko 6 milijardi dolara, pa je spadala u grupu zemalja najznačajnijih korisnika Bančinih sredstava za razvoj. Rokovi otplate su bili utvrđeni za mnoge zajmove na period od oko 20 godina, sa različitim kamatnim stopama. U fiskalnoj 1990.godini, SFRJ su bila odobrena dva Bančina zajma u iznosu od 692 miliona dolara. Prvi je bio zajam za strukturno prilagođavanje od 400 miliona dolara, a drugi u iznosu od 292 milona dolara u oblasti transporta, sa dospećem 1995/2000.godine.

SFRJ je imala razvijenu saradnju i sa Međunarodnom finansijskom korporacijom, afilijacijom Svetske banke, koja pomaže razvoj privatnih preduzeća u zemljama u razvoju. Finansira projekte privatnog sektora, mobilišući dodatno finansiranje ostalih investitora i kreditora, i obezbeđujući tehničku pomoć i savetodavne usluge za vlade i privatne kompanije.

Pošto ju je MMF izbrisao iz članstva, SFRJ je isključena i iz Svetske banke u februaru 1993. godine.

[10] Jovović D.,Medjunarodne finansijske instutucije-Položaj i interesi SR Jugoslavije, Međunarodna politika, Beograd, 1997.str.106

3.3. Regulisanje članstva SRJ u međunarodnim finansijskim institucijama

U pogledu rešavanja problema „raspada“ bivše Jugoslavije kao osnivačke članice MMF i potrebe raspodele zatočenih prava i obaveza na države naslednice, ova institucija je 14.decembra 1992.godine prihvatila podelu postojeće kvote SFRJ od 613 miliona SPV (skoro 900 miliona dolara) na pet delova, na nove kvote SRJ i nove države na dotadašnjem jugoslovenskom prostoru, a SFRJ brisala iz svog registra.

SR Jugoslavija od decembra 1992. do decembra 2000. godine nije bila članica MMF-a. Fond je prihvatio stav Badinterove komisije da SFRJ više ne postoji, i nije prihvatio kontinuitet SRJ. Odredio je SR Jugoslaviji novu kvotu u Fondu koja je iznosila 36,52%, od ranije kvote SFRJ. MMF je postavio i niz drugih uslova ekonomskog i političkog karaktera, uključujući i otplatu duga od 185 miliona dolara pre bilo kakvog narednog aranžmana sa Fondom. Prijem SR Jugoslavije u članstvo odlagan je više puta, iako je SR Jugoslaviji bilo stalo da reguliše odnose sa Fondom, pre svega jer je to u osnovi opšti uslov za priliv stranog kapitala u zemlju. Krajem 2000. godine, tačnije 20. decembra 2000. godine, nakon regulisanja svih otvorenih pitanja, SR Jugoslavija je ponovo primljena u članstvo Fonda, sa retroaktivnim dejstvom od 14. decembra 1992. godine, a kvota je utvrđena u visini od 467,70 miliona SPV ili 707 miliona dolara.[11]

SR Jugoslavija je od Fonda dobila ukupno, kumulativno kredita u iznosu od 4,5 milijarde dolara, a stanje duga (kada se od ukupnih pozajmica oduzme ono što je vraćeno) polovinom 1992. godine bilo je 191,1 miliona SDR. Marta 1990. godine sa Fondom je zaključen novi *stand-by* aranžman, koji je omogućavao Jugoslaviji da tokom 18 meseci u sedam tranši iskoristi pozajmicu u iznosu od 460 miliona SDR. Sporazumom je bilo predviđeno da Fond kvartalno kontroliše ostvarivanje politike i mera zapisanih u pismu o namerama. Politička i ekonomska kriza onemogućila je korišćenje ovog kredita. Zavođenjem sankcija Saveta bezbednosti UN 30. maja 1992. g. prestale su otplate prispelih obaveza**,** ali ne zbog toga što Jugoslavija nije mogla ili nije htela da plaća, već zbog toga što zbog sankcija nije bilo moguće doznačiti sredstva sa naših računa u inostranim bankama na račun Fonda. Na kraju fiskalne 1999. godine (30. april) SR Jugoslavija je, po odbitku onih obaveza koje se odnose na bivše republike, imala zaostale otplate po osnovi dospelih obaveza prema Fondu u iznosu od 55,65 miliona SDR.[12]

Po sredivanju odnosa sa MMF, što je jedan od najvažnijih uslova, za SRJ su otvorena i njena vrata, za članstvo u Svetskoj banci. Na sastanku od 8. maja 2001. godine, Odbor izvršnih direktora Banke utvrdio je da je SRJ ispunila sve uslove da nasledi članstvo SFRJ, po istom načelu kao i u MMF, s tim što se članstvo računa retroaktivno od 25. februara 1993, do kada se članom smatrala SFRJ. U 2003.godini, nakon usvajanja Ustavne povelje, državna zajednica Srbija i Crna Gora nasledila je sva prava SRJ u Banci.

Druga važna odluka Odbora izvršnih direktora od 8. maja 2001. godine je priznavanje Jugoslaviji "posebnog statusa" kako bi mogla da koristi sredstva IDA pod povlašćenim uslovima. Troškovi na zajmove IDA iznose oko jedan procenat godišnje, s počekom od 10 i rokom vraćanja od tri decenije. Još važnije je to što je sticanjem "IDA statusa" SCG stekla uslove da se koristi "napuljskom konvencijom", to jest da joj se kao jednoj od najsiromašnijih zemalja može otpisati do 67 odsto duga, ali ne računajući obaveze bretonsvudskim institucijama, koje se ne mogu otpisivati.

[11] Unković M., Međunarodna ekonomija, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2010. str.347
[12] Stakić B.,Međunarodne finansijske institucije, Univerzitet Singidunum, 2012.str.109

3.4. Članstvo Replike Srbije u međunarodnim finansijskim institucijama

MMF je 21. jula 2006. godine potvrdio kontinuitet Republike Srbije u odnosu na Državnu zajednicu Srbija i Crna Gora, kao i da Republika Srbija nastavlja članstvo s postojećom kvotom od 467,7 miliona specijalnih prava vučenja i svim pravima i obavezama koje proističu iz tog članstva. Status Srbije kao članice MMF-a se računa od 14. decembar 1992. godine.

U periodu od 2000. do 2011. godine, MMF je odobravanjem sredstava u okviru tri aranžmana: dva stend baj aranžmana i jedan aranžman za produženo finansiranje, u ukupnom iznosu od 3.469 miliona SPV, značajno pomogao sprovođenju ekonomskih reformi u Republici Srbiji i uspostavljanju makroekonomske ravnoteže i stabilnih stopa rasta. Sredstva prva dva aranžmana otplaćena su u redovnim rokovima. Redovna saradnja Srbije s misijom MMF-a odvija se jednom godišnje, u okviru redovnih konsultacija po članu IV Statuta MMF-a, a na osnovu kojih ova institucija donosi ocenu o privrednoj situaciji zemlje i adekvatnosti mera ekonomske politike koju zemlja članica primenjuje (bez obzira da li postoji finansijski aranžman ili ne).[13]

Kvota Srbije u kapitalu Fonda sada iznosi 467,7 miliona SDR, što predstvalja 0,22% ukupnog iznosa i na osnovu toga ima 4,927 glasova, odnosno 0,22% ukupnog broja glasova. Nalazi se u izbornom telu sa Švajcarskom, Poljskom, Azerbejdžanom, Kirgizijom, Tadžikistanom, Turkmenijom i Uzbekistanom. U ime ove grupe u Odboru izvršnih direktora je predsednik Švajcarske, zemlje sa najvećom kvotom, a grupa ima 2,79% ukupnog broja glasova.

U periodu od decembra 2000. do marta 2006. godine Srbija i Crna Gora dobile su kredite u iznosu od 967 miliona SDR, od čega je otplaćeno 366 miliona i još 93 miliona na ime kamate. Od januara 2007. godine, pošto je Crna Gora primljena kao članica Fonda, a Srbija se pojavljuje kao članica Fonda pod svojim imenom. Do sredine 2007. godine Srbija je prevremeno otplatila sve obaveze prema Međunarodnom monetarnom fondu. Nastavak saradnje sa MMF-om, nakon završetka trogodišnjeg Aranžmana za produženo finansiranje u februaru 2006. godine, je nastavljen u okviru postprogramskog praćenja ekonomskog programa, dogovorenog za period do oktobra 2007. godine. Postprogramsko praćenje (postprogram monitoring) sprovodi se u dogovoru MMF-a sa članicom po isteku redovnog finansijskog aranžmana, a s ciljem pravovremenog ukazivanja na moguću pojavu platnobilansnih neravnoteža.

Posle dogovora predstavnika Srbije i Crne gore, Svetska banka je prihvatila nastavak članstva Srbije u grupaciji Svetske banke. Zahvaljujući nastavku članstva u grupaciji Svetske banke Srbiji je omogućen nesmetan nastavak realizacije postojećih povoljnih kreditnih aranžmana po IDA uslovima. Po IDA uslovima u Srbiji se finansiraju razvojni projekti iz oblasti poljoprivrede, vodoprivrede, zdravstva, energetike i socijalne zaštite, kao i pristup značajnim dodatnim kreditnim sredstvima u skladu sa razvojnim potrebama narednih godina. Ovaj status nam je omogućio da koristimo zajmove i fondove IDA na rok od 20 godina, sa počekom od 10 godina, bez kamate i provizijom od 0,75%.

Udeo u upisanom kapitalu iznosio je 19,11 miliona dolara, što predstavlja 0,035% ukupno upisanog kapitala, a udeo u ukupnom broju glasova je 0,65%. U 2005. godini upisani kapital Srbije i Crne Gore iznosi 6,85 miliona dolara, a udeo u ukupnom broju glasova je 0,2%.

[13] Paunović S., Uloga Međunarodnog monetarnog fonda u savremenoj ekonomskoj krizi, Univerzitet Singidunum, 2011.,str.241

3.2. Analiza ekonomskog stanja u Republici Srbiji

U Srbiji su dogovorene i donete brojne razvojne strategije. Sa jedne strane dobro je imati ambicije, a sa druge strane, svi problemi sa kojima se zemlja susreće, pokreću razmišljanje o njihovoj realnosti i ostvarivosti. Uspešna relizacija ciljeva, podrazumeva i ispunjenje nekih preduslova: modeliranje razvojnih potreba od strane države i obezbeđivanje sistemskih preduslova i atraktivnog ambijenta, definisanje regionalne razvojne strategije Srbije i izgradnju i razvoj infrastrukture.

Koncept razvoja bi trebao da bude opšte prihvaćen društveni cilj, predočen MMF-u, kao instituciji koja blisko sarađuje sa Svetskom bankom i drugim razvojnim institucijama. Poznato je na primer da su zemlje članice Evropske unije već u potpunosti izgradile i modernizovale svoju infrastrukturu tako da postoji mogućnost prelivanja njihovog iskustva, ali i pomeranja infrastrukturnih fondova ka Srbiji. Svetska banka kao jedan od promotera razvoja, u tom smislu može mnogo da pomogne Srbiji-stvarajući pozitivnu sliku o Srbiji, savetujući i predlažući Srbiju kao mestom pogodnim za investiranje, kako kod pojedinih zemalja, tako i kod drugih međunarodnih finansijskih institucija, savetima o raspodeli budžetskih prihoda i rashoda, informisanjem o razvojnim tendencijama u regionu i svetu, upozoravanjem na špekulacije koje uzrokuju krize, ukazivanjem na oblasti koje najviše doprinose razvoju i na zemlje sigurne partnere, itd.

Modeliranje razvojnih potreba Srbije podrazumeva da se u obzir uzmu i prednosti i mane sadašnje privrede, i izazovi i rizici za ostvarivanje predviđenog modela rasta i razvoja. Među izazovima su:rast investicija, industrijske proizvodnje (posebno prerađivačke) i izvoza. Suočavanje sa ovim izazovima zahteva potpuno drugačiji pristup, od pristupa do sada primenjenog, u smislu razvojnih strategija, politika, podsticaja, državnih intervencija.

Socijalni dijalog, u zakonu postoji, ali ne i u praksi. Kada bi se čuli glasovi nauke, privrede, sindikata, udruženja poslodavaca, nevladinih organizacija, čuli bi se problemi zemlje, pa bi se lakše došlo i do rešenja. Od ciljeva koji se žele postići nezaobilazan cilj mora biti: povećanje broja zaposlenih, unapređenje radnog potencijala investiranjem u znanje i tehnologiju, smanjenje siromaštva većim socijalnim uključivanjem i angažovanjem osetljivih grupa.

Stabilnost cena i pitanje inflacije, svrstali bi se u grupu izazova. Tu bi trebalo svrstati i porez na dodatnu vrednost. Navedeni elementi su izazovi za državu, jer čim se pojavi manjak u budžetu, država poseže za jednim od raspoloživih sredstava, sa druge strane izazov je i za građane, čije dugogodišnje siromašenje ga čini manje otpornim na ovakve izazove. Rešavanje problema sive ekonomije, u smislu prevođenja sive ekonomije u legalne tokove, moglo bi da ima dobre rezultate. Sasvim jedinstven slučaj u Srbiji je da radnik od svoje zarade izdvaja novac za poreze i doprinose, koje je poslodavac po zakonu dužan da uplati, ali ne uplati. Zakon ne kažnjava nesavesnog poslodavca, radniku ostaje nepovezan staž, nemogućnost korišćenja zdravstvene zaštite, da bi na kraju država pokrila sredstva koje duguju nesavesni poslodavci i relaksirala ga od zakonske obaveze i nelegalno zadržanog novca namenjenog za poreze i doprinose. Ova praksa je donekle izmenjena poslednjom promenom seta poreskih zakona.

Regionalni razvoj Srbije treba posmatrati kao važan cilj u kontekstu saradnje sa međunarodnim finansijskim institucijama, jer dugove zemlje treba i vraćati, a to se ne može postići na bazi politike, nego se postiže na bazi ekonomski jake i konkuretne privrede zemlje. Svakako Beograd jeste najrazvijeniji centar naše zemlje ali konkurentnost i drugih regiona Srbije

osnova su pokrivanja svega onog što smo do sada više trošili nego što smo proizvodili, i svih nagomilanih dugova iz prethodnih godina. Nije slučajno da Evropska unija, OECD, Svetska banka i druge međunarodne organizacije toliko insistiraju na značaju regionalne politike ekonomskog razvoja za celokupan ekonomski razvoj zemlje i na nacionalnom i na međunarodnom nivou.

Regionalna neravnoteža privredne strukture Srbije naročito je došla do izražaja nakon velikih tranzicionih promena, koje su dovele do gašenja mnogih, pre svega velikih industrijskih pogona, a što je dalje uzrokovalo gašenje malih i srednjih preduzeća koja su ih opsluživala. Potom su krenule velike migracije radne snage (koja je ostala bez posla i sredstava za život) delom u inostranstvo, a delom u glavni grad zemlje, gde se još i moglo pronaći po neko radno mesto. Stopa nezaposlenosti u pojedinim područjima je čak između 60 i 70%. Time su se produbile regionalne disproporcije i multiplikovali problemi, kako u odnosu grad-selo, tako i odnosu na ekonomsku, socijalnu i demografsku ujednačenost regiona. Tranzicioni proces je najviše pogodio industrijske regione Srbije. Skoro je neobjašnjiva tolika centralizacija zemlje na štetu devastiranih područja (20 industrijskih gradova koji su u odnosu na devedesete izgubili više od 40% poslovnog prihoda i više od 50% zaposlenih iz prerađivačke industrije), te propadanje stare infrastrukture i neinvestiranje u novu infrastrukturu. Analizirajući iz raznih uglova ovu problematiku zaključuje se da je to ipak rezultat nedostataka sistemskih rešenja i institucionalnih mehanizama. Razvoj Srbije je najviše koncentrisan u velikim centrima. Tako su i otvaranjem privrede Srbije prema inostranstvu, investitori pokušavali da se lociraju što bliže centrima koji imaju koliko toliko razvijenu infrastrukturu, neophodnu za normalno svakodnevno poslovanje. Time su ruralna područja opet zaobiđena, a potencijali ostali neiskorišćeni. Sva privreda, moglo bi se reći, koncentrisala se u Beogradskoj i Južnobačkoj oblasti, a time i radna snaga, dok sa druge strane imamo izražene probleme sa drastičnim smanjivanjem broja ljudi u devastiranim područjima i sve veći broj nerazvijenih područja. Tako danas imamo da se u nerazvijena područja ubrajaju Jablanička, Pčinjska, Raška, Rasinska, Nišavska i Toplička oblast (nekad važni industrijski centri).

Nivo koeficijenta otvorenosti ekonomije govori nam o tome da je spoljnotrgovinska aktivnost u porastu, mada mi konstantno beležimo deficit spoljne trgovine. Moguće je da je i ova činjenica uticala na to da su domaći proizvodi, i najjednostavnije izrade, zamenjeni uvoznim, kao i da je stvoren još drastičniji jaz u ostvarenom BDP po glavi stanovnika između razvijenih i nerazvijenih područja. Što se tiče investicija, one su pre svega okrenute u pravcu rekonstrukcije, modernizacije i održavanja postojećih kapaciteta (54,2%). Beogradska i Južnobačka oblast imaju najveće učešće u ukupnim investicijama, veće od 50%, što govori o njihovoj atraktivnosti za nove investicije (posebno za strane ulagače), a opet Beogradski region i region Vojvodine učestvuju sa 64% bruto proizvodne vrednosti industrije Srbije.

Veliki problem srpske privrede predstavlja sve veće zaostajanje Srbije za Evropom u pogledu raspoloživosti i kvaliteta celokupne infrastrukture: putne i železničke, energetske, telekomunikacione, logističke, komunalne, a pre svega onoga dela infrastrukture koji predstavlja preduslov za privlačenje stranih investicija. Za razvoj Srbije je od izuzetne važnosti da što pre završi ključne infrastrukturne projekte i time stvori preduslove za brži rast i razvoj. Kada je u pitanju finansiranje poboljšanja postojeće i razvoja nove infrastrukture, prioritet, pored sredstava međunarodnih organizacija, je i stvaranje zakonodavnih okvira za veću saradnju i partnerstvo privatnog i javnog sektora.

Najviše su posle 2000-te godine pogođeni dominantni sektori privrede kao što su, metalni kompleks, rudarstvo, tekstilna industrija i drugi ranije pomenuti sektori u devastiranom području, a koji su angažovali veliki broj radno-sposobnog stanovništva. Za ravnomerniji regionalni ekonomski razvoj najpre su potrebni odgovarajući institucionalni okviri, kako na centralnom nivou, tako i na lokalnom nivou, ali i promotivne kampanje, programi podrške i druge podsticajne aktivnosti.

Svetska ekonomska kriza zatekla je privredu Srbije u veoma teškom stanju koje je, između ostalog, karakterisalo: visoka stopa nezaposlenosti, visoka stopa inflacije, izraziti deficit računa tekućih plaćanja-prvenstveno usled deficita u spoljnoj trgovini, naglašena siva ekonomija, masovno izbegavanje poreza i doprinosa (koje nije praćeno odgovarajućom kontrolom i sankcijama), velika nelikvidnost privrednih subjekata, nezavršena privatizacija praćena brojnim slabostima, veliki unutrašnji dugovi, teškoće u održavanju kursa dinara, visok nivo korupcije, visok procenat siromašnog stanovništva, i drugo. Ekonomska kriza u Republici Srbiji je duboko ukorenjena i traje dosta dugo, a na sve to su se nadovezivale neadekvatne mere ekonomske politike, tako da su uzroci krize različiti, ali sigurno da privreda Srbije nije pošteđena ni uticaja svetske ekonomske krize.

Iako je tranzicija u Srbiji započela nešto kasnije nego u drugim zemljama u našem okruženju, regionu ili pak u odnosu na zemlje bivšeg Istočnog bloka, nije donela pozitivne pomake kako se s početka tranzicije moglo očekivati, niti je iskorišćeno pozitivno iskustvo drugih zemalja da se izbegnu neke standardne zamke. Transformacija svojine u Srbiji vršena je na bazi različitih modela i u raznim vremenima. Od tri poznata modela tranzicije primenjivana su dva: radnička odnosno insajderska privatizacija i prodaja tzv. strateškom partneru, dok treći model vaučerizacija, je delimično i neuspešno primenjen i to pri kraju privatizacije.

U periodu od 2002. do 2010. godine koji je i najintezivniji period u procesu privatizacije u Republici Srbiji privatizovana su ukupno 2.232 preduzeća u kojima je zaposleno 319.128 lica. Knjigovodstvena vrednost navedenih preduzeća iznosi 2,4 milijardi evra, s tim što je postignuta prodajna cena od 2,5 milijardi evra. Ukupna dogovorena vrednost investicionih programa je 1,18 milijardi evra, a za socijalne programe je predviđeno 276,7 miliona evra. Od navedenog broja preduzeća, 94 je prodato putem tendera, 1.581 na aukcijama i 557 na tržištu kapitala. Što je bliži kraj procesa privatizacije više je raskinutih nego sklopljenih ugovora. Raskinuti su kupoprodajni ugovori kod 572 preduzeća prodatih na aukcijama, u kojima je zaposleno 54.961 lica. Firme vraćene državi bile su u znatno lošijem stanju nego što je to bilo pre privatizacije. Eskalacije štrajkova i protesta radnika izraz su sve težeg položaja radnika u privatizovanim preduzećima.

Kao što vidimo i iz ovih podataka, rešenja utemeljena na liberalnoj ekonomskoj koncepciji svemogućeg i nepogrešivog tržišta koje vodi optimalnoj alokaciji resursa i samim tim maksimiziranju društvenog interesa, na videlo su iznela sasvim drugačiju i suroviju stvarnost. Ničim sputavani individualni interesi pretvorili su se u pohlepu i pljačku. Privatizacija bez pravne države ne može biti uspešna. I ekonomska kriza u razvijenim zemljama (koja se prelila na Srbiju i donela „moderne" trendove) je pokazala da privatni interesi nepogrešivo vode gomilanju ličnog bogatstva, da se ekonomski dobici privatizuju, a ekonomski gubici socijalizuju putem spasilačke intervencije države. Ekonomska tranzicija, a pre svega privatizacija u Srbiji u periodu od 1990. do 2010. godine je obavljena kao preraspodela društvenog bogatstva u ruke manjine. Tranzicija je obavljena uz porast siromaštva, pad standarda i rast nezaposlenosti. Tranzicija je obavljena uz deindustrijalizaciju i rast spoljne zaduženosti. Tranzicija se pokazala kao ekonomski i socijalno neuspešna ne samo na kratak već što je zabrinjavajuće, na dug rok.

Osnovni ciljevi privatizacije u Srbiji u smislu stvaranja efikasne tržišne privrede, pokretanja proizvodnje, ekonomskog razvoja i održanja postojećeg nivoa zaposlenosti i njegovog povećanja na srednji i dugi rok, u takvom toku privatizacije nisu ostvareni. Umesto toga došlo je do deindustrijalizacije i još veće nezaposlenosti, praćene siromaštvom.

U Srbiji su uništene: mašinska industrija, elektroindustrija, hemijska industrija, industrija motora i traktora, tekstilna industrija i dr. Bez velikih ekonomskih sistema, na neuspeh je osuđen i veliki broj malih preduzeća.

Jedan od ključnih dugoročnih problema ekonomske politike u Republici Srbiji jeste nezaposlenost. U Republici Srbiji ima blizu 900.000 nezaposlenih lica. Stopa zvanično registrovane nezaposlenosti u Republici Srbiji jedna je od najvećih u Evropi i rezultat kontinuiranog višegodišnjeg pada proizvodnje, disproporcija u privredi i korišćenja tržišta rada za rešavanje socijalnih problema. Glavni uzrok ovako velike nezaposlenosti je neinvestiranje u nova radna mesta. Tržište rada karakterišu sledeći glavni problemi: nedovoljan priliv direktnih investicija koji bi omogućavao otvaranje potrebnog broja radnih mesta, slabija tražnja za radnom snagom u odnosu na ponudu, strukturna neusklađenost ponude radne snage sa potrebama tržišta rada, neusklađenost obrazovnog sistema sa potrebama privrede. Struktura nezaposlenih je nepovoljna. Visoko je učešće dugoročno nezaposlenih u ukupnoj nezaposlenosti. Mnogi od onih koji čekaju nekoliko godina na posao na kraju postaju neaktivni, što znači gubitak radnog potencijala i dodatno opterećenje socijalnih fondova. Tržište rada u Srbiji karakteriše i visok stepen nezaposlenosti kod mladih i visoka stopa nezaposlenosti radnika sa srednjom školom i nižim stepenom obrazovanja, kao i problem regionalne nejednakosti u zaposlenosti.

Svetska ekonomska kriza i ,,kriza domaće proizvodnje" – izazvana neodgovarajućim merama ekonomske politike, od početka ovog veka do danas, preopteretili su privredu Srbije. Srbija je ušla i u preranu liberalizaciju uvoza koja je uništila i onako oslabljenu domaću proizvodnju. Uzroci srpske ekonomske krize i svetske ekonomske krize su, dakle, različiti. Međutim, sasvim je sigurno da Srbija neće biti pošteđena ni uticaja svetske ekonomske krize, što se svakog dana sve više uveravamo.

Uticaj svetske ekonomske krize na privredu Srbije prvenstveno se ispoljava u vidu:
- smanjenja priliva kreditnih sredstava i stranih direktnih investicija;
- smanjenja tražnje za domaćom robom u inostranstvu i otežanog plasmana naših proizvoda van granica Srbije;
- pada domaće tražnje usled uzdržavanja domaćeg stanovništva od većih rashoda;
- pada cena mnogih izvoznih proizvoda (na primer proizvoda od metala);
- opšteg povećanja neizvesnosti i nestabilnosti u poslovanju;
- smanjenja kreditne aktivnosti banaka (banke pri odobravanju kredita preduzećima biće u teškoći da procene kakve će efekte imati kriza na njihovo poslovanje - rast neizvesnosti neminovno imaće za posledicu rast marže koju banke zaračunavaju, pa time i na rast kamatne stope);
- uzdržavanje realnog sektora od zaduživanja.[14]

Strani kapital koji je došao u Srbiju umesto domaćeg, skoro uopšte ne finansira proizvodnju već standard građana (potrošačke kredite, koje građani koriste za neproduktivne troškove-kupovinu automobila i stanova). Ovim putem se ne omogućuje domaći privredni rast, nego spoljnotrgovinski deficit i rast zaduženja države i građana prema inostranstvu.

[14] Paunović S., Uloga Međunarodnog monetarnog fonda u savremenoj ekonomskoj krizi, Univerzitet Singidunum, 2011.,str.290.

IV MEĐUNARODNI MONETARNI FOND



4.1. Osnivanje,ciljevi i razvoj

Istorijskom međunarodnom monetarnom konferencijom Ujedinjenih nacija održanom 22. jula 1944. godine u skijaškom centru Breton Vudsu (Bretton Woods, država New Hampshire, SAD) postavljeni su temelji posleratnom monetarnom i finansijskom poretku u svetu. Četrdeset i četiri zemlje, među kojima i Jugoslavija, potpisale su „Bretonvudski sporazum“ i osnovale Međunarodni monetarni fond (čije sedište je u Vašingtonu) i Međunarodnu banku za obnovu i razvoj (danas je to Svetska banka). MMF i Svetska banka, od tada poznate i kao „Bretonvudske“ institucije, osnovane nakon Velike depresije, trebale su za ubuduće da spreče štetne ekonomske politike koje su doprinele Velikoj depresiji tridesetih godina (protekcionizam, carinske ratove, konkurentske devalvacije) i da ponovo izgrade sistem poverenja u međunarodnu saradnju i međunarodni finansijski sistem. Nakon što je 27. decembra 1945. godine 29 zemalja ratifikovalo Statut MMF-a, MMF je otpočeo sa radom.

MMF je trebao da u saradnji sa zemljama članicama (članstvo je zamišljeno tako da obuhvati ceo svet), obrazuje multilateralni liberalni sistem međunarodnih plaćanja na bazi čvrstih pariteta, kako bi se olakšao razvoj međunarodne trgovine radi podizanja i održavanja visokog stepena zaposlenosti i realnih prihoda, kao i razvoj proizvodnih mogućnosti svih zemalja u svetu. Fond je zamišljen i kao mesto zajedničke saradnje i međusobnog konsultovanja zemalja članica, a koji preko svog stručnog osoblja pomaže zemljama članicama u sređivanju njihovih monetarno-finansijskih prilika, i konačno, svojim značajnim raspoloživim sredstvima pomaže zemlje koje se nađu u trenutnim platnobilansnim teškoćama.[15]

Ciljevi osnivanja Međunarodnog monetarnog fonda, definisani Statutom usvojenim 30. aprila 1976. godine u Vašingtonu, a kasnije revidirani 28. juna 1990. godine, prema članu I pod nazivom „svrha“, glase:

-Da razvija međunarodnu monetarnu saradnju preko jedne stalne ustanove koja služi za savetovanje i saradnju na Međunarodnim monetarnim problemima.

-Da olakšava širenje i ravnomeran porast međunarodne trgovinske razmene i da na taj način doprinosi unapređivanju i održavanju visokog nivoa zaposlenosti i realnog dohotka, kao i razvoju mogućnosti proizvodnje svih članica, kao prvenstvenim ciljevima ekonomske politike.

-Da radi na stabilnosti kurseva, da održava pravilne aranžmane o kursevima između članica i da izbegava konkurentsko obaranje kurseva.

[15] Ekonomska enciklopedija, Savremena administracija, Beograd, 1986.str.1038

-Da pomaže u uspostavljanju multilateralnog sistema plaćanja po tekućim transakcijama između članica i u uklanjanju deviznih ograničenja koja koče porast svetske trgovinske razmene.
-Da uliva sigurnost članicama, stavljajući im privremeno na raspolaganje, uz odgovarajuća obezbeđenja, opšta sredstva Fonda, dajući im na taj način priliku da isprave neravnotežu u svom platnom bilansu bez pribegavanja merama koje su štetne za nacionalno ili međunarodno blagostanje.
-Da u skladu sa gore izloženim skraćuje trajanje i smanjuje stepen neravnoteže u međunarodnim platnim bilansima članica.“

Razvoj Fonda se može posmatrati u tri različita perioda:

-*Prvi period-od osnivanja do 1971.godine*

U prvom periodu ciljevi MMF-a bili su sledeći:
-Omogućiti ekspanziju uravnoteženog rasta međunarodne trgovine i time doprineti povećanju i održavanju visokog nivoa zaposlenosti i visokog nivoa realnog dohodka;
-Učvrstiti stabilnost deviznih kurseva;
-Uspostaviti multilateralni sistem plaćanja tekućih transakcija;
-Na osnovu mogućnosti korišćenja sredstava Fonda za korekcije platnobilansnih neravnoteža, uspostaviti poverenje među zemljama članicama u pogledu dugoročne međunarodne monetarne stabilnosti.

Početna ili pristupna obaveza svake članice Fonda sastojala se uglavnom iz ustanovljavanja pariteta svoje valute i iz uplate odgovarajućeg iznosa finansijskih sredstava. Paritet se određivao u odnosu na zlato ili u odnosu na dolar, pa se stoga ovaj sistem naziva Sistem zlatnodeviznog standarda. Eventualna promena pariteta mogla se dogoditi samo ako se zemlja nađe u tzv. fundamentalnoj neravnoteži i uz saglasnost Fonda. Određivanje iznosa finansijskih sredstava za uplatu kvote zemlje članice vršilo se proporcionalno parametrima koji reflektuju snagu nacionalne ekonomije. Kvota se uplaćivala 25% u zlatu i 75% u domaćoj valuti.

Uskoro se javlja problem likvidnosti Fonda koji je nastao iz jednostavnog razloga tj. zbog prihvatanja zlatno-deviznog standarda kao osnovne poluge međunarodnih monetarnih relacija. Zbog toga 28.jula 1969. godine ustanovljena je šema kreiranja novih rezervnih sredstava Specijalna prava vučenja (SPV). Ta nova sredstva zapravo se kreiraju samo knjigovodstveno među zemljama članicama.

-*Drugi period-od 1971 do krize 2007.godine*

Drugi period započinje kada MMF početkom 70-ih godina 20. veka zapada u najveću krizu do tada. Odliv kratkoročnog dolarskog kapitala u inostranstvo, dalje održavanje visoke stope inflacije u SAD-u izazvalo je brojne spekulacije na štetu američkog dolara. Predsednik SAD-a je 15.avgusta 1971.godine objavio ukidanje konvertibilnosti dolara u zlato i uvođenje dodatnog poreza na sav uvoz u SAD. Tim činom je prestao funkcionirati međunarodni monetarni sistem na principima ustanovljenim u Breton-Woods-u. Krajem 1971. godine postignut je sporazum, gde su SAD povećale cenu zlata za 8,57%, SR Nemačka i Japan su smanjile cenu marke za 5% i jena za 8,5% u odnosu na zlato, dok su Velika Britanija i Francuska zadržale cene zlata istim. Nakon toga dolazilo je do još nekoliko korekcija cena, sve do sastanka na Jamajci 1976. godine, gde se MMF preobrazio u sistem valutnih područja, kao što su sistem evropskog valutnog fluktuiranja ili evropske „zmije“, zatim dolarsko područje, područje francuskog franka, područje britanske funte i područje SPV-a.

-Treći period-posle 2007.godine

Kao i u prošlosti MMF i dalje predstavlja međudržavnu i monetarnu finansijsku instituciju, ali danas s gotovo univerzalnim članstvom. Njegova se aktivnosti i politika provodi temeljem *Sporazuma*, a izvršava se putem organiziranog vodstva u formi *Odbora guvernera* , zatim *Izvršnog odbora* i *Upravljačkog direktora*, s timom od oko 2400 zaposlenih iz oko 140 zemalja članica. Razlika u odnosu na prethodni period je u tome što se ponaša kao akcionarsko društvo, a ne kao organ UN.[7]

Uopšteno govoreći, to je ono čime se MMF bavio i još uvek se bavi kod zemalja u razvoju. Zajmovi za zemlje u razvoju su konzistentni sa mandatom MMF-a, tj. obezveđuju pomoć za bilans plaćanja, ali umesto intervencionizma kod valutnih kurseva industrijalizovanih zemalja, sve veću pomoć MMF je preusmerio ka zemljama u razvoju, još od 1950-te godine.[16]

4.2. Članstvo i organizacija fonda

MMF trenutno ima 188 zemalja članica, što je skoro celi svet, jer na primer Ujedinjene nacije (UN) imaju 192 zemlje članice. Zemlje koje nisu članice MMF-a, a jesu članice UN su uglavnom male države, koje nikad nisu imale svoje nacionalne valute ili nisu članice zbog svojih političkih opredeljenja. Sedište MMF-a je u Vašingtonu. Pri uključenju u MMF svaka zemlja članica deponuje određenu sumu novca, zvanu "*quota subscription*".Kvote imaju različite uloge i služe za: utvrđivanje broja glasova,utvrđivanje maksimalnog iznosa sredstava na korišćenje i bazu za dodelu specijalnih prava vučenja.

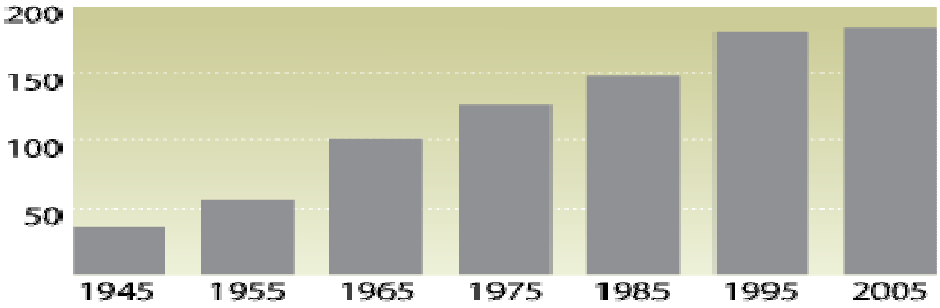
Statut Međunarodnog monetarnog fonda stupio je na snagu 27. decembra 1945. godine. Do 31. decembra 35 zemalja navedenih u tabeli, je potpisalo i na drugi način pokazalo interes da postanu članovi. Prvobitne članice MMF-a su:

Belgija	Gvatemala	Kosta Rika
Bolivija	Holandija	Kuba
Brazil	Honduras	Luksemburg
Dominikanska Republika	Island	Norveška
Čehoslovačka	Indija	Meksiko
Čile	Iran	Paragvaj
Egipat	Irak	Peru
Ekvador	Jugoslavija	Poljska
Etiopija	Južnoafrička unija	Sjedinjene Američke Države
Filipinski Komonvelt	Kanada	Urugvaj
Francuska	Kina	Velika Britanija
Grčka	Kolumbija	

Tabela br. 1: Zemlje osnivači MMF-a

Izvor: Prema Prvom godišnjem izveštaju Odbora guvernera MMF-a: *Summary Proceedings of the First Annual Meeting of the Board of Governors*, September 27 to October 3, 1946.

[16] Stakić B.,Međunarodne finansijske institucije, Univerzitet Singidunum, 2012.str.73.



Slika br. 1: Rast broja članica MMf-a

Logično pitanje koje se nameće je, kako MMF sa toliko (brojnim) članstvom donosi odluke? Statut MMF-a određuje da se odluke donose različitim vrstama glasanja – najjednostavnije je prostom većinom, tj. većinom od 85% od ukupnog broja glasova. Svaka država članica MMF-a ima određeni broj glasova, koji su joj dodeljeni srazmerno veličini njenog upisanog kapitala „kvote“ u MMF-u. Kvota je u tom smislu kao neka vrsta depozita u Fondu. Ona čak ostvaruje kamatu kroz aktivnosti Fonda – tj. kroz pozajmice. MMF se, prema tome, može zamisliti kao velika međunarodna kreditna unija sa svim zemljama sveta kao članicama.

Međunarodni monetarni fond sastoji se od: Odbora guvernera, Izvršnog odbora, Generalnog direktora i osoblja. O svom radu MMF izveštava vlade svih svojih zemalja članica putem Odbora guvernera, Međunarodnog monetarnog i finansijskog odbora i Izvršnog odbora.

Najviši organ odlučivanja u MMF-u je Odbor guvernera, koga čini po jedan guverner (i jedan zamenik) iz svake zemlje članice. Guverner se imenuje od strane država članica i obično je ministar finansija ili šef centralne banke.

Izvršni odbor sastoji se od izvršnih direktora, i to imenovanih od zemalja članica s najvećim kvotama, izabranih po grupama zemalja članica (konstituence), kao i Upravnog direktora koji mu predsedava. U početku je Izvršni odbor imao 12 izvršnih direktora, a sada 24 u skladu sa rastom broja članica.

Osam izvršnih direktora predstavljaju pojedinačne zemlje: SAD, Veliku Britaniju, Nemačku, Francusku, Japan, Saudijsku Arabiju, Rusiju i Kinu.

Drugi direktori predstavljaju grupe ostalih zemalja članica (po principu konstituence). Geografski činilac je značajan, ali ne i presudan za formiranje grupa. Prilikom svakog izbora moguće je menjati broj izvršnih direktora.

Izvršni odbor bavi se širokim aspektom pitanja operacione i administrativne prirode. Vrši izbor upravnog direktora, izdaje godišnje izveštaje, rukovodi diskusijama u vezi sa procesom konsultacija sa članicama i povremeno priprema sveobuhvatne studije o važnim pitanjima.

Status izvršnog direktora je specifičan - on je spona između Fonda i zemlje članice. Generalni direktor MMF predvodi MMF, predsedava Izvršnim odborom i šef je MMF-ovog osoblja, a pomažu mu prvi zamenik i dva druga zamenika. Bira ga Izvršni odbor. Menadžment tim nadzire rad osoblja, kao i održavanje kontakata sa članovima vlade, medijima, nevladinim organizacijama, ekspertima i drugim institucijama. Od 6. maja 1946. godine do danas, MMF-a je imao jedanaest generalnih direktora, uvek iz Evrope, a poslednji od njih, je Christine Lagarde iz Francuske, na ovom mestu je od jula 2011. godine.

Osoblje MMF-a čini oko 2.400 zaposlenih, od čega oko polovinu čine ekonomisti. S obzirom na gotovo globalno članstvo, MMF nastoji da zaposli stručnjake različitih znanja i iskustva, iz svih delova sveta.

4.3. Izvori sredstava fonda

4.3.1. Zlato

U međunarodnom monetarnom sistemu zlato je igralo centralnu ulogu sve do kolapsa Bretonvudskog sistema 1973. godine. Iako se od tada uloga zlata počela postepeno smanjivati, zlato je i dalje važan deo rezervi mnogih zemalja. Jedan od najvećih zvaničnih posednika zlata u svetu je MMF. Deo tih zlatnih rezervi MMF je stekao pre, a deo posle druge izmene i dopune Statuta MMF-a u aprilu 1978.

Naime, većinu svojih zlatnih rezervi MMF je stekao pre druge izmene i dopune Statuta MMF-a kroz četiri osnovne vrste transakcija:

1) Kada je osnovan MMF, 1944. godine, odlučeno je da se 25 odsto početne pretplatne kvote i naknadna povećanja kvota, uplate u zlatu, odakle potiče najveći deo zlata MMF-a;
2) Sva plaćanja troškova (kamate zemalja članica za korišćenje kredita MMF) su obično vršena u zlatu;
3) Kada je jedna zemlja članica želela da otkupi valutu druge zemlje članice mogla je to da učini prodajom zlata MMF-u. Ovu odredbu o prodaji zlata MMF-u je najviše iskoristila Južna Afrika u periodu od 1970. do 1971. godine;
4) Zemlje članice su mogle koristiti zlato da bi vratile MMF-u prethodno korišćene kredite.[17]

4.3.2. Specijalna prava vučenja

Uvođenje Specijalnog prava vučenja SPV – Special Drawing Right's (SDRs)- u međunarodni monetarni sistem predstavlja pokušaj organizovanog pristupa kreiranju međunarodne likvidnosti, nezavisno od nacionalnih monetarnih politika. Cilj ovog monetarnog mehanizma je da se na dugi rok dopunjuju postojeća sredstva međunarodne likvidnosti u slučaju njihove nestašice.

Na sastanku „Kluba desetorice" u Rio de Ženeiru 1967. godine i Štokholmu 1968. godine dogovoreno je da treba reformisati međunarodni monetarni sistem na način da se pored zlata i dolara u funkciju svetskog sredstva plaćanja kreira i posebno sredstvo „specijalna prava vučenja" odnosno „papirno zlato". SPV nadoknađivalo je nedostatak zlata u monetarnim rezervama (koje su od 1960. godine povećane za samo 20%), jer se sa druge strane obim svetske razmene povećao za više od dva puta.

Dakle, posle svetske monetarne krize iz 1967. godine i slabljenja dolara kao svetske valute, formirana su međunarodna sredstva rezervi likvidnosti (aktive), odnosno uslovno rečeno međunarodno sredstvo plaćanja (potraživanja).

SPV je uspostavljeno 1969. godine, prvom izmenom i dopunom Statut MMF-a. Smisao uvođenja SPV je bio i da se zaštiti međunarodni monetarni sistem, da se uvede neka vrsta svetskog novca, kako ceo sistem ne bi zavisio od jedne zemlje Sjedinjenih Američkih Država. [18]

SPV ima tri osnovne karakteristike korišćenja:

1.u transakcijama s određivanjem - Fond određuje učesnika sistema s jakom platnobilansnom i likvidnom pozicijom, koji treba da obezbedi svoju valutu u zamenu za SPV, kojom bi se finansi-

[17] Paunović S., Uloga Međunarodnog monetarnog fonda u savremenoj ekonomskoj krizi, Univerzitet Singidunum, 2011.,str.39
[18] Unković M., Međunarodna ekonomija, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2010. str.345

rirao deficit platnog bilansa date zemlje,
2.u transakcijama između učesnika sistema SPV i MMF-a,
3. u transakcijama prodaje SPV za valutu po sporazumu između samih učesnika.

SPV su na početku vredela koliko i jedan dolar (odnosno 0,888671 grama čistog zlata). Posle pada Bretonvudskog sistema prešlo se na fluktuirajući režim deviznog kursa, te je od jula 1974. godine vrednost specijalnih prava vučenja bazirana na ponderisanom proseku vrednosti korpe glavnih svetskih valuta. Tada se korpa sastojala od 16 valuta, a danas se sastoji od 4 valute (evro, japanski jen, funta sterling i američki dolar). Pošto nemaju realnu podlogu, kao zlatni novac, SPV ne mogu se smatrati, za sada, svetskim novcem, jer njihova kupovna moć nije u direktnoj vezi s robom i uslugama, pošto sadrže indirektni transfer, gde nacionalne valute ostaju krajnje sredstvo plaćanja. Pretvaranjem SPV u opšti denominator vrednosti smanjila bi se uloga dolara, pošto bi kroz zajedničko iskazivanje pariteta preko te aktive praktično sve valute došle u ravnopravan položaj. S obzirom na to da se kreiranjem SPV omogućuje plansko stvaranje potrebne međunarodne likvidnosti u okviru petogodišnjih baznih perioda, nasuprot stihijskom stvaranju likvidnosti emisijama rezervnih valuta, SPV dobijaju atribut valutne jedinice sa svojstvom rukovođenog međunarodnog rezervnog standarda. Prednost korišćenja SPV u međunarodnim transakcijama ogleda se u činjenici što SPV ublažavaju posledice naglih promena deviznog kursa jedne valute. Osim toga, SPV pružaju zemlji mogućnost da u određenom iznosu finansira trgovinski deficit. Zemlja je slobodna u izboru načina na koji će koristiti svoja SPV, jer su članice MMF-a u obavezi da prihvate plaćanja u SPV do iznosa koji je tri puta veći od iznosa SPV koji je zemlji dodeljen kroz njihovu kumulativnu alokaciju. Isto tako, svaka zemlja je morala da na svom računu SPV u periodu od pet godina drži najmanje 30% alociranih sredstava.

Sastav korpe (vrednost 1 SPV)					
Period	**USD**	**DEM**	**JPY**	**GBP**	**FRF**
1981-1985.	0.540 (42%)	0.460 (19%)	34.0 (13%)	0.0710 (13%)	0.740 (13%)
1986-1990.	0.452 (42%)	0.527 (19%)	33.4 (15%)	0.0893 (12%)	1.020 (12%)
1991-1995.	0.572 (40%)	0.453 (21%)	31.8 (17%)	0.0812 (11%)	0.800 (11%)
1996-1998.	0.582 (39%)	0.446 (21%)	27.2 (18%)	0.1050 (11%)	0.813 (11%)
Period	**USD**	**EUR**	**JPY**	**GBP**	
1999-2000.	0.5820 (39%)	0.3519 (32%)	27.2 (18%)	0.1050 (11%)	
2001-2005.	0.5770 (45%)	0.4260 (29%)	21.0 (15%)	0.0984 (11%)	
2006-2010.	0.6320 (44%)	0.4100 (34%)	18.4 (11%)	0.0903 (11%)	
2011-2015.	0.6600 (41,9%)	0.4230 (37,4%)	12.1000(11,3%)	0.1110 (9,4%)	

Tabela br.2: Revizije vrednovanja korpe specijalnih prava vučenja, 1981-2015[19]

[19] http://www.imf.org (pristupljeno 10.07.2013)

4.3.3. Pozajmice

Globalna ekonomska kriza, koja se javila sredinom 2007. godine, uticala je na uvećanje potreba zemalja članica za dodatnim sredstvima Fonda. Svetski lideri na samitu G-20, održanom 02.aprila 2009. godine, obavezali su se da podrže rast zemalja u razvoju i tržišta u nastajanju, utrostručenjem kreditnih sredstava Fonda sa 250 milijardi dolara na 750 milijardi dolara.

Za odobravanje kredita, Fond pored svojih sredstava pozajmljuje i sredstva iz zvaničnih izvora (kao privremenu dopunu svojih sredstava), kao što su vlade i centralne banke, Banka za međunarodna poravnanja – mada Statut MMF-a dozvoljava mogućnost pozajmljivanja sredstava i iz privatnih izvora. Fond na taj način može da računa na sredstva s kojim bi se predupredili ili savladali problemi stabilnosti sistema, ili neka izuzetna situacija, koja predstavlja pretnju međunarodnom monetarnom sistemu.[20]

4.3.4. Kvote i glasačka prava

Osnovni i najveći deo sredstava MMF-a potiče iz uplata kvota zemalja članica. Svaka zemlja članica ima svoju kvotu u MMF-u koja je utvrđena srazmerno relativnoj veličini njene ekonomije. Generalno, kvota zemlje članice se određuje na osnovu njenog ekonomskog položaja u odnosu na druge zemlje članice i pri tome kvota određuje:

-pretplatu - maksimalan iznos resursa koje je zemlja članica obavezna da uplati u Fond;
-glasačku moć - sposobnost da se formalno utiče na odlučivanje u MMF-u;
-pristup finansiranju - zemlja članica može da koristi do 200 odsto svoje kvote na godišnjoj osnovi i 600 odsto kumulativno, a sredstva mogu biti i veća u vanrednim okolnostima.

Velike zemlje, po svojoj ekonomskoj snazi, sa na primer velikim bruto društvenim proizvodom (BDP) – imaju i veću kvotu, ali BDP nije i jedini odlučujući faktor, nego se uzima u obzir i obim tekućih transakcija (osnovih, transakcija koje uključuju međunarodnu trgovinu) i veličina zvaničnih rezervi zemlje.

Svaka zemlja prilikom stupanja u članstvo MMF-a, ima obavezu da uplati 25% svoje kvote u vidu specijalnih prava vučenja ili u konvertibilnim valutama (američki dolar, evro, jen, funta sterling) i 75% u svojoj nacionalnoj valuti.

Kada članica pozajmljuje sredstva od Fonda, ona pomoću domaće valute otkupljuje stranu valutu, a obrnuto kada vraća zajam, tj. pomoću konvertibilnih sredstava (ponovo) otkupljuje svoju valutu.

Visina kvote određivala je maksimalni iznos zajmova koje članica može da primi od Fonda, kada joj nedostaju sredstva. Svaka zemlja mogla je da pozajmi od 25%, do 125% svoje godišnje kvote.

Sve zemlje članice raspolagale su, početkom 2011. godine, sa 217.433,5 mil. SPV i 2.221.085 glasova. Učešće Srbije u tome bilo je 467,7 mil SPV (0,22%), a broj glasova je bio 4.927 (0,22%).[21]

---

[20] Paunović S., Uloga Međunarodnog monetarnog fonda u savremenoj ekonomskoj krizi, Univerzitet Singidunum, 2011.,str.52
[21] Stakić B.,Međunarodne finansijske institucije, Univerzitet Singidunum, 2012.str.85.

4.4.Vrste finansijske pomoći fonda

Međunarodne valutne i finansijske krize, nametnule su potrebu jačanja kreditnog potencijala Fonda, kako bi mogao da odgovori sve većim zahtevima zemalja članica, te kako bi suzbio krize i ublažio njihove posledice.

Naftni šok 1970-tih i dužnička kriza 1980-ih godina praćeni su oštrim rastom pozajmica od MMF-a. Tokom 1990-tih godina, proces tranzicije u Centralnoj i Istočnoj Evropi i krize tržišta u nastajanju, doveli su do daljeg skoka tražnje za sredstvima Fonda. Krize u Latinskoj Americi takođe su imale za posledicu visoku tražnju za sredstvima Fonda s početka 2000-tih, da bi pozajmice ponovo oživele krajem 2008. godine, usled globalnog disbalansa, posle finansijske krize razvijenih ekonomija.

Suština finansijske pomoći MMF-a leži u pomaganju zemljama članicama da se suoče sa platnobilansnim teškoćama, tj. da izgrade (ponovo) svoje međunarodne rezerve, stabilizuju svoju valutu, nastave da ispunjavaju svoje međunarodne finansijske obaveze, uspostave uslove za snažan i trajan ekonomski rast i utiču na smanjenje siromaštva.

Finansijska pomoć MMF-a podrazumeva i određene obaveze. Za početak, zemlja koja traži sredstva od MMF-a je u obavezi da Fondu dostavi Pismo o namerama (*letter of intent*) u kome će izložiti svoje viđenje mera iz oblasti fiskalne, monetarne i politike deviznog kursa, koje namerava da sprovede u cilju stabilizacije privrede.

Na zahtev države članice, MMF obično obezbeđuje kredit u vidu "aranžmana", koji može, kada je to potrebno, da predvidi posebne politike i mere, sa kojima zemlja treba da se složi i da ih sprovodi. Ekonomski program u osnovi je aranžman koji se formuliše u zemlji, u dogovoru sa MMF-om, i potom predstavlja Izvršnom odboru MMF-a, koji treba da ga odobri, da bi se pozajmica realizovala.

Tokom vremena, MMF je razvio različite finansijske instrumente ili "mehanizme" - prilagođene specifičnim okolnostima i potrebama članstva. Danas možemo govoriti sa jedne strane o klasičnim pozajmicama, kao što su stend baj aranžmani i fleksibilne kreditne linije, a sa druge strane o sredstvima po povlašćenim uslovima, koja su se vremenom nadograđivala u skladu sa sve specifičnijim potrebama.

Tako na primer zemlje sa niskim prihodima mogu se zaduživati po povlašćenim uslovima kroz: proširene kreditne olakšice (Extended Credit Facility - ECF), stend baj kreditne olakšice (Standby Credit Facility - SCF) i mehanizam ubrzanog kreditiranja (Rapid Credit Facility - RCF).

Nepovlašćeni krediti pružaju se uglavnom preko stend baj aranžmana (Stand-By Arrangements - SBA), fleksibilnih kreditnih linija (Flexible Credit Line - FCL) i proširenih olakšica Fonda (Extended Fund Facility – EFC), što se pre svega koristi za dugoročne potrebe.

MMF takođe pruža pomoć u vanrednim situacijama (Emergency assistance), kao podršku oporavku od prirodnih katastrofa i konflikata.

Povlašćena sredstva za najsiromašnije zemlje, dizajnirana kroz Fond za smanjenje siromaštva i promovisanje ekonomskog rasta (PRGT), deo su šire reforme i finansijske podrške Fonda, a uvedena su u januaru 2010. godine. Sredstva su bolje prilagođena različitim potrebama najsiromašnijih zemalja. Pristup sredstvima je otprilike dupliran u odnosu na period pre krize. Finansijski program određuje se od slučaja do slučaja, uzimajući u obzir stanje bilansa plaćanja zemlje, snagu ekonomskog programa i pristupnu normu zemlje. Olakšice nastale u okviru PRGT

pružaju političku podršku i mogu pomoći u sakupljanju strane finansijske pomoći. Finansijski uslovi su povoljniji, a kamatna stopa, za sve povlašćene mehanizme u okviru PRGT, se revidira na svake dve godine. Ukupan pristup povlašćenom finansiranju u okviru PRGT ograničen je na 100 odsto godišnje kvote i 300 odsto ukupne kvote. Ove granice mogu biti prekoračene samo u izuzetnim okolnostima.

-Proširena kreditna olakšica (The Extended Credit Facility - ECF) zamena je za Olakšicu za rast i smanjenje siromaštva (Poverty Reduction and Growth Facility - PRGF) i glavno je sredstvo srednjoročne finansijske podrške najsiromašnijim zemljama, za rešavanje dugotrajnih platnobilansnih problema. Ova olakšica trenutno nosi nultu kamatnu stopu, grejs period je 5 ½ godina, dok je rok otplate 10 godina.

-Stend baj kreditne olakšice (Standby Credit Facility - SCF) pružaju finansijsku pomoć najsiromašnijim zemljama za prevazilaženje kratkoročnih platnobilansnih teškoća. SCF se mogu koristiti u širokom spektru okolnosti, uključujući i predostrožnost. Trenutno je kamatna stopa nula. Grejs period je 4 godine, a rok otplate 8 godina.

-Mehanizam ubrzanog kreditiranja (Rapid Credit Facility - RCF), kao što i naziv kaže, obezbeđuje brzu finansijsku pomoć najsiromašnijim zemljama, pod ograničenim uslovima, za hitne platnobilansne potreba. RCF je unapređen oblik pomoći u vanrednim situacijama i može se fleksibilno koristiti u različitim okolnostima. Dakle i kod ovog tipa finansijske pomoći najsiromašnijim zemljama kamatna stopa je trenutno nula, grejs period 5½ godina, a rok otplate 10 godina.

Stend baj aranžmani (SBA)-Najveći deo pomoći MMF-a zemljama sa srednjim nivoom prihoda obezbeđuje se kroz SBA. SBA je dizajniran da pomogne zemljama koje se suočavaju sa kratkoročnim platnobilansnim problemima. Programski ciljevi aranžmana su dizajnirani tako da su isplate MMF-a uslovljene rešavanjem platnobilansnih problema (politika "uslovljavanja"). Dužina SBA je obično od 12 meseci do 24 meseca, a otplata u roku od 3¼ do 5 godina. SBA može se koristiti i u vidu predostrožnosti – tj. kad država ne želi da se osloni na odobrene iznose sredstava, ali ipak zadržava mogućnost da to učini, ako se uslovi pogoršaju - kako u normalnim okolnostima, tako i u izuzetnim slučajevima. SBA omogućava fleksibilan i postupan (po fazama) pristup sredstvima.

Fleksibilna kreditna linija (Flexible Credit Line - FCL)-FCL je namenjena za zemlje sa jakom osnovom, politikom i praćenjem sprovođenja politike, a posebno za sprečavanje kriza. FCL aranžmani su odobreni zemljama koje su ranije ispunile kvalifikacione kriterijume. Dužina FCL je 6 meseci ili 1 godina (sa srednjoročnom revizijom), a rok otplate je 3 ¼ do 5 godina (isti kao i kod SBA). Pristup se određuje od slučaja do slučaja, nema ograničenja normalnog pristupa. Više je dostupan u vidu jednokratne isplate, nego fazne.

Aranžman za produženo finansiranje (Extended Fund Facility-EFF)-Ovaj instrument je osnovan 1974. godine da pomogne zemljama koje se sreću sa dugoročnim platnobilansnim problemima, koji zahtevaju fundamentalne ekonomske reforme. EFF aranžmani su duži od SBA, obično traju 3 godine. Rok otplate je od 4½ do 10 godina, od datuma isplate.

Pomoć u vanrednim situacijama (Emergency assistance)-MMF pruža pomoć u vanrednim situacijama za zemlje koje su doživele prirodne katastrofe ili se oporavljaju od sukoba. Hitni zajmovi podležu osnovnoj stopi naknade (basic rate of charge), iako su nekim zemljama dostupne subvencionisane kamate. Rok otplate je od 3 ¼ do 5 godina.[22]

[22] Paunović S., Uloga Međunarodnog monetarnog fonda u savremenoj ekonomskoj krizi, Univerzitet Singidunum, 2011.,str.60

4.5.Saradnja Srbije i Međunarodnog monetarnog fonda

4.5.1. Analiza razvojnih potreba Srbije

U Srbiji su dogovorene i donete brojne razvojne strategije. Sa jedne strane dobro je imati toliko ambicija, a sa druge strane, svi problemi sa kojima se zemlja susreće, pokreću razmišljanje o njihovoj realnosti i ostvarivosti. Uspešna relizacija ciljeva, podrazumeva i ispunjenje nekih preduslova kao što su modeliranje razvojnih potreba od strane države i obezbeđivanje sistemskih preduslova i atraktivnog ambijenta, definisanje regionalne razvojne strategije Srbije i izgradnja i razvoj infrastrukture.

Koncept razvoja bi trebao da bude opšte prihvaćen društveni cilj, predočen MMF-u, kao instituciji koja blisko sarađuje sa Svetskom bankom i drugim razvojnim institucija. MMF kao jedan od promotera razvoja, u tom smislu može mnogo da pomogne Srbiji-stvarajući pozitivnu sliku o Srbiji, savetujući i predlažući Srbiju kao mestom pogodnim za investiranje, kako kod pojedinih zemalja, tako i kod drugih međunarodnih finansijskih institucija, savetima o raspodeli budžetskih prihoda i rashoda, informisanjem o razvojnim tendencijama u regionu i svetu, upozoravanjem na špekulacije koje uzrokuju krize, ukazivanjem na oblasti koje najviše doprinose razvoju i na zemlje sigurne partnere, itd.

Modeliranje razvojnih potreba Srbije podrazumeva da se u obzir uzmu i prednosti i mane sadašnje privrede, i izazovi i rizici za ostvarivanje predviđenog modela rasta i razvoja. Među izazovima su: rast investicija, industrijske proizvodnje (posebno prerađivačke) i izvoza. Suočavanje sa ovim izazovima zahteva potpuno drugačiji pristup, od pristupa do sada primenjenog, u smislu razvojnih strategija, politika, podsticaja, državnih intervencija. Izgradnja industrijskih kapaciteta nije tako spor proces kao nekad, ali svakako je potrebno dosta vremena da se isplativost ulaganja i dokaže. Insistiranje samo na stranim ulaganjima, bez potporne uloge države može voditi odlivu kapitala, a radnike pretvarati u ,,sluge" novog vlasnika.

MMF je Srbiji predložio vođenje anticiklične fiskalne politike. Ova politika je ispravna i podrazumeva da država u,,dobrim" vremenima stvara rezerve (budžetski suficit), koji će koristiti u ,,lošim" vremenima. Ova politika je sasvim dobra, samo što nije došla u pravo vreme. Srbiji su trenutno potrebne investicije u privredu, a uštеđevinu nema. Administrativne pritiske na privredu trebalo bi zameniti administrativnim podsticajima, da bi smanjili ogromne razlike u regionalnoj razvijenosti i propadanje kompletnih privrednih grana. Kada bi smo preokrenuli smer administrativnih akcija, tj. pritiske zamenili podsticajima, imali bi bolju podršku budžetu, te dostojanstven rad i život od svoga rada. Socijalni dijalog, u zakonu postoji, ali ne i u praksi. Kada bi se čuli glasovi nauke, privrede, sindikata, udruženja poslodavaca, nevladinih organizacija, čuli bi se problemi zemlje, pa bi se lakše došlo i do rešenja. Od ciljeva koji se žele postići nezaobilazan cilj mora biti: povećanje broja zaposlenih, unapređenje radnog potencijala investiranjem u znanje i tehnologiju, smanjenje siromaštva većim socijalnim uključivanjem i angažovanjem osetljivih grupa.

Regionalni razvoj Srbije treba posmatrati kao važan cilj u kontekstu saradnje sa MMF-om, ali i drugim kreditorima, jer dugove zemlje treba i vraćati, a to se ne može postići na bazi politike, nego se postiže na bazi ekonomski jake i konkuretne privrede zemlje. Svakako Beograd jeste najrazvijeniji centar naše zemlje. Iako je Beogradska oblast u 2008. godini učestvovala sa 49% ukupnog republičkog prihoda, 52% ukupne dobiti i 56% kapitala, konkurentnost i drugih regiona

Srbije osnova su pokrivanja svega onog što smo do sada više trošili nego što smo proizvodili, i svih nagomilanih dugova iz prethodnih godina. Nije slučajno da Evropska unija, OECD, Svetska banka i druge međunarodne organizacije toliko insistiraju na značaju regionalne politike ekonomskog razvoja za celokupan ekonomski razvoj zemlje i na nacionalnom i na međunarodnom nivou. Regionalna neravnoteža privredne strukture Srbije naročito je došla do izražaja nakon velikih tranzicionih promena, koje su dovele do gašenja mnogih, pre svega velikih industrijskih pogona, a što je dalje uzrokovalo gašenje malih i srednjih preduzeća koja su ih opsluživala. Potom su krenule velike migracije radne snage (koja je ostala bez posla i sredstava za život) delom u inostranstvo, a delom u glavni grad zemlje, gde se još i moglo pronaći po neko radno mesto.

Veliki problem srpske privrede predstavlja sve veće zaostajanje Srbije za Evropom u pogledu raspoloživosti i kvaliteta celokupne infrastrukture: putne i železničke, energetske, telekomunikacione, logističke, komunalne, a pre svega onoga dela infrastrukture koji predstavlja preduslov za privlačenje stranih investicija. Za razvoj Srbije je od izuzetne važnosti da što pre završi ključne infrastrukturne projekte i time stvori preduslove za brži rast i razvoj. Kada je u pitanju finansiranje poboljšanja postojeće i razvoja nove infrastrukture, prioritet, pored sredstava međunarodnih organizacija, je i stvaranje zakonodavnih okvira za veću saradnju i partnerstvo privatnog i javnog sektora. Investiranje u infrastrukturu bilo je na regionalnim vlastima, čije učešće u infrastrukturnim ulaganjima je bilo u visini od 70% u odnosu na ulaganja države, što je još jedan razlog da opštine udaljenije od Beograda imaju značajno manje lokalne budžetske prihode i usled nedostatka sredstava znatno manji obim ulaganja u infrastrukturu.[23]

4.5.2. Konsultacije po članu IV i postprogram monitoring

Održavanje konsultacija po članu IV Statuta Međunarodnog monetarnog fonda statutarna je obaveza zemalja članica. Konsultacije se obavljaju jedanput godišnje. Za to vreme misija MMF-a se upoznaje s celokupnim privrednim kretanjima u odnosnoj zemlji, ekonomskom politikom i merama koje ona preduzima radi održavanja stabilnih odnosa u privredi, uravnoteženja platnog bilansa i dalje liberalizacije u spoljnotrgovinskoj razmeni. Nakon toga, misija MMF-a sačinjava izveštaj o privrednoj i finansijskoj situaciji zemlje članice. Izveštaj razmatra Odbor izvršnih direktora MMF-a i, na osnovu sveobuhvatne analize opšte privredne situacije i šire strategije ekonomske politike, donosi ocenu o privrednoj situaciji i adekvatnosti mera ekonomske politike članice.

Postprogramsko praćenje (postprogram monitoring) MMF sprovodi u dogovoru sa zemljom članicom nakon isteka redovnog finansijskog aranžmana. Tokom trajanja ovog programa obavljaju se česte konsultacije i prati dalje sprovođenje ekonomskog programa s ciljem pravovremenog ukazivanja na moguću pojavu platnobilansnih neravnoteža. [24]

[23] Paunović S., Uloga Međunarodnog monetarnog fonda u savremenoj ekonomskoj krizi, Univerzitet Singidunum, 2011.,str.269

[24] http://www.nbs.rs (pristupljeno 14.07.2013)

Januara 2009. godine Srbija je sa Fondom ugovorila novi *stand-by* aranžman kojim je predviđeno odobravanje kredita u trogodišnjem periodu u iznosu od 2.619 miliona SDR od čega je do kraja 2009. iskorišćeno oko milijardu SDR, odnosno oko 1.600 miliona dolara.

Prilikom sedme revizije stend baj aranžmana februara 2011. godine ocenjeno je da bi bilo veoma korisno da se razgovori iskoriste i za razmatranje budućih odnosa Srbije sa MMF-om. Po završetku postojećeg aranžmana sa Fondom Srbiji stoji na raspolaganju nekoliko mogućnosti:
-da se odluči za redovnu saradnju sa misijom Fonda, koja se odvija jednom godišnje, u okviru redovnih konsultacija po članu IV Statuta Fonda, a na osnovu kojih ova institucija donosi ocenu o privrednoj situaciji zemlje i adekvatnosti mera ekonomske politike koju zemlja članica primenjuje (bez obzira na to da li postoji aranžman ili ne),
-da se odluči za neki od finansijskih aranžmana Fonda, verovatno u vidu stend baj aranžmana ili Olakšica za produženo finansiranje,
-da se odluči za aranžman koji podrazumeva savetodavnu pomoć, u smislu intenzivnije saradnje i nadgledanja ekonomskih pokazatelja u Srbiji od strane unapred planiranih misija Fonda, prema unapred dogovorenom rasporedu.

Opredelenje Srbije je bilo da bi bilo važno da se razmotri mogućnost uspostavljanja novog aranžmana iz predostrožnosti (verovatno dvogodišnji stend bj aranžman, koji bi se realizovao u slučaju potrebe u dogovorenom roku. Stav predstavnika resora za poslove finansija Srbije je bio da se ne bi smeo povlačiti veći iznos od 300% kvote Srbije u Fondu, jer kako bi se dobila niža kamatna stopa, tj da se plaća kamata u visini od dva posto godišnje. Fond je ocenio da Srbija ne treba da u 2011. godini Srbija treba da budžetski deficit svete u okvir od 4% BDP.

U Memorandumu koji su izdali predstavnici MMF-a i Republike Srbije, o priliminarnim razgovorima, koji su vođeni u Beogradu od 18. do 26. maja 2011. godine, postignut je načelan dogovor da potencijalni novi stend baj aranžman bude aranžman iz predostročnosti, u trajanju od 18 meseci, koji bi omogućio pristup sredvima Fonda u iznosu od 200% kvote i bio praćen kvartalnim razmatranjem sprovođenja programa (smanjenja budžetskog deficita, pitanja restitucije, ograničenje zarada u državnom sektoru, reforma penzijskog sistema, povećanje naplate poreza, unapređenje investicione klime, pitanje rešavanja neuspešnih privatizacija, pitnje zapošljavanja, jačanje stabilnosti finansijskog sektora, unapređenje dinarizacije i dr.).

Republika Srbija je Fondu uputila Pismo o namerama 16. septembra 2011. godine traži da Fond podrži program Srbije sa novim odobravanjem stend baj aranžmana u trajanju od 18 meseci u iznosu od 935,4 mil. SPV (200% kvote). Misija MMF posetila je Beograd od 2. do 9. februara 2012. godine i nakon toga uputila dopis (Memorandum) Srbija sa preporukama šta treba da se uradi da bi se stand baj aranžman mogao nastaviti, pre svega zbog toga što budžet nije u skladu sa dogovorenim fisklanim arnžmanima a nisu zadovoljavajuće rešena ni druga dogovorena pitanja iz oblasti ekonomske politike.[25]

Konsultacije po članu IV 2013.godine -Srbija se suočava sa značajnim ekonomskim izazovima, koji se, između ostalog, ogledaju u slaboj privredi i velikim unutrašnjim i spoljnim neravnotežama. Merama makroekonomske politike potrebno je hitno otkloniti slabosti koje leže u osnovi tih problema i raditi na obezbeđenju makroekonomske stabilnosti. Značajna i održiva fiskalna konsolidacija, podržana prvenstveno ograničavanjem obaveznih rashoda, neophodna je da bi se preokrenuo trend rasta javnog duga. [26]

[25] Stakić B.,Međunarodne finansijske institucije, Univerzitet Singidunum, 2012.str.188.
[26] http://www.nbs.rs (pristupljeno 14.07.2013)

Kad mere fiskalnog prilagođavanja budu počele da daju prave rezultate i pod uslovom da inflacija bude pod kontrolom, postepeno ublažavanje monetarne politike moglo bi pomoći oživljavanju anemičnog kreditnog rasta, ali je istovremeno potrebno preduzeti zajedničke napore u pravcu rešavanja pitanja visokog nivoa problematičnih kredita. Najzad, ambiciozne i sveobuhvatne strukturne reforme ključne su za jačanje izvoznog sektora i aktiviranje potencijala ekonomskog rasta.

Ekonomska situacija je loša. Posle slabog oporavka tokom 2010. i 2011, privreda je 2012. godine ponovno ušla u recesiju zbog loših vremenskih uslova, zatvaranja velike železare i nepovoljnih kretanja u zoni evra. Nezaposlenost koja je znatno veća od 20 procenata predstavlja veliki društveni problem. Deficit spoljnog tekućeg računa prevazilazi 10 procenata BDP-a, a poremećaji u oblasti cena hrane i prenosni efekat deprecijacije kursa dinara uticali su na dvocifreni rast inflacije. Premašivanje planiranog nivoa fiskalnih rashoda usled izbora, dokapitalizacija državnih banaka i usvajanje ekspanzivnog zakona o fiskalnoj decentralizaciji krajem 2011. povećali su deficit konsolidovanog sektora države na 7¾ procenata BDP-a (uključujući troškove rešavanja pitanja državnih banaka, plaćanje docnji i plaćanja po osnovu aktiviranih garancija), a javni dug na oko 62 procenta BDP-a, uprkos merama konsolidacije sprovedenim krajem 2012. godine.

U 2013. očekuje se oporavak od 2 procenta s obzirom na kontinuirano jačanje proizvodnje FIAT-a i pretpostavku prosečne poljoprivredne sezone. Projektovano je da se inflacija krajem godine sa prestankom efekta baze vrati u granice dozvoljenog odstupanja od cilja. Ipak, srednjoročne perspektive rasta u velikoj meri zavise od pravca buduće ekonomske politike. Odlučna pomena ekonomske politike neophodna je kako bi se uklonile postojeće unutrašnje i spoljne makroekonomske neravnoteže, ojačalo poverenje tržišta i uvećao potencijal rasta. Ukoliko se ne preduzme hitna i odlučna makroekonomska stabilizacija i strukturne reforme, izgledi Srbije za trajan oporavak na bazi izvoza bili bi ugroženi, a privredni rast u srednjoročnom periodu ograničen.

Spoljni rizici mogli bi da ugroze izglede za ekonomski rast. S obzirom na trgovinske i finansijske veze, oporavak zone evra slabiji od očekivanog oslabio bi izglede Srbije za rast. Manja sklonost riziku na globalnom nivou mogla bi povećati troškove finansiranja kao i rizike refinansiranja javnog i privatnog sektora.

Kontinuirana fiskalna konsolidacija je neophodna da bi se javne finansije postavile na održive osnove. Podbačaji poreskih prihoda, inicijative za javnu potrošnju koja nije bila predviđena budžetom, troškovi rešavanja pitanja državnih banaka, plaćanja docnji i plaćanja po osnovu aktiviranih garancija, bez novih fiskalnih mera, doveli bi do deficita konsolidovanog sektora države od preko 8 procenata BDP-a i povećanja javnog duga na preko 65 procenata BDP-a u 2013. godini. Mere konsolidacije koje se trenutno razmatraju-konkretno, promena stope poreza na zarade i stope socijalnih doprinosa kao i smanjenje diskrecionih rashoda-predstavljaju važan korak u dobrom pravcu. Ako se sprovedu, te mere bi ove godine mogle da smanje deficit za najviše 1 procenat BDP-a. Međutim, one same nisu dovoljne za smanjenje fiskalnog deficita na održiv nivo i zaokret u trendu rasta javnog duga. Planirano izdavanje državnih garancija predstavlja dodatni fiskalni rizik kao i verovatno preuzimanje duga nekoliko javnih preduzeća od strane države i druge kvazifiskalne operacije. Misija procenjuje da bi kumulativno fiskalno prilagođavanje od 7 procenata BDP-a ili eventualno više u srednjoročnom periodu bilo potrebno da se javni dug smanji na zakonski limit od 45 procenata BDP-a do 2020. godine – što je cilj naveden u Vladinoj Fiskalnoj strategiji za 2012. godinu. Savet misije je da se odrede dodatne

mere konsolidacije u visini od jednog procenta BDP-a kako bi se ove godine izbegao fiskalni podsticaj. Ukoliko se te mere odmah usvoje u okviru rebalansa budžeta za 2013. godinu, to bi pomoglo da fiskalna politika ove godine bude u odprilike neutralna i bio bi poslat važan signal da su vlasti odlučne da se pozabave rešavanjem fiskalnih slabosti.

Fiskalno prilagođavanje treba da bude usredsređeno pre svega na ograničenje obavezne potrošnje. S obzirom na njihovo veliko učešće u ukupnim rashodima, prilagođavanje mase zarada i penzija trebalo bi da bude noseći stub uverljive srednjoročne fiskalne konsolidacije. Tim merama bi, u svakom slučaju, trebalo strogo kontrolisati zapošljavanje u javnom sektoru i eliminisati diskrecione bonuse. Napori vlasti da uvedu registar zaposlenih u javnom sektoru stoga su dobrodošli. Ambiciozne parametarske reforme javnog penzijskog sistema u Srbiji, kao što su izjednačavanje i povećanje starosne granice za penzionisanje i uvođenje aktuarskih kazni za rano penzionisanje, takođe su potrebne.

Kontrola rashoda u svim drugim oblastima je od suštinskog značaja. U inicijative za potrošnju koje zahtevaju racionalizaciju spadaju veliko povećanje subvencija u poljoprivredi u 2012, drugi neefikasni programi subvencionisanja i davanja socijalne pomoći koja nisu usmerena na efikasan način. Reforme u oblasti upravljanja javnim finansijama takođe su potrebne da bi se podržala prilagođavanja na rashodnoj strani i ograničili fiskalni rizici.

Mere na strani prihoda treba da budu usmerene na proširenje poreske osnovice. Uklanjanje brojnih skupih izuzeća i olakšica kod poreza na dobit i poreza na dohodak, kao i racionalizacija stavki na koje se primenjuje niža stopa PDV-a predstavljaju prioritet. Dok je prostor za povećanje poreskih stopa ograničen, posebna stopa PDV-a mogla bi se povećati sa 8 na 10 procenata u skladu s nedavnim povećanjem opšte stope. Nadalje, u kontekstu unapređenja rada poreske administracije, treba se pozabaviti nepredviđenim slabostima u naplati svih prihoda, što je delom posledica nedavne poreske amnestije.

Posvećenost NBS režimu targetiranja inflacije je dobrodošla. Misija podržava posvećenost Srbije održanju cenovne stabilnosti i očuvanju važne uloge fleksibilnog režima deviznog kursa kao amortizera šokova s obzirom na značajnu rigidnost cena i zarada. Smanjivanje nivoa inflacije i njene volatilnosti podržalo bi proces dinarizacije i na taj način unapredilo mehanizam monetarne transmisije. Budući da udari cena hrane znatno doprinose volatilnosti inflacije, veća liberalizacija trgovine poljoprivrednim proizvodima imala bi u tom smislu stabilizirajuću ulogu.

NBS treba da bude veoma oprezna kod ublažavanja monetarne politike. Misija podržava nedavno smanjenje referentne kamatne stope, ali ne savetuje smanjivanje prosečne stope na reverzne repo operacije u ovom trenutku. Monetarni uslovi treba da budu ublaženi tek onda kada mere fiskalne konsolidacije budu dale konkretne efekte, pod uslovom da ne dođe do nepovoljnih kretanja u tokovima kapitala i da se mesečna inflacija smanji u skladu sa očekivanjima. Postepeno smanjenje referentne kamatne stope, uz istovremeno održavanje nivoa kamatnih stopa na tržištu novca, omogućilo bi sužavanje postojećeg jaza između stopa i smanjilo bi neizvesnost u pogledu pravca monetarne politike. Ukoliko se pojave rizici zaokreta u tokovima kapitala, višak dinarske likvidnosti trebalo bi odmah apsorbovati.

Finansijski sistem je generalno stabilan. Pokazatelji adekvatnosti kapitala i likvidnosti su visoki a problematični krediti su dobro obezbeđeni. Međutim, nedavne mere za rešavanje problema u bankarskom sektoru ukazuju na slabosti pojedinih državnih banaka. Održavanje redovne komunikacije između Ministarstva finansija i privrede, NBS i Agencije za osiguranje depozita (AOD), izrada strategije za državne banke i unapređenje njihovog upravljanja svelo bi na minimum potrebu za budućim dokapitalizacijama i sličnim merama.

Rešavanje problema strukturnih prepreka kreditnom rastu i smanjenje ranjivosti bankarskog sistema predstavljaju prioritet. Bankarski sektor Srbije nije bio pod tolikim pritiskom smanjenja aktivnosti kao što je to bio slučaj u sličnim evropskim zemljama. Međutim, kreditni rast je nizak uprkos znatnoj likvidnosti bankarskog sistema usled percepcije visokog rizika zaduživanja i visokog nivoa problematičnih kredita. Relevantna pitanja uključuju:

-Rešavanje problema visokog nivoa problematičnih kredita. Dok je nekoliko dobrodoslih mera preduzeto nedavno, potrebno je ubrzati aktivnosti u vezi sa eliminisanjem uskih grla pri restrukturiranju duga preduzeća i dodatne mere u pravcu rešavanja visokog nivoa problematičnih kredita koje su razmatrane na Beogradskoj inicijativi, kao što su unapređenje procedura vansudskog restrukturiranja duga, reforma pravosudnog sistema i procedura vezanih za izvršenje kolaterala.

-Sprovođenje sveobuhvatne strategije dinarizacije. Potrebno je produbiti finansijska tržišta u lokalnoj valuti i podstaći razvoj institucija koje će verovatno učestvovati na tim tržištima, kao što su društva za osiguranje i penzijski fondovi.

-Izbegavanje znatnog ublažavanja prudencijalne politike. Stroga regulatorna politika u Srbiji u toj oblasti pomogla je da se uspostave neophodni sigurnosni amortizeri kao zaštita od ponovnog pojavljivanja finansijskih potresa. Promene politike rezervisanja pre dodatne analize stoga bi trebalo izbegavati.

Model rasta u Srbiji zahteva rebalansiranje u pravcu izvoza. Proširenje i diversifikacija izvozne baze Srbije potrebni su da bi se ostvario postojan rast i spoljna održivost, podstaklo otvaranje radnih mesta i ubrzalo približavanje evropskim nivoima prihoda. To znači eliminisanje dugotrajnih strukturnih uskih grla koja podrivaju konkurentnost i onemogućavaju prilive direktnih stranih investicija u sektore razmenjivih dobara. Poželjno je da vlasti uvide potrebu za širokom podrškom reformama i postojanim sprovođenjem strukturnih reformi.

Strukturni problemi se moraju hitno rešavati. Privredu Srbije sputava preterana regulativa, velik i neefikasan sektor javnih preduzeća i veoma kruto i zaštićeno tržište rada. Zbog toga prioritetne reforme uključuju:

-Regulatorne reforme-Nedavni koraci ka poboljšanju složenog regulatornog okvira su dobrodošli, ali poslovno okruženje u Srbiji i dalje je slabo. Vlasti treba da pojednostave zakone i propise u oblasti privrede, ojačaju analizu efekata novih zakona, modernizuju poresku i carinsku upravu i unaprede režim registracije i prenosa zemljišta.

-Reforma javnih preduzeća-S obzirom na obimno subvencionisanje i zaštitu javnih preduzeća, Misija pozdravlja nameru vlasti da ubrza (u koordinaciji sa Svetskom bankom) planove privatizacije i korporatizacije tih preduzeća, kao i da poboljša transparentnost njihovog rada. Takođe treba sprovesti strogu politiku zarada i zapošljavanja na bazi učinka, postepeno povećati tarife do nivoa povraćaja troškova kao i strogo ograničiti nivo subvencija i garancija tim preduzećima.

-Reforma tržišta rada-Ove reforme su hitno potrebne kako bi se podstaklo otvaranje radnih mesta u privatnom sektoru. Prioriteti treba da budu ukidanje vezivanja otpremnine za celokupan radni staž, decentralizacija pregovaranja o zaradama i ublažavanje kompleksnih zakonskih i administrativnih ograničenja kod otkaza, što bi kao rezultat stimulisalo zapošljavanje radnika. Povećanja minimalne zarade ne treba da nadmaše rast produktivnosti. [27]

[27] http://www.nbs.rs (pristupljeno 14.07.2013)

Godina	Račun za opšta sredstva			Smanjenje siromaštva			Ukupno		
	Promet		Plaćene naknade	Krediti		Plaćena kamata	Promet i zajmovi		Naknade i plaćene kamate
	Isplate	Otkup		Isplate	Otplate		Isplate	Otplate	
2013	0	255,286,250	6,210,145	0	0	0	0	255,286,250	6,210,145
2012	0	175,387,500	15,228,696	0	0	0	0	175,387,500	15,228,696
2011	46,700,000	0	19,209,371	0	0	0	46,700,000	0	19,209,371
2010	299,897,500	0	13,839,223	0	0	0	299,897,500	0	13,839,223
2009	1,021,145,000	0	4,263,109	0	0	0	1,021,145,000	0	4,263,109
2007	0	162,500,000	4,283,316	0	0	0	0	162,500,000	4,283,316
2006	62,500,000	506,250,000	27,177,137	0	0	0	62,500,000	506,250,000	27,177,137
2005	125,000,000	139,712,500	21,695,587	0	0	0	125,000,000	139,712,500	21,695,587
2004	162,500,000	158,462,500	16,051,739	0	0	0	162,500,000	158,462,500	16,051,739
2003	200,000,000	0	11,319,708	0	0	0	200,000,000	0	11,319,708
2002	200,000,000	0	9,096,314	0	0	0	200,000,000	0	9,096,314
2001	100,000,000	0	5,858,822	0	0	0	100,000,000	0	5,858,822
2000	116,925,000	55,645,817	22,013,607	0	0	0	116,925,000	55,645,817	22,013,607
1999	0	410,214	238,749	0	0	0	0	410,214	238,749
1998	0	0	79,765	0	0	0	0	0	79,765
1997	0	0	17,805	0	0	0	0	0	17,805
1996	0	766,669	34,910	0	0	0	0	766,669	34,910
1995	0	547	282,224	0	0	0	0	547	282,224
1994	0	0	85,354	0	0	0	0	0	85,354
1992	56,823,247	0	0	0	0	0	56,823,247	0	0

Tabela br.3: Transakcije sa fondom od 01.05.1984 do 30.06.2013.godine (u SDR)[28]

4.5.3. Očekivani efekti od aranžmana i strategija budućih odnosa sa MMF-om

Najdragocenija pomoć MMF-a je u privlačenju stranih direktnih investicija u greenfield obliku i u razmenjiva dobra koje su, u nedostatku domaće akumulacije, najrealniji oslonac domaćeg privrednog razvoja, pozitivnih strukturnih promena i povećanja izvoza. Dragocena pomoć MMF-a može se sastojati i u savetodavnoj i informativnoj pomoći o razvojnim tendencijama u regionu i svetu, upozoravanjem na špekulacije koje uzrokuju krize, ukazivanjem na oblasti koje najviše doprinose razvoju, upućivanjem na zemlje sigurne partnere, itd. Međutim, sam pregovarački status Srbije je prilično slab. Našu pregovaračku poziciju diktira ekonomsko stanje u zemlji i dugoročna ekonomska perspektiva, a ona trenutno nije sjajna, jer trošimo više nego što stvaramo.

[28] http://www.imf.org (pristupljeno 15.07.2013)

Tranzicija u Srbiji, iako je započela nešto kasnije nego u drugim zemljama u našem regionu, ipak nije donela pozitivne pomake kako se očekivalo, niti je iskorišćeno iskustvo drugih zemalja da se izbegnu neke standardne greške. Što je bliži kraj procesa privatizacije više je nezadovoljstava, eskalacija štrajkova i protesta radnika. Ciljevi privatizacije, u smislu stvaranja efikasne tržišne privrede, pokretanja proizvodnje, ekonomskog razvoja, uspostavljanja konkurentne privredne strukture, povećanja zaposlenosti i drugo, nije ostvareno. Umesto toga došlo je do deindustrijalizacije, nestanka celih privrednih grana i širenja siromaštva.

Koncept razvoja Republike Srbije trebao bi najpre biti rezultat opšteg društvenog konsenzusa, a potom i predočen MMF-u, kao instituciji koja blisko sarađuje sa međunarodnim finansijskim institucijama, razvojnim organizacijama i donatorima. MMF zapravo i pretpostavlja, da vlada pre ulaska u aranžman sa MMF-om, u okviru svoje zemlje na demokratski način postiže opšti društveni konsenzus o programu za koji se opredeljuje i o uslovima programa za koji konkuriše kod MMF-a.

Ukoliko bi se išlo na direktne pregovore sa MMF-om, bez prethodnog dogovora u zemlji, to bi bio pre svega neuspeh da se stvori šira podrška i konsenzus oko tako strateškog i važnog pitanja za zemlju i njene građane. Srbija treba da bude svesna u kojim segmentima delovanja MMF ima najveća ovlašćenja, i u kojim oblastima svojih aktivnosti je najefikasniji. Idealizovanje MMF-a ili odbijanje saradnje, tj. obe krajnosti su nedelotvorne i kontraproduktivne. MMF se do sada pokazao delotvornim kod pitanja kao što su regulisanje platnog bilansa, deviznih rezervi, zatim kod spoljnih aktivnosti zemlje (stranih ulaganja, bilateralne i multilateralne saradnje, reprogramiranja dugova, pribavljanja povoljnijih sredstava u kriznim situacijama kada je na finansijskom tržištu teško doći do povoljnih kredita, itd). Planiranje saradnje sa ovom institucijom, a zatim i realizovanje, zahteva pripremljenost, proračunatost poteza, te svesno i ciljano orijentisanje ka konkretnim vidovima saradnje.

Posebnu pažnju u budućem razvoju Srbije trebalo bi posvetiti investicijama u izvozne proizvode, regionalnom razvoju i modernizaciji infrastrukture, s obzirom da su ostale evropske zemlje daleko ispred Srbije po ovim pitanjima, što im omogućava daleko bolju startnu poziciju za dalji privredni razvoj. Dobro je da vlada ima podršku MMF-a, i da može da bira da li da učestvuje u finansijskom ili savetodavnom aranžmanu, kao i da se izjasni o trajanju aranžmana i drugim alternativama, a Srbija uvek može da ugovori ili odbije program, ako joj se ne sviđa ili ako su se uslovi promenili.[29]

[29]Paunović S., Uloga Međunarodnog monetarnog fonda u savremenoj ekonomskoj krizi, Univerzitet Singidunum, 2011.,str.309

V SVETSKA BANKA I NJENE AFILIJACIJE



Svetska banka predstavlja bankarsku grupu od četiri svetske finansijske institucije, a to su: Međunarodna banka za obnovu i razvoj (IBRD), Međunarodno udruženje za razvoj (IDA), Međunarodna finansijska korporacija (IFC) i Mulutlateralna agencija za garantovanje investicija (MIGA). Postoji i međunarodni centar za rešavanje investicionih sporova (ICSID) osnovan 2002. godine. On se tretira petom članicom bankarske grupe Svetske banke, ali ne spada u finansijske institucije.

Sedište Svetske banke je u Vašingtonu, dok je aktuelni predsednik od juna 2012.godine Džim Kim Jong, lekar i antropolog.[30]

Svetska banka i njene afilijacije nastoje da unaprede i stvore bolje uslove u spoljnom okruženju za privatne poslove i prikupe sredstva za privatna preduzeća, podržavajući dugoročna ulaganja u infrastrukturne projekte u nerazvijenim zemljama. Banka ima različiti pristup kada su u pitanju pojedine grupacije zemalja-članica. Za zemlje sa ,,niskim dohotkom" i zemlje u tranziciji, nagalasak se daje na pravne i regulatorne okvire i propise, bankarski sistem i privatizaciju. Za zemlje sa ,,srednjim dohotkom" koje sprovode reforme, podržava se uspeh zemalja koje razvijaju svoj privatni sektor i privlače u znatnom obimu privatni kapital. Konačno kod zemalja sa ubrzanim razvojem u fokusu Svetske banke je razvijenae kapitalnih tržišta za finansiranje njihovih dugoročnih investicija.

Jedan od značajnijih zadataka Svetske banke je i pomoć u restruktuiranju bankarskog sektora za poslovanje na komercijalnoj osnovi i povećanje obima kreditiranja. Osim toga neophodno je i jačanje domaćeg finansijskog sektora i u tom pravcu Banka podržava razvoj lokalnog tržišta hartija od vrednosti, banaka za finansiranje stambene izgradnje, lizing kompanija, ulaganje kapitalnih fondova, penzionih fondova, kao i drugih oblika institucionalnih ulaganja. Posebna pažnja posvećuje se finansiranju malih i srednjih preduzeća, posebno u istočnoevropskim zemljama u tranziciji.

Svetska banka koristi veoma široku lepezu instrumenata pomoći zemljama klijentima u nastojanju da one postanu agilnije i fleksibilnije u današnjem novom ekonomskom okruženju. Ovo je naročito značajno sa stanovišta privrednih kapaciteta tih zemalja, kako bi se lakše prebrodili spoljni šokovi kojima su one izložene i kako bi se te zemlje lakše prilagodile savremenim promenama u svetskoj privredi.

[30] http:// www.worldbank.org (pristupljeno 17.07.2013)

5.1. Međunarodna banka za obnovu i razvoj

Međunarodnu banku za obnovu i razvoj (IBRD) osnovale su, kao prvu od institucija Svetske banke (1944. u Bretton Woods-u, SAD), 44 zemlje, među koji ma je bila i Jugoslavija sa ciljem da pod povoljnijim uslovima od tržišnih finansira obnovu i razvoj u zemljama u razvoju, usmeravanjem finansijskih sredstava iz razvijenih zemalja. Banci je do sada pristupilo 188 zemalja. Članice IBRD mogu da budu samo zemlje - članice MMF-a.

Iako prvobitno osnovana s namerom da učestvuje u finansiranju ratom razrušene Evrope, IBRD je danas postala isključivo banka za razvoj. Osnovni zadaci Banke su da olakšavanjem investiranja kapitala u proizvodne svrhe pomaže obnovu i razvoj na teritorijama zemalja članica, da podstiče privatne investicije u inostranstvu putem garancija ili učestvovanje i drugim vrstama privatnih investicija, da stavlja na raspolaganje, pod povoljnim uslovima i za proizvodne svrhe, finansijska sredstva i podsticanjem međunarodnih investicija pomaže na duži rok ravnomerno razvijinje međunarodne trgovine i održava neravnoteže u bilansima plaćanja.[31]

Organi Banke su Odbor guvernera, Odbor izvršnih direktora i predsednik. U Odbor guvernera ulazi po jedan predstavnik svake zemlje; sastaje se po pravilu jednom godišnje (u septembru) da bi usvojio godišnji izveštaj i završni račun, izabrao direktore i doneo odluke iz svoje nadležnosti. Odbor izvršnih direktora predstavlja telo sačinjeno od 24 direktora (do novembra 1992.godine bilo ih je 22), od kojih pet imenuju zemlje sa najvećim iznosom kvota (SAD, Japan, Nemačka, Francuska i Velika Britanija), a ostalih 19 biraju „izborna tela“ koja sačinjavaju grupe zemalja. Mandat im traje dve godine. Odbor izvršnih direktora, na predlog predsednika, donosi odluke o odobravanju zajmova članicama, iznos, uslove i sl., kao i odluke o sopstvenom zaduživanju na tržištu kapitala. Odbor izvršnih direktora bira predsednika Banke sa mandatom od pet godina, koji je istovremeno i predsednik Odbora.

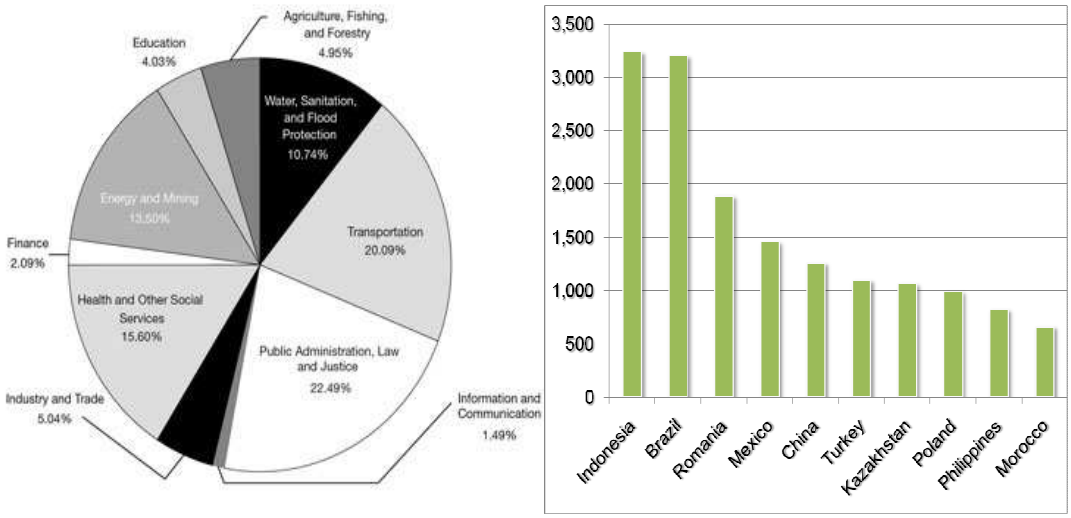
Banka je organizovana u vidu akcionarskog društva. Njen osnivački kapital sastojao se u početku od 100.000 akcija u vrednosti od po 100.000 dolara, odnosno ukupno 10 milijardi dolara. Udeo pojedinih zemalja (kvota) određen je prema njihovoj ekonomskoj snazi. Zemlje članice su stvarno uplaćivale samo 20% od upisane kvote, i to 2% u zlatu ili dolarima, a 18% u nacionalnoj valuti. Preostalih 80% kvote zemlje članice drže na posebnom računu kod svoje centralne banke u nacionalnoj valuti; ova sredstva služe kao sigurnosna rezerva za pokriće obaveza Banke, ukoliko se za to javi potreba (na poziv). Prema poslednjim izmenama iz 1988.godine predviđeno je da zemlje članice uplate 3% svoje kvote, a 97% će držati u vidu sigurnosnih rezervi.

Sredstva za poslovanje Banke potiče iz sredećih izvora: uplaćenog dela kvota zemalja članica, zaduživanja na međunarodnom finansijskom tržištu, povraćaja ranije datih kredita i ostvarenog dohotka.

Banka daje zajmove vladama zemalja članica i njihovim agencijama ili privatnim preduzećima i bankama, ali uz garanciju vlade i to za finansiranje konkretnih projekata. Sredstva dobijena preko zajma mogu se koristiti za nabavke samo u zemljama koje su članice IBRD, i to, po pravilu, preko međunarodne licitacije, čime se obezbeđuju najpovoljniji izvori snadbevanja.

[31] Stakić B., Barać S., Međunarodne finansije, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2010., str.24

Banka se angažuje u finansiranju samo onih projekata za koje nije moguće obezbediti sredstva iz privatnih izvora uz „razumne“ uslove, a sama Banka utvrđuje koji su to uslovi „razumni“. Poslednjih godina su zajmovi IBRD usmereni prvenstveno ka razvijenim među zemljama u razvoju. Pošto projekti koji se finansiraju treba da budu dovoljno rentabilni kako bi obezbedili uredno vraćanje zajmova, to zajmovi IBRD nisu baš pogodni za najmanje razvijene zemlje. Otplata zajma počinje posle 5 godina, a uobičajeni rok otplate je do 20 godina ne računajući grejs period. Kamatna stopa je ili fiksna ili promenljiva. Promenjiva se, najčešće određuje, kao određeni fiksni dodatak, na LIBOR. Zajmovi se daju vladama ili uz vladine garancije. Osim toga, zajmovi se daju samo ako će ubrzati privredni razvoj i strukturne promene, i to u oblasti industrije, poljoprivrede, infrastrukturnih objekata, tehničke pomoći, zdravstva, školstva, nauke i ekologije. U poslednje vreme Svetska banka, zajedno sa MMFom, odobrava tzv. zajmove za strukturno prilagođavanje za koje angažuje ukupno oko 20% svojih sredstava. Takođe odobrava zajmove u vidu tehničke pomoći, sa rokom 2-6 godina, na šta usmerava 10% svojih sredstava. Banka često učestvuje do 20% potrebnih sredstava i u projektima nacionalnih banaka ili međunarodnih sindikalizovanih zajmova, ukoliko se uveri da će ti projekti omogućiti razvoj i pozitivne strukturne promene u pojedinim zemljama.[32]

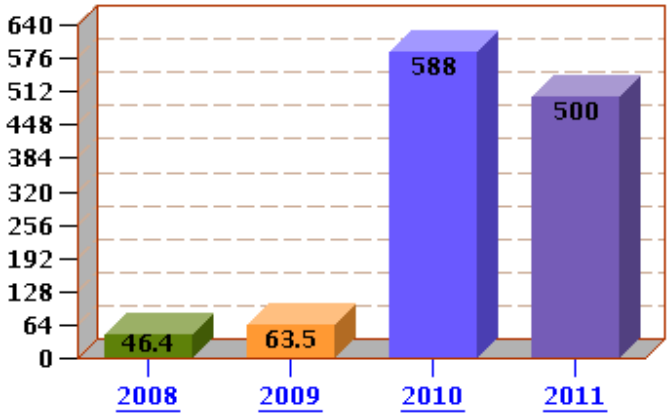


Slika br.2: Kreditiranje po sektorima i top 10 zemalja korisnika sredstava(milioni dolara) u 2012.godini[33]

[32] Stakić B.,Međunarodne finansijske institucije, Univerzitet Singidunum, 2012.str.125.
[33] http://www.fin.gc.ca (pristupljeno 18.07.2013)

5.1.1. Saradnja Srbije i Međunarodne banke za obnovu i razvoj

Grupacija Svetske banke pruža pomoć Srbiji u podizanju nivoa životnog standarda njenih građana. Kroz pomoć u promovisanju uslova za održivi razvoj i otvaranje novih radnih mesta, lakšem pristupu društvenom kapitalu i uslugama, kao i unapređenju javnog sektora, ona doprinosi boljem kvalitetu života ljudi u Srbiji. Banka deluje kroz partnerstvo sa zvaničnim vlastima, ostalim učesnicima u vlasti na lokalnom nivou i međunarodnom zajednicom, koja se bavi razvojem, kako bi obezbedila uspešnu tranziciju Srbije ka tržišno orijentisanoj privredi.



Slika br.3: Obim pozajmljenih sredstava po godinama (u milionima dolara)[34]

Kao što se može zaključiti na osnovu prikaza, iznos sredstva je drastično porastao 2009.godine. Svetska banka je, s obzirom na to da konstantno ulaže u Srbiju, napravila detaljnu analizu političkog, privrednog i socijalnog stanja.

Srbija je prošla kroz period dramatične promene. Od 2008.godine, nova, reformski orijentisana vlada posvećena je Evropskoj uniji (EU), prisutno je takođe politički osetljivo pitanje jednostranog proglašenja nezavisnosti Kosova i odvijanje globalne ekonomske i finansijske krize. Uprkos ovim pritiscima, Vlada ima velike planove za reforme.

Srbija je nastavila sa reformama, dok se bori da se oporavi od uticaja svetske krize. Srbija mora da postane konkurentnija i povećati produktivnost. Gotovo 90 odsto srpskog izvoza ide u Evropu-55 odsto u EU i oko jedna trećina na centralnoevropskom sporazumu o slobodnoj trgovini (CEFTA) region. Idući napred, Srbiji je glavni izazov da se poboljša životni standard i nerešeni ekonomski oporavak u poslovima u strogom fiskalnom okruženju. Povećanje izvoza, produktivnosti i konkurentnosti se preporučuje da bi mogao da se pokrene ekonomski rast zemlje.

Svetska banka želi da značajno poveća podršku Srbiji. Spremna je da podrži razvoj ekonomije, posebno poljoprivrede i energetike, ali i strukturne reforme u zdravstvu i obrazovanju. Svetska banka visoko ocenjuje ekonomske mere koje primenjuje Vlada Srbije.

[34] http:// www.worldbank.org (pristupljeno 20.07.2013)

5.1.2. Projekti Međunarodne banke za obnovu i razvoj u Srbiji

5.1.2.1. Koridor X

Integracija srpske transportne mreže u osnovne regionalne transportne mreže je prepoznata kao ključan cilj politike za ekonomski i društveni razvoj zemlje. Srpski deo Koridora X, sa 792 kilometara puteva i 760 km železničkih pruga, predstavlja važan deo panevropske saobraćajne infrastrukturne mreže. Jedan krak povezuje Budimpeštu i Bugarsku prestonicu Sofiju, a drugi veze na severu Grčke.

Vlada Srbije smatra da je razvoj Koridora X prioritet koji će pomoći i olakšati održivi ekonomski razvoj i omogućiti da država iskoristi svoju geografsku poziciju. Zatražila je od Banke da pomogne u pripremi celokupnog programa za dva južna kraka deonice Koridora X. Vlada je takođe zatražila da banka doprinose finansiranju sa drugim međunarodnim finansijskim institucijama.

Međunarodna banka za obnovu i razvoj finansira ovaj projekat sa 388 miliona dolara. Odobren je 09.juna 2009, traje od 06. novembra 2009., a njegov završetak se očekuje do kraja 2015. godine

Tokom pripreme projekta Banka je vodila pregled tehničke i ekonomske opravdanosti, pregled i pripremu plana raseljavanja, projekat uticaja na životnu sredinu, kao i pregled predloženog inženjerskog dizajna.

Ciljevi projekta su povećanje efikasnosti transporta i poboljšanje bezbednosti saobraćaja na putevima. Projekat obuhvata:

-izgradnju dve deonice autoputa E-75, u ukupnoj dužini od 31,9 kilometara između Grabovnice i Grdelice, i od Vladičinog Hana do Donjeg Neradovca,

-izgradnja 8,67 kilometara autoputa E-80 na deonici koridora između Dimitrovgrada i granice sa Bugarskom (obilaznica oko Dimitrovgrada),

-tehničku pomoć u oblasti bezbednosti saobraćaja, i

-pomoć u sprovođenju i institucionalnu podršku.[35]

Rezultati koji su postignuti do sada: za izgradnju dve deonice autoputa između Grabovnice i Grdelice (5,6 kilometara) i između Vladičinog Hana i Donjeg Neradovca (26,3 kilometara) na autoputu E-75 ka Makedoniji, radovi su počeli u maju 2012, a očekuje se da se završe do septembra 2014. Za izgradnju 8,67 kilometara obilaznice oko Dimitrovgrada-autoput između Niša i granice sa Bugarskom, u blizini Dimitrovgrada (E-80)-izgradnja puteva je takođe u fazi radova. Predložena je preliminarna metodologija za monitoring bezbednost saobraćaja. Takođe je pripremljen akcioni plan za reformu Javnog preduzeća Putevi Srbije.

Banka je u okviru ovog preojekta sarađivala sa Ministarstvom za infrastrukturu Republike Srbije i Javnim preduzećem Putevi Srbije. Ključni razvojni partneri su međunarodne finansijske institucije: Evropska banka za obnovu i razvoj (EBRD), Evropska investiciona banka (EIB).

[35]Serbia partnership program snapshot, Svetska banka, Vašington,SAD,2013., str.16.

5.1.2.2. Projekat reforme poljoprivrede

Predmet ovog projekta su pretežno male srpske farme, i mala domaće orijentisana preduzeća za preradu koja su trenutno nadjačana od strane jake regionalne i međunarodne konkurencije i usporena strogim standardima kvaliteta hrane.

Međunarodna banka za obnovu i razvoj finansira ovaj projekat sa 13,82 miliona dolara. Odobren je 20.juna 2007, traje od 12. novembra 2008., i završen je 31.maja tekuće godine.

Vlada Srbije je usvojila Strategiju razvoja poljoprivrede u avgustu 2005.godine i na taj način utvrdila smernice za rast proizvodnje i porast konkurentnost bazirajući se na:
-završetak poslova vezanih za prelazak na konkurentnu tržišnu privredu,
-povećanje učešća Srbije na tržištima EU i usklađivanje sa EU sanitarnim i fitosanitarnim standardima i kvalitetom,
-poboljšanje konkurentnosti kroz usvajanje modernih, ekonomičnih proizvodnih tehnologija i
-promovisanje ruralnog razvoja, posebno u siromašnim regionima.[36]

Projekat je upravo osmišljen da podrži ovu strategiju. Razvojni cilj projekta je da se poveća konkurentnost srpske poljoprivrede. Cilj je da se sačuva i globalno značajan ekosistem u planinskom području.

Ciljevi projekta su bili da se razvoj postigne kroz javne investicije koje imaju za cilj da se poboljša:
-državni sistem za ruralni razvoj investicionih fondova i ocenjivanje njihovog uticaja;
-sposobnost poljoprivrednih proizvođača i prerađivača da koriste ova sredstva i
-upravljanje u Parku prirode Stara planina u saradnji sa lokalnim zajednicama.[37]

Rezultati koji su postignuti do sada: Usaglašen je sistem za obradu i transparentno efikasan transfer sredstava za poljoprivredu i ruralni razvoj. Sistem prenosa znanja u poljoprivredi je ojačan kroz organizovanje obuke za javne i privatne poljoprivredne savetnike i kroz program finansijske podrške savetodavnih usluga i primenjena istraživanja u poljoprivredi.

25.000 poljoprivrednika sprovode aktivnosti direktno vezane za razvijenje znanja uz pomoć projekta. 360 poljoprivrednih savetnika akreditovani su sa posebnim ovlašćenjima za pružanje usluga poljoprivrednicima. Studije za zaštitu geografskih naziva sa tradicionalnim proizvodima iz ove oblasti su pripremljene.

Stavovi poljoprivrednika prema ekološki održivoj poljoprivrednoj praksi znatno su poboljšani i dati kao podsticaj da se usvoji ovakva praksa, a takođe postoje i projekti za finansiranje sanacije seoske infrastrukture.

Ključni partneri su Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, Delegacija EU u Srbiji, Agencija za međunarodni razvoj i Globalni fond za životnu sredinu.

[36]Serbia partnership program snapshot, Svetska banka, Vašington,SAD,2013., str.15.
[37]Serbia partnership program snapshot, Svetska banka, Vašington,SAD,2013., str.15.

5.2. Međunarodno udruženje za razvoj

Međunarodno udruženje za razvoj (IDA) osnovano je 1960. godine kao specijalna filijala Svetske banke. Cilj osnivanja bio je finansiranje najsiromašnijih zemalja u razvoju i pod najpovoljnijim uslovima kako bi se Banka mogla posvetiti finansiranju nešto razvijenijih zemalja u razvoju. Ciljevi osnivanja IDA su da podstiče ekonomski razvoj, da povećava produktivnost i da tako podiže životni standard u manje razvijenim oblastima sveta, ostvarujući to naročito pružanjem finansijskih sredstava, koja bi bila povoljna da zadovolje važne potrebe ekonomskog razvoja, pružajući ta sredstva pod uslovima koji su elastičniji i manje opterećuju bilans plaćanja nego što to čine uslovi konvencionalnih zajmova, unapređujući time ciljeve privrednog razvoja kojima služi IBRD i time dopunjujući njenu aktivnost.

Kroz pozajmice pod veoma povoljnim uslovima i kroz poklone trebalo je obezbediti finansiranje neprofitonosnih projekata od čije će realizacije imati koristi široki slojevi stanovništva, što bi trebalo da utiče i na smanjenje socijalnih napetosti. Prednost imaju projekti koji omogućavaju veće zapošljavanje, a ne oni koji predstavljaju primenu vrhunske tehnologije.

IDA tenutno u svom sastavu ima 172 države članice, među koje spada i Srbija. Zemlje članice su podeljene u dve grupe. Prva grupa obuhvata razvijene zemlje, koje ceo iznos kvote uplaćuju u konvertibilnoj valuti. U drugoj grupi su zemlje u razvoju. Njihov udeo u kapitalu je 3% ukupnog iznosa, a imaju 42% glasova. Ove zemlje uplaćuju 10% kvote u konvertibilnoj valuti, a 90% u nacionalnoj valuti. U prvoj kategoriji, tj. kategoriji razvijenih zemalja ima ih svega dvadesetak, dok sve ostale zemlje pripadaju drugoj kategoriji.[38]

Glavni izvori sredstava IDA su: ulozi članica,doprinosi zemalja davalaca, transfer iz prihoda IBRD, otplate po ranije odobrenim kreditima,pokloni i drugi izvori.

Krediti IDA namenjeni su skoro isključivo, veoma siromašnim zemljama u razvoju koje ne bi ni mogle biti u stanju da uzmu sredstva na zajam pod uslovima pod kojima ih odobrava Svetska banka.

Krediti su se davali na rok od 50 godina, ali je 1987. godine rok skraćen na 40 godina za najmanje razvijene i 35 godina za ostale zemlje u razvoju, sa početkom (grace period) od 10 godina. Odlučeno je, takođe, da se u ugovore o kreditima koji se odobravaju posle 30. juna 1987. godine unosi klauzula koja omogućava da se uslovi kreditiranja modifikuju onim zemljama koje u pet uzastopnih godina ostvare nacionalni proizvod po stanovniku iznad gornjeg limita. Pravo da koriste kredite IDA u 2012. godini imaju zemlje u kojima je vrednost nacionalnog dohotka po stanovniku u 2012. godini bila ispod 1.175 dolara i neke ostrvske zemlje čija je slaba kreditna sposobnost. U ovoj grupi se nalaze 82 zemlje, sa 2,5 milijardi stanovnika. Granica se povremeno menja da bi se uzeli u obzir opšti nivo razvijenosti i promene vrednosti dolara. Kamata na zajmove se ne plaća, ali se do 1989. godine plaćala provizija u iznosu od 0,75%. Ova provizija je smanjena u više navrata, tako da u 2006. godini iznosi samo 0,30%. Učešće zajmova IDA u finansiranju projekata je oko 40%. IDA učestvuje i u poslovima kofinansiranja. Za kredite IDA nije neophodna državna garancija. Otuda su i projekti koje sačinjava IDA upravo takvog karaktera da najviše koriste onim masama stanovništva koje imaju najniži dohodak u zemljama koje ispunjavaju uslove za dobijanje ovakve vrste pomoći. Prilikom odobravanja „kredita" IDA daje prednost projektima kojima se ubrzava razvoj poljoprivrede, poboljšava obrazovanje, povećava proizvodnja električne energije, razvija industrija, stvaraju bolje gradske službe, proši-

[38] http://www.worldbank.org (pristupljeno 22.07.2013)

ruje telekomunikaciona mreže, modernizuje saobraćajni sistem, snabdevanje vodom i uređuje kanalizacioni sistem.[39]

Bitno je napomenuti da IDA odobrava kredite isključivo vladama. IDA odobrava sredstva najsiromašnijim zemljama, tamo gde je život takoreći na ivici opstanka, i za najsiromašnije ljude.

Od svog osnivanja do danas IDA je odobrila oko 4.500 kredita u ukupnom iznosu od 255 milijardi dolara (uključujući i sredstva odobrena preko Specijalnog fonda i Fonda za razvoj Afrike). Najviše sredstava otišlo je u Afriku, preko 50%.[40]

Indija	2.733
Nigerija	1.345
Pakistan	1.290
Vijetnam	1.049
Etiopija	920
Kenija	878
Bangladeš	866
Gana	470
Tanzanija	420
Obala Slonovače	390

Tabela br.3: 10 najvećih dužnika IDA na kraju 2012.godine u milionima dolara[41]

5.2.1. Saradnja naše zemlje i Međunarodnog udruženja za razvoj

Bivša Jugoslavija ratifikovala je Statut IDA iste godine kada je osnovana. Udeo u upisanom kapitalu iznosio je 19,11 miliona dolara, što predstavlja 0,035% ukupno upisanog kapitala, a udeo u ukupnom broju glasova je 0,65%. U 2005. godini upisani kapital Srbije i Crne Gore iznosi 6,85 miliona dolara, a udeo u ukupnom broju glasova je 0,2%. Status (bivše) SR Jugoslavije u IDA je isti kao u IBRD. Naša zemlja nije koristila kredite IDA, pošto su oni namenjeni najmanje razvijenim zemljama. Međutim, prilikom prijema SR Jugoslavije u članstvo IBRD 2001. godine, zaključeno je da se našoj zemlji mogu privremeno, odobravati zajmovi po tzv. IDA uslovima. Ovaj status nam je omogućio da koristimo zajmove i fondove IDA na rok od 20 godina, sa počekom od 10 godina, bez kamate i provizijom od 0,75%. [42]

Do kraja 2009. godine Srbiji su odobreni zajmovi u iznosu od 682 miliona dolara, od čega je iskorišćeno 612 miliona. Na osnovu članstva u IDA naša zemlja je stekla pravo da učestvuje na međunarodnim licitacijama za projekte u privredno nedovoljno razvijenim zemljama, gde je do sada dobila poslove u vrednosti više stotina miliona USD.

[39] Stakić B.,Međunarodne finansijske institucije, Univerzitet Singidunum, 2012.str.133.
[40] http://www.worldbank.org (pristupljeno 30.07.2013)
[41] http://www.worldbank.org (pristupljeno 30.07.2013)
[42] Stakić B.,Međunarodne finansijske institucije, Univerzitet Singidunum, 2012.str.134.

5.2.2.Projekti Međunarodnog udruženja za razvoj u Srbiji

5.2.2.1. Projekat rekonstrukcije saobraćajnica

Integracija srpske transportne mreže u osnovne regionalne transportne mreže je prepoznat kao veoma važan cilj politike za ekonomski i društveni razvoj zemlje. Putna mreža u Srbiji predstavlja veliki potencijal za zemlju, ali je stanje mreže i dalje je loše. Istraživanja pokazuju da, 30 odsto ukupne mreže, pre svega magistralnih i regionalnih puteva je u dobrom stanju, a 53 odsto je u lošem ili veoma lošem stanju. Pored toga, rang Srbije u međunarodnim poređenjima (Global Competitiveness Report 2011-2012) je uzrokovao stavljanje Srbije u nezavidan položaj u poslovanju u odnosu na regionalne konkurente. Projekat predstavlja prvi veliki program za poboljšanje održavanja na glavnim putevima i regionalnim mrežama u poslednjih 15 godina.

Međunarodno udruženje razvoj finansira ovaj projekat sa 57,3 miliona dolara. Sredstva su odobrena 25.maja 2004.godine, a aranžman je trajao do 30.juna 2011.godine.

Razvojni cilj projekta je da pomogne Vladi u smanjenju troškova i poboljšanju bezbednosti za korisnike puteva kroz:

-poboljšanje stanja odabranih deonica puta od magistralne i regionalne putne mreže

-poboljšanje efikasnosti održavanja puteva kroz istraživanje zasnovano na učinku u dva pilot regiona (Mačva i Kolubara) i,

-uvođenje principa bezbednosti na putevima, kao i ciljane mere poboljšanja bezbednosti.

Ovim projektom se finansira:

-institucionalno jačanje, koje je obuhvatilo tehničku pomoć, obuku, usluge, i unapređenje baza podataka putnih sredstava, kao i uspostavljanje kompjuterizovanog sistema za upravljanje ugovorima i poboljšanje nabavke i nadzora na gradilištima,

-konsultantske usluge za nadzor puteva, održvanje i rekonstrukciju opreme i materijala,

-unapređenje održavanja puteva, rehabilitaciju i bezbednost u saobraćaju, uključujući i rehabilitaciju prvenstveno delova glavnog puta.[43]

Projekat je obuhvatio veliki program sanacije 10 delova pod IDA uslovima i devet delova pod IBRD uslovima. Ukupno 281 kilometara puteva je rehabilitovano. Pored toga, za bezbednost na putevima i mere za redizajn preduzete su na 18 "crnih tačaka". Projekat je pomogao u uspostavljanju funkcionalnog sistema za upravljanje imovinom i omogućio profesionalno upravljanje putnom mrežom, i pružena je tehnička pomoć za izgradnju putne mreže prema međunarodnim standardima.

Banka je sarađivala sa Ministarstvom za saobraćaj, koje je bilo odgovorno za ceo projekat implementacije i Javnim preduzećem Putevi Srbije.

[43]Serbia partnership program snapshot, Svetska banka, Vašington,SAD,2013., str.22.

5.3.Međunarodna finansijska korporacija

Međunarodna finansijska korporacija (IFC) afilijacija Svetske banke, osnovana je 1956.godine, sa zadatkom da unapredi ekonomski rast u zemljama u razvoju preko privatnog sektora, uz pomoć domaćeg i stranog kapitala.

Korporacija investira u privatne firme, mobiliše dopunsko finansiranje i daje savete o značajnim pitanjima razvoja privatnog sektora koja se odnose na tržište kapitala, strana direktna ulaganja, privatizaciju i sl. Generalni cilj IFC je, zapravo, da olakša tokove kapitala i pomogne u kreiranju novih formi njegovog priliva u zemlje u razvoju.

Kao institucija koja se bavi finansiranjem privatnih preduzeća u zemljama-članicama zamišljeno je da dopunjuje delatnost Svetske banke. Dok je ranije pozajmljivala sredstva od Svetske banke, danas ih pretežno nabavlja na tržištu. Da bi neka zemlja postala članica Korporacije mora da bude učlanjena u Svetsku banku. Pravno i finansijski posmatrano IFC i Banka su odvojeni entiteti. Korporacija ima svoj kapital i osoblje, ali je vezana za banku oko administrativnih i drugih usluga.[44]

IFC danas ima 184 zemlje članice među kojima je i naša zemlja od 2001.godine, pod nazivom Srbija, dok je bivša Jugoslavija potpisala i ratifikovala sporazum 1968.godine. Sedište korporacije je u Vašingtonu.

Cilj Korporacije je da unapređuje ekonomski razvoj podsticanjem daljeg razvoja proizvodnih privatnih preduzeća zemalja članica, naročito u manje razvijenim područjima, dopunjavajući na taj način delatnost kojom se bavi IBRD.

U ostvarivanju ovog cilja IFC u saradnji sa privatnim investitorima:

-pruža fianansijsku pomoć kod osnivanja, modernizacije i proširivanja proizvodnih privatnih preduzeća koja treba da doprinose razvoju zemalja članica, putem investicionih ulaganja bez davanja garancije o otplati od strane odnosnih vlada članica u slučajevima gde se ne može pribaviti odgovarajući privatni kapital pod umerenim uslovima;

-stara se da objedinjuje mogućnosti za investiciona ulaganja, domaći i strani privatni kapital, kao i iskusan rukovodeći kadar; i

-stara se da podstiče, kao i da pomaže stvaranje uslova koji će omogućiti priliv kako domaćeg tako i stranog kapitala namenjenog za ulaganja u proizvodne kapacitete u zemljama članicama.

Svoj cilj i misiju, da pomaže preduzećima u zemljama u razvoju, IFC realizuje aktivnostima na raznim poljima. Pored svoje, nekada dominantne uloge, da obezbeđuje finansiranje projekata kompanija u zemljama u razvoju, IFC je takođe:

-razvila inovativan investicioni servis;

-proširila kapacitete u obezbeđivanju savetodavnih usluga;

-produbila svoju ekspertizu na poljima korporativnog upravljanja, životne sredine i socijalne politike. [45]

---

[44]Jovović D.,Medjunarodne finansijske instutucije-Položaj i interesi SR Jugoslavije, Međunarodna politika, Beograd, 1997.str.92

[45]Stakić B.,Međunarodne finansijske institucije, Univerzitet Singidunum, 2012.str.145.

IFC plasira slobodna finansijska sredstva u raznim oblicima, od zajmova i direktnih investicija, do ulaganja u akcije privatnih preduzeća. Korporacija se, pored pomoći koju pruža članicama u razvoju u raznim formama investicija, bavi i poslovima kao što su: izrada projekata i poboljšanje njihovog kvaliteta, pružanje pomoći pri osnivanju, finansiranju i unapređivanju rada privatnih finansijskih kompanija za razvoj i drugih institucija koje rade na unapređenju i finansiranju privatnih firmi, podsticanje razvoja tržišta kapitala u zemljama u razvoju, podsticanje interesa zemalja izvoznica kapitala za ulaganje u hartije od vrednosti preduzeća zemalja uvoznica kapitala, pružanje saveta i davanje predloga zemljama u razvoju u pogledu koncipiranja mera koje doprinose stvaranju povoljnije klime za povećanje interesa privatnih investicija.

Program u koji IFC plasira sredstva mora ispunjavati sledeće uslove:
-mora biti produktivan i rentabilan,
-mora zadovoljiti interese države u koju se investira, u smislu mogućnosti devizne uštede, proizvodnje diferenciranih proizvoda i pružanje usluga, povećanja zaposlenosti, razvoja tehnologije i slično,
-lokalni investitori moraju participirati u realizaciji programa,
-da investitor nije mogao osigurati potrebna sredstva iz privatnih izvora uz povoljnije uslove.

Kako IFC ocenjuje projekte? Ocena projekata u Korporaciji sprovodi stručni tim, koji se sastoji od stručnjaka za investicije (šef misije), inženjera tehničlkog specijaliste u industrijskoj oblasti (koja se ispituje), kao i ekonomiste. Kada se potencijalan projekat i sponzori identifikuju, prvi korak u procesu ocenjivanja je detaljna analiza studije podobnosti projekta. Ako su rezultati ovih analiza pozitivni, tim stručnjaka za ocenu projekata dolazi u misiju dotičnoj zemlji (2-3 nedelje). Ona obuhvata detaljne razgovore sa sponzorima projekta i obilazak njegove lokacije. Cilj je da se sagledaju svi aspekti projekta, uključujući sposobnost sponzora i tehničkih menadžera da realizuju projekat, tehničku izvodljivost koncipiranog projekta, opseg tržišta za plasman proizvoda iz projekta, i stvaran finansijski i ekonomski povraćaj uloženih sredstava. Kada misija završi rad, detaljan izveštaj se priprema i dostavlja rukovodstvu IFC na razmatranje u vezi finansiranja projekta. Kada se usvoji, finalni korak je prezentacija izveštaja sa preporukama za finansiranje Odboru izvršnih direktora, koji donosi konačnu odluku. Vreme potrebno da se kompletira ceo ovaj ciklus znatno varira od okolnosti, ali prosečno normalno vreme od identifikacije projekta do završne ocene je oko šest meseci.[46]

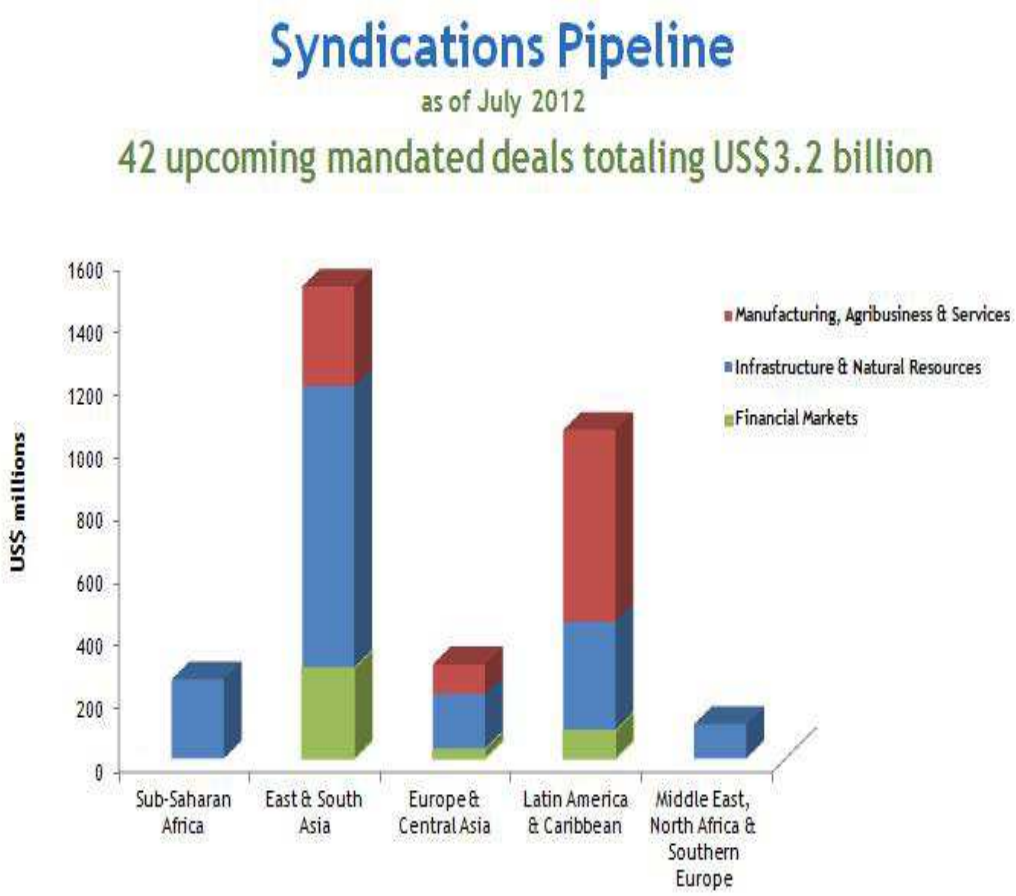
Investicione usluge IFC uključuju: zajmove, konzorcijalne zajmove, finansiranje imovine, imovinske i dužničke fondove, posredničke usluge, usluge vezane za upravljanje rizikom, finansiranje lokalne valute, finansiranje trgovine i dr.

Predsednik Grupe Svetske banke je istovremeno i predsednik IFC, s tim što IFC ima svog izvršnog potpredsednika, a trenutno se na toj poziciji nalazi Jin-Cai Jong (Kina). IFC predvodi Odbor guvernera, u koji zemlje članice imenuju svoje predstavnike, ministre finansija. Odbror guvernera prenosi najveći deo svojih ovlašćenja na odbor od 24 direktora. Ovi direktori se redovno sastaju u glavnom uredu Grupe Svetske banke u Vašingtonu, gde ponovo razmatraju i odlučuju o invevesticionim projektima i daju strateške smernice menadžmentu IFC.[47]

[46] Jovović D.,Medjunarodne finansijske instutucije-Položaj i interesi SR Jugoslavije, Međunarodna politika, Beograd, 1997.str.93.
[47] http://www.ifc.org (pristupljeno 10.08.2013)

Za obavljanje predviđenih aktivnosti IFC pribavlja sredstva iz sledećih izvora:
-iz upisa zemalja članica - akcionarski kapital;
-rezerve za pokriće dugova ostvarene iz akumuliranog dohotka;
-iz zajmova zemalja (bogatih) članica,
-pribavljanjem sredstava na tržištu kapitala.

Upisani kapital korporacije iznosio je pri osnivanju 100 miliona dolara, da bi kasnije bio uvećan. Međunarodna finansijska korporacija odobrila je, od svog osnivanja, u vidu zajmova, akcija, udela i garancija, preko 50 milijardi dolara. Samo u fiskalnoj 2011.godini, IFC investirao je 12,2 milijardi dolara u 518 projekata, od čega je 4,9 milijardi dolara otišlo najsiromašnijim zemljama koje ispunjavaju uslove za zaduživanje kod Svetske banke. Takođe dodeljeno je dodatnih 6,5 milijardi dolara za podršku privatnom sektoru u zemljama u razvoju.[48]



Slika br.3: Struktura prvih 42 aranžmana u 2012. godini[49]

[48]http://www.ifc.org (pristupljeno 12.08.2013)

Singidunum Univerzitet

[49]http://www.ifc.org (pristupljeno 12.08.2013)

Investicioni servis-IFC nastavlja da razvija nove finansijske proizvode koji omogućavaju kompanijama da upravljaju rizikom i prošire njihov pristup stranim i domaćim tržištima kapitala. Ovako širok paket investicionih usluga može ublažiti siromaštvo i podstaći dugoročan rast promovisanjem održivog preduzeća, podsticanje preduzetništva, kao i mobilisanje resursa koji ne bi inače bili dostupni.

IFC finansijski proizvodi i investicione usluge uključuju: zajmove, konzorcijalne zajmove, finansiranje imovine, imovinske i dužničke fondove, posredničke usluge, usluge vezane za upravljanje rizikom, finansiranje lokalne valute i dr.[50]

IFC odobrava zajmove sa fiksnim i varijabilnim kreditnim ratama iz svojih sopstvenih sredstava za projekte koje obavlja privatni sektor u zemljama u razvoju. Većina zajmova se odobrava u vodećim svetskim valutama, ali se takođe mogu odobriti u domaćioj valuti. Rok otplate je obično od 7 do 12 godina, a u nekim slučajevima je produžen i do 20 godina, dok se grejs period određuje za svaki slučaj posebno. IFC odobrava zajmove za projekte koji se odnose, kako na podizanje novih kompanija, tako i na ekspanziju postojećih u zemljama u razvoju. Za kredite nije potrebna garancija države. IFC finansira firme direktno, ali i tako što odobrava pozajmice posredničkim bankama, lizing kompanijama, finansijskim institucijama i privatnim fondovima, kroz kreditne linije za dalje pozajmljivanje. Ove kreditne linije su često namenjene malim i srednjim preduzećima ili za određeni sektor. Da bi se osiguralo učešće drugih privatnih investitora, zajmovi IFC učestvuju sa 25%-35% zavisno od veličine projekta, ponekad i do 50%, u ukupno procenjenim troškovima projekta, ali tako da ne prelaze 25% ukupne vrednosti projekta za određenu kompaniju. Generalno, zajmovi se odobravaju u iznosima od 1 milion dolara do 100 miliona dolara.

Savetodavne usluge-Od 1986. godine pri IFC postoji Savetodavni servis za strane investicije (FIAS). IFC podržava razvoj privatnog sektora, kako kroz investiranje, tako i pružanjem usluga za razvoj preduzeća.

Savetodavni servis IFC je organizovan kroz pet poslovnih linija koje se odnose na: pristup finansijama, korporativne savete, ekološku i socijalnu održivost, investicionu klimu i infrastrukturno savetovanje.

Najveći deo savetodavnih usluga IFC se obavlja posredstvom kapaciteta kojima upravlja IFC, ali koji se finansiraju kroz partnerstva sa vladama donatorima i drugim multilateralnim institucijama.

Razvoj privatnog sektora zahteva više od finansija. Iskustvo pokazuje moćnu ulogu savetodavne službe. One mogu da igraju značajnu ulogu u dobijanju investicija i pomoć preduzećima da se proširiju i otvaraju nova radna mesta. Da bi privatni sektor zauzeo što je moguće bolju poziciju na tržištima u razvoju, IFC pruža savete, rešava probleme, i obuku preduzeća, industrije i vlade. Iskustva pokazuju da je firmama potrebno više od finansijskih ulaganja da napreduju-potrebno je regulatorno okruženje koje omogućava preduzetništvo i savete o najboljim praksama poslovanja. Rad obuhvata savetovanje nacionalnih i lokalnih vlasti o tome kako da poboljšaju svoje investicione klime i jačanje osnovne infrastrukture. Vlade čine oko polovinu savetodavnih projekata IFC-a. Savete daje skoro 1.100 zaposlenih u 85 kancelarija u 73 zemlje. Sredstava za finansiranje dolaze od donatorskih partnera, IFC i klijenta.

[50] http://www.ifc.org (pristupljeno 12.08.2013)

5.3.1. Članstvo i saradnja Republike Srbje sa Međunarodnom finansijskom korporacijom

Bivša Jugoslavija je postala član Međunarodne finansijske korporacije 1968. godine, pošto je prihvaćeno objašnjenje da naša preduzeća, nisu bila u to vreme, državna, već društvena, pa su tako mogla koristiti sredstva IFC. Udeo naše zemlje u kapitalu IFC iznosio je 3,9 miliona dolara, a udeo u broju glasova 0,43%. Do kraja 1989. godine posredstvom IFC 25 naših preduzeća je dobilo kredite u ukupnom iznosu od 710,6 miliona dolara, što je činilo 7% vrednosti svih kredita IFC i tako našu zemlju svrstalo na treće mesto među članicama, iza Brazila i Meksika, po obimu korišćenih sredstva.

Godine 1969. na inicijativu IFC, osnovana je Međunarodna korporacija za investicije u Jugoslaviju (IICY), kao akcionarsko društvo u čijem kapitalu su učestvovale: IFC sa 12%, a 12 naših banaka sa 29% i 42 banke iz razvijenih zapadnih zemalja sa 59%, koja je prestala sa radom 1988. godine. Zadatak Međunarodne korporacije za investicije u Jugoslaviji bio je da podstiče plasman kapitala iz privatnih izvora u jugoslovenska preduzeća, prvenstveno kroz zajednička ulaganja. Ulagala je i sopstvena sredstva, ali je značajnija bila njena posrednička uloga u pronalaženju odgovarajućih partnera za ulaganja, uspostavljanju kontakata između njih, informisanju potencijalnih ulagača o uslovima, mogućnostima i zakonskim propisima za plasman u Jugoslaviji, pružanju pomoći jugoslovenskim preduzećima u obezbeđivanju potrebnih sredstava iz inostranih izvora i sl. Međunarodna korporacija za investicije u Jugoslaviji angažovala se u većem broju aranžmana o zajedničkim ulaganjima (Zavodi „Crvena zastava“, Kragujevac, TAM, Maribor, FAP Priboj, FRIKOM, Beograd, Sava-Kranj, Železare Jesenice i Zenica, „Radoje Dakić“-Titograd (Podgorica), Iskra-Kranj).

Srbija (preko SRJ) je postala član IFC 1993. godine kada joj je Korporcija odobrila 4,97 miliona dolara iz sopstvenih sredstava i još 92 miliona dolara finasiranja iz drugih izvora kao što su konzorcijalni zajmovi. Investicijama IFC u Srbiji su finansirani projekti u finansijskom sektoru, industrijii poljoprivredi. Godine 2003. SR Jugoslavija je obnovila članstvo u Međunarodnoj finansijskoj korporaciji.[51]

Beogradska kancelarija Međunarodne finansijske korporacije, otvorena je u septembru 2001. godine, nakon ponovnog prijema Srbije i Crne Gore u Svetsku banku u maju iste godine. Naša zemlja je, zbog ratnih razaranja, pored Albanije, jedina evropska zemlja koja je od Svetske banke dobila kredit po najpovoljnijim, IDA uslovima. U međuvremenu, svoju aktivnost kod nas otpočela je IFC, investiranjem u finansijski sektor, građevinarstvo, turizam, tekstilnu industriju, oblast prehrane i pića, itd. Želja rukovodilaca IFC u Srbiji je da ulažu u modernizaciju bivših društvenih preduzeća, da obezbede dugoročni kapital, razvijaju lokalna finansijska tržišta, privuku strane investitore i pruže teničku podršku. U sklopu toga, IFC za potencijalne investitore, svoje klijente, izrađuje biznis plan željenog preduzeća i studiju o tržištu i određenom sektoru.

Srbija je postala akcionar i član Međunarodne finansijske korporacije 2001.godine. Na dan 31. jula 2012.godine, iznos investicija je u Srbiji 664 miliona dolara. IFC fokusira svoje investicione usluge u Srbiji na povećanju dostupnosti finansijskih sredstava za podršku razvoju

lokalnih finansijskih institucija, posebno one koje se koncentrišu na mala i srednja preduzeća i poljoprivrednu proizvodnju.

[51] Stakić B.,Međunarodne finansijske institucije, Univerzitet Singidunum, 2012.str.147.

Savetodavne usluge imaju za cilj da poboljšaju investicionu klimu, performanse kompanija iz privatnog sektora, kao i da privuku učešće privatnog sektora u razvoju infrastukture.

Svojom strategijom IFC u Srbiji će kroz investicione i savetodavne usluge nastaviti da sarađuje sa klijentima u strateškim sektorima ključnim za dugoročni održivi razvoj Srbije, sa posebnim osvrtom na:

-finansijski sektor, sa posebnim akcentom na mala i srednja preduzeća i kreditiranje energetske efikasnosti,
-klimatske promene, uključujući i investicije u infrastrukturu i energetski sektor,
-poljoprivrednu proizvodnju, sa akcentom na prodaju hrane i njenu proizvodnju,
-poslovnu infrastrukturu, sa fokusom na logistiku i distribuciju,
-komunalnu infrastrukturu i upravljanje otpadom.[52]

Poljoprivreda je najvažnija privredna grana i osnovni izvor zapošljavanja u većini tržišta u razvoju. U Srbiji, gde je skoro polovina stanovništva živi u ruralnim područjima, revitalizacija poljoprivrede je od suštinskog značaja za stvaranje novih radnih mesta i smanjenje stope nezaposlenosti koja je prešla 20 procenata. Potencijal je ogroman. Jaka globalna potražnja za hranom je u stvari stvaranje novih tržišta za srpske agrokombinate. U 2011. srpski poljoprivredni izvoz je povećan pet puta. Sada izvoznici treba da se nastave proširenje investicija.

Međunarodna finansijska korporacija pomaže srpskim kompanijama da ubede skeptične investitore da nude dobre prilike za profitabilno poslovanje. Nedavne IFC transakcije obezbedile su više od 250 miliona evra u direktnom finansiranju srpskih poljoprivrednih preduzeća, sa ciljem da se poboljša korporativno upravljanje i uvođenje novih standarda u cilju postizanja proširenja na nova tržišta.

U februaru 2013.godine, IFC je odobrila 57 miliona evra kredita za Victoria Group-u. Korporacija koja ima 1.800 zaposlenih usmerena je pre svega na proizvodnju i preradu soje i semena suncokreta.

U junu 2012.godine, IFC je pozajmila 45 miliona evra MK-grupi, preduzeću fokusiranom na primarne poljoprivredne proizvode i preradu mesa. Ova kompanija zapošljava više od 5.000 ljudi u Srbiji i Ukrajini.

Iako ove kompanije zapošljavaju hiljade, mala i srednja preduzeća čine većinu poljoprivrenih preduzeća Srbije i nude veliki potencijal za rast zaposlenosti. Na primer, 12,5 miliona evra kredita IFC-a će pomoći srpskom proizvođaču pića Vino Župi da unapredi svoje poslovanje do ekoloških i socijalnih standarda, podržavajući prilično veliku mrežu lokalnih dobavljača.

U međuvremenu, IFC radi sa srpskim bankama radi povećanja pristupa finansijskim sredstvima za mala poljoprivredna preduzeća i poljoprivrednike. IFC je obezbedio Societe Generale Srbija sa 110 miliona evra kredita. UniCredit i ProCredit Leasing su takođe imali koristi od IFC finansiranja, kao i Banca Intesa Beograd.

Pored finansijskih proizvoda Međunarodna finansijska korporacija daje svojim partnerima i državnom aparatu savetodavne usluge od kojih su najznačajnije:

-Obnovljivi izvori energije na Balkanu je projekat o razvijanju tržišta obnovljivih izvora energije, sa posebnim akcentom na male hidroelektrane (MHE) u zemljama Zapadnog Balkana sa najvećim uticajem potencijala Albanije, Bosne i Hercegovine, Makedonije i Srbije. Projekat je podržan od strane Ministarstva finansija Austrije.

[52]http://www1.ifc.org (pristupljeno 13.08.2013)

-Poreska transparentnost i pojednostavljivanje je program koji se sprovodi u Albaniji, Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, na Kosovu, Makedoniji, Crnoj Gori, Srbiji i namenjen je postizanju dva cilja: pojednostaviti procedure poreske uprave i time smanjiti troškove usaglašavanja poreza, posebno za mala i srednja preduzeća i unapređenje pravnog okvira i efikasnosti administracije. Projekat se razvija uz podršku Švajcarskog državnog sekretarijata za ekonomske poslove.
-Trgovinska logistika Zapadnog Balkana je projekat koji se sprovodi u Albaniji, Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, Kosovu, Makedoniji, Crnoj Gori i Srbiji sa ciljem ostvarivanja dva cilja: smanjiti broj dokumenata i dana za robu koja se izvozi i uvozi, i pojednostaviti postupke za protok robe u drumskom, vazdušnom i rečnom saobraćaju. Projekat je podržan od strane Evropske unije.
- Javno-privatna partnerstva-IFC pruža savete o projektovanju i implementaciji javno-privatnog partnerstva (JPP), transakcije nacionalnih i opštinskih vlasti da poboljšaju infrastrukturu i pristup osnovnim uslugama kao što su voda, električna energija, zdravlje i obrazovanje. Program je podržan od strane Austrije, Norveške i Švajcarske.[53]

U okviru IFC nalazi se i SEED, grupa konsultanata koja pomaže razvoju sektora malih i srednjih preduzeća u Srbiji. Studije o preduzeću obuhvataju podatke o vlasničkoj strukturi, bilansu uspeha, menadžerskoj strukturi, aktivnostima preduzeća, itd.

Jedna od velikih prednosti ove korporacije je što IFC ima mogućnost da u zajedničko ulaganje, pored svog klijenta, pozove i bilateralne donatore i komercijalne banke. Međutim, IFC investira samo u velike projekte, vrednosti do nekoliko destetina miliona dolara. Mana je što se za investicije tog ranga preduzetnici odgovarajuće ekonomske moći i garanti iz našeg finansijskog sektora i dalje teško nalaze.

5.3.2. Projekti Međunarodne finansijske korporacije u Republici Srbiji

5.3.2.1. Victoria Group

Victoria Group je jedna od vodećih kompanija u oblasti agroindustrije i jedan od najvećih prerađivača, izvoznika i investitora u Srbiji i regionu. U okviru grupacije posluje deset kompanija članica, sinergetski povezanih u poslovni sistem. Od svog osnivanja strateški razvija svoju osnovnu delatnost u agroindustiji koja obuhvata: otkup i distribuciju uljarica i žitarica, preradu uljarica i proizvodnju gotovih i polugotovih proizvoda za ljudsku ishranu, proizvodnju i distribuciju mineralnih đubriva, proizvodnju hrane za životinje, hemofarmaceutskih i bioloških proizvoda. Značajno učešće u oblasti agrara i ukupnoj privredi Srbije, Victoria Group ostvaruje strateškim pristupom poljoprivredi, pružanjem najvišeg kvaliteta u svim segmentima poslovanja, kontinuiranim investicijama i tehnološki najsavremenijem sistemom proizvodnje. Od svog osnivanja 2001. godine, kompanija konstantno raste i razvija se, dosledno sledeći svoju viziju osvajanja liderske pozicije u agroindustriji regiona. Danas Victoria Group zapošljava blizu

1.800 motivisanih profesionalaca predvođenih vrhunskim menadžmentom, a kao pouzdan partner uspešno sarađuje sa više od 40.000 poljoprivrednika i preko 300 kooperanata.

[53]Serbia partnership program snapshot, Svetska banka, Vašington,SAD,2013., str.11.

Sa ukupnim poslovnim prihodom od preko 487 miliona evra u 2012. godini, i preko 200 miliona evra realizovanih investicija u proteklih 10 godina, Victoria Group predstavlja važnu pokretačku snagu srpskog agrara. Proizvodi kompanije se takođe plasiraju na 40 tržišta širom sveta, od čega čak 80% odlazi na tržište Evropske unije. Uz vrednost izvoza od 206 miliona evra u 2012. godini, kompanija se ubraja u najveće neto izvoznike u Srbiji.[54]

U februaru, 2013.godine Međunarodna finansijska korporacija je odobrila kredit u iznosu od 57 miliona evra (74.13 miliona dolara) koji će se koristiti za finansiranje trajnih potreba za kapitalom, za finansiranje i restrukturiranje finansiranja na duži rok, stabilniju finansijsku strukturu koja je pogodna za prirodu poslovanja. Delimično će se koristiti da obezbedi finansiranje ulaganja poljoprivrednika potrebnih za proizvodnju uljarica i za njihovu obradu. Pri tome, od ove investicije se očekuje da ojača podršku poljoprivrednicima i poveća održivost poslovanja Grupe.[55]

Victoria Group, vodeći agroindustrijski koncern u Srbiji, iskoristiće ovaj šestogodišnji kreditni aranžman za kratkoročno i srednjeročno refinansiranje, jačanje obrtnog kapitala i dalje unapređenje poslovanja i poljoprivrednog sektora. Sredstva od kredita će koristiti četiri članice grupe: Victoriaoil, Sojaprotein, Victoria Logistic i Fertil. Imajući u vidu veoma stroge kriterijume IFC-a, veliki je uspeh što je Grupa dobila potvrdu o uspešnosti poslovanja. Naime, odobrenju ovog kredita od strane jedne od najvećih svetskih finansijskih institucija, prethodila je detaljna šestomesečna procena svih segmenata poslovanja kompanije-od poslovne strategije i finansijskih rezultata do politike zapošljavanja, kvaliteta menadžmenta, ulaganja kompanije u lokalnu zajednicu i fokusa na obnovljive izvore energije. Ova činjenica, kao i podatak da se EBRD od 2009. godine nalazi u vlasničkoj strukturi Victoria Group, govori u prilog tome da kompanija predstavlja pouzdanog i poželjnog partnera za međunarodne finansijske institucije i investitore.

Razvojni cilj ovog projekta se ogleda u dugoročnom finansiranju koje se trenutno ne može da obezbedi od komercijalnih banaka ili tržišta kapitala na lokalnom nivou. Obezbeđivanjem ovog kredita Victoria Group-u, IFC podržava razvoj privatnog sektora u Srbiji, gde je revitalizacija agrobiznisa neophodna za stvaranje novih radnih mesta i smanjenje od 20 odsto nezaposlenosti. IFC ovim kreditom želi da podrži nove projekte Victoria Group, koja je uspela da formira profesionalni menadžment i podigne kvalitet proizvodnje na veoma zavidan nivo. Takođe, IFC radi zajedno sa kompanijom Victoria Group na povećanju proizvodnje hrane i uljarica u Srbiji, a ovaj kredit će ujedno doprineti sveobuhvatnom poljoprivrednom i ekonomskom razvoju zemlje pošto Victoria Group sarađuje sa velikim brojem poljoprivrednih proizvođača.[22]

Očekivanja od ovog projekta su velika. Neka od njih su:

-Jačanje veza poljopivrednih preduzeća i podrška poljoprivrednicima. S obzirom na jake veze Victoria Group sa poljoprivrednicima, obezbeđivanje dugoročnih trajnih obrtnih sredstava će pomoći da se obezbedi stabilan pristup finansiranja poljoprivrednika u svim fazama proizvodnje.

-Povećan broj radnih mesta je očigledan jer Grupa zapošljava oko 1.800 ljudi i sarađuje sa oko 400 partnera, koji čine grupu od više od 25.000 poljoprivrednika.

-Povećanje poreskih prihoda od ove investicije će doprineti rastu budžetskih prihoda od poreza.

-Rešavanju problema bezbednosti hrane će takođe doprineti ova investicija kao i da odgovori na izazove kao što su veća potražnja i nestašica hrane.

[54] http://www.victoriagroup.rs (pristupljeno 14.08.2013)
[55] Serbia partnership program snapshot, Svetska banka, Vašington,SAD,2013., str.26.

-U svetlu tekuće ekonomske situacije u Srbiji, a u kontekstu krize u evrozoni, kroz projekat, IFC pojačava svoje prisustvo na lokalnom tržištu, pomažući da se povrati poverenje i povećanje investicija u Srbiji.
-Obezbediti dugoročno finansiranje koje inače nije lako dostupno na tržištu.

Ova investicija je klasifikovan kao projekat B kategorije, u skladu sa politikom IFC o ekološkoj i socijalnoj održivosti. Na osnovu informacija koje je pregledao IFC, ova investicija će imati ograničene ekološke i socijalne negativne uticaje koji su malobrojni, uglavnom zbog specifičnosti mesta koje se može lako rešiti određenim merama.

Ovaj kredit namenjen je razvoju domaćeg agrara i od suštinske važnosti za stvaranje novih radnih mesta, ukupan ekonomski rast i povećanje izvoza Srbije. Snaga Victoria Group-e je takođe iskazana i učešćem EBRD-a u vlasničkoj strukturi i podršci njenom razvoju.[56]






Slika br.4: Preduzeća iz Victoria Group-e koja koriste sredstva IFC[57]

[56] http://www1.ifc.org (pristupljeno 14.08.2013)
[57] http://www.victoriagroup.rs (pristupljeno 14.08.2013)

5.3.2.2. Vino Župa

„Vino Župa“ Aleksandrovac je osnovana 1956. godine, ujedinjavanjem 9 zemljoradničkih zadruga, koje su postojale u Aleksandrovačkoj Župi posle Drugog svetskog rata. Bila je veoma značajan privredni subjekat na tržištu bivše SFRJ. Sve vreme postojanja Vino Župa je sa kvalitetom svojih proizvoda osvajala mnogobrojna domaća i strana tržišta.

Period od osnivanja do privatizacije je bio valovit sa dosta uspona i padova u poslovanju da bi najdublja kriza krenula 1990.godine i trajala sve do privatizacije. Od svog osnivanja, Vino Župa je poslovala kao društveno preduzeće do novembra 2002. god. kada je privatizovana. Nakon prelaska u formu Akcionarskog društva, Vino Župa kreće u svoj vrtoglavi rast. Od posrnulog preduzeća izrasta u giganta. Posle privatizacije, fizički obim proizvodnje raste iz godine u godinu uz širenje i asortimana proizvoda. Rast proizvodnje i prodaje je neizostavno vezan za velike investicije koje su urađene nakon privatizacije. U tom procesu, 53 miliona evra uloženo je u novu opremu i proširenje kapaciteta i poboljšanje efikasnosti, uklanjanje uskih grla proizvodnje i izmirivanje prethodnih obaveza prema radnicima i trećim licima i rezultati su vidljivi. Danas je fizički obim proizvodnje 10 puta veći nego što je bio u najuspešnijoj godini postojanja preduzeća (1981.) pre privatizacije.

Savremena Fabrika voćnih sokova, koncentrata i aseptik kaša, velikih preradnih kapaciteta definišu Vino Župu kao velikog proizvođača za čijim proizvodima i poluproizvodima postoji interesovanje u velikom broju kako evropskih, tako i prekookeanskih zemalja. Vino Župa takođe poseduje i dve hladnjače u Aleksandrovcu i Brusu skladišnog kapaciteta od 7.000 tona smrznutog voća i jedan je od vodećih izvoznika smrznutog voća u zemlje Evrope. Pored zemalja Evrope zamrznuto voće je našlo svoj put i do Amerike. Savremena punionica za sokove opremljena je Tetrapak mašinama, odakle svakodnevno ogromne količine sokova i nektara idu put potrošača u Srbiji i inostranstvu.

Prateći potrebe potrošača instalirana je i linija za punjenje voćnih i gaziranih napitaka u PET ambalažu čime se osvaja još jedan segment tržišta. Proizvodnja vina je višestruko povećana, tako da je 2007. godine prvi put posle 25 godina najveći vinski sud na svetu od 5.600.000 l napunjen vinom. Osim kvantitativnog povećanja proizvodnje i prodaje napravljen je i veliki iskorak u pogledu kvaliteta proizvoda koji je postignut zahvaljujući rekonstrukciji i osavremenjavanjem proizvodnih kapaciteta kao i boljom organizacijom i dinamičnijim menadžmentom. Asortiman proizvoda je značajno povećan, pa danas u svom proizvodnom programu postoji preko 500 proizvoda. [58]



Slika br.5: Glavni proizvodni pogon u Aleksandrovcu[59]

[58] http://www.vinozupa.com (pristupljeno 14.08.2013)
[59] http://www.vinozupa.com (pristupljeno 14.08.2013)

Međunarodna finansijska korporacija je u junu 2012.godine odobrila kredit ovom preduzeću u iznosu od 12.5 miliona evra uz period mirovanja otplate od dve godine sa godišnjom kamatom u iznosu od 5%. Sredstva iz ovog projekta se koriste za kapitalne investicije, uključujući i proširenje kapaciteta za flaširanje i proizvodnju voćnih koncentrata i investicija u energetskom bloku (3 miliona), poboljšanje kvaliteta rada postrojenja za tretman otpadnih voda (1.5 milion), refinansiranje dela postojećih dugoročnih kredita(6 miliona), i obezbeđivanje dodatnih, trajnih obrtnih sredstava (2 miliona).

Kao i kod svakog IFC projekta pre realizacije obavljen je obilazak proizvodnih pogona Vino Župe, voćnih sokova i postrojenja za proizvodnju vina, pogona smrznutog voća i povrća u Brusu i vinarije u Makedoniji. Takođe su održani sastanci sa top menadžmentom. Pregledani su raspoloživi korporativni ekološki i socijalnih dokumenti, uključujući i kupoprodajne ugovore sa poljoprivrednicima, evidencija obuke zaposlenih o bezbednosti i zaštite na radu i požara, kolektivni ugovor o pravima i obavezama radnika i poslodavca i doneti su određeni zaključci koji treba da se primene u praksi.

Kompanija dobija skoro 90% svojih sirovina iz Srbije, a 70% od toga dolazi iz bližeg okruženja. Preduzeće se oslanja na mrežu od preko 7.000-10.000 poljoprivrednika, a većina njih su članovi i saradnici poljoprivredne zadruge Agrozenit, najveće zadruge u regionu. Generalno, Agrozenit ima 15.000 registrovanih poljoprivrednika i dodatno 7.000-10.000 poljoprivrednika u svom lancu snabdevanja. Članovi Zadruge snabdevaju oko 70% sirovine odnosno voća, povrća i grožđa za potrebe Vino Župe.[60]

Vino Župa nastoji da pruži finansijsku pomoć poljoprivrednicima, u najvećoj mogućoj meri, da podrži kupovini poljoprivrednih inputa kao što su semena i đubriva. Navodnjavanje je još jedan problem za poljoprivrednike, a kompanija pokušava da pomogne i na ovom frontu, što je dobro. U budućnosti, kompanija će podržati poljoprivrednike po uspostavljanju dugoročnih dogovora, garantujući kupovinu njihovih proizvoda, razmenu najboljih praktičnih znanja u vezi sa specifičnostima voćarstva i pomoći poljoprivrednicima da smanje troškove proizvodnje kroz promovisanje nižih cena inputa.

IFC od ovog projekta očekuje mnogo, a naročito su značajni:

-Jačanje veza poljoprivredne proizvodnje i indirektne podrške poljoprivrednicima.

-Podrška kompanijama sa sedištem u pograničnom regionu u južnoj Srbiji, jednoj od najnerazvijenijih područja u zemlji.

-Podrška preduzeću koje se bavi dodatnom preradom i izvozom poljoprivrednih proizvoda u sektoru važnom za srpsku privredu.

-Očuvanje radnih mesta u veoma nerazvijenom regionu gde je znatan deo lokalnog stanovništva zavisiti od državne pomoći.
-IFC je dobro pozicionirana da pomogne kompaniji sa dugoročnim finansiranjem za kapitalne rashode, kako bi se smanjio rizik refinansiranja i jačanja bilansa stanja.
-Obezbeđivanje finansiranja i ekspertize uticaja na životnu sredinu, zdravlje i bezbednost u skladu sa IFC standardima i standardima EU.[61]

Projekat ograničava potencijalne negativne ekološke i socijalne uticaje, a oni koji postoje i specifični su mogu se rešiti kroz efikasno sprovođenje akcionih stavki, koje integrišu performanse u skladu sa IFC zahtevima standarda i dobre međunarodne industrijske prakse definisane od strane Svetske banke. Projekat pripada kategoriji B projekata prema IFC ekološkoj

[60]http://www1.ifc.org (pristupljeno 14.08.2013)
[61]Serbia partnership program snapshot, Svetska banka, Vašington,SAD,2013., str.25.

i socijalnoj održivosti.Razvojni cilj projekta je posmatran sa aspekta dugoročnog finansiranja koji se trenutno ne može obezbediti od komercijalnih banaka ili tržišta kapitala na lokalnom nivou. Od ovog projekta se očekuje poboljšanje ekoloških i socijalnih standarda i ukupnih performansi, smanjenje rizika finansiranja i ojačavanje pozicije likvidnosti Vino Župe. Realizacijom ovog kredita IFC podržava razvoj privatnog sektora u Srbiji, gde je revitalizacija poljoprivredne proizvodnje neophodna za stvaranje novih radnih mesta i smanjenje nezaposlenosti.







Slika br.6: Proizvodna linija i proizvodni program sokova i vina[62]

[62] http://www.vinozupa.com (pristupljeno 15.08.2013)

5.3.3.3. MK Group

MK Group (osnovana 1989.godine pod imenom MK Commerce, posluje pod ovim imenom do 2001.godine) je holding kompanija, jedan od najuspešnijih poslovnih sistema u Srbiji u čijem se sastavu nalazi više od 36 povezanih preduzeća koja posluju u zemlji i inostranstvu. MK Group se bavi strateškim vođenjem poslovanja i korporativnim upravljanjem u oblastima poljoprivrede i poljoprivredne industrije, turizma, upravljanja nekretninama, IT tehnologije, finansija i dr.

Uspešna poslovna istorija MK Group duža je od 20 godina. Najveći deo poslovanja MK Group se odnosi na poljoprivrednu proizvodnju, industriju i trgovinu poljoprivrednim proizvodima. Preduzeća iz sastava MK Group spadaju među najuspešnije domaće kompanije i najveće proizvođače i izvoznike šećera, pšenice, kukuruza, soje, ječma, uljane repice, stočne hrane. U kompanijama koje pripadaju MK grupi u zemlji i inostranstvu, radi više od 5.000 ljudi.

MK Group raspolaže svom neophodnom infrastrukturom za uspešno i savremeno poslovanje u oblastima kojima se bavi, a u svojoj imovinskoj karti ima desetine hiljada hektara oranica sa pratećom poljoprivrednom mehanizacijom poslednje generacije, velike i savremeno opremljene skladišne kapacitete (silose, magacine, podna skladišta), četiri fabrike šećera, mlinove, voćnjake i plastenike, kao i poslovne zgrade, hotele, građevinsko zemljište i ostalo.

Heterogeno poslovanje MK Group poslovnog sistema integrisano je kroz SAP ERP informacioni poslovni softver koji je u MK Commerce implementiran još 2003. godine. Zahvaljujući implementaciji SAP informacionog sistema, na dnevnom nivou se prati poslovanje svih kompanija iz grupe, što doprinosi lakšem i bržem donošenju strateških poslovnih odluka. U

svrhu podizanja kvaliteta menadžmenta u oblasti poljoprivrede MK IT Business Solutions je razvio jedinstven SAP ZAGA modul specijalizovan za oblast poljoprivrede koji omogućava praćenje poljoprivredne proizvodnje i kompletnu i detaljnu agroanalizu.

U kompanijama koje pripadaju MK Group, u zemlji i inostranstvu, radi više od 4.500 zaposlenih. Sedište holdinga se nalazi u Beogradu, a povezana preduzeća smeštena su širom Vojvodine i Srbije. Od 2006. godine kompanija svoje poslovanje širi i na zemlje u regionu poput Ukrajine.

Zahvaljujući jednostavnosti svojih poslovnih principa, MK Group je tokom poslednjih desetak godina, uspešno privatizovala veliki broj domaćih i inostranih preduzeća koje je restrukturirala u skladu sa svojom poslovnom filozofijom. Zahvaljujući snažnom investiranju, za relativno kratko vreme sva privatizovana preduzeća su modernizovana, podignut im je nivo produktivnosti rada i proizvodnje, i osposobljena su za samostalnu tržišnu trku.

Kroz ove procese, MK Group je razvila sopstveni, specifični know-how koji se najviše oslanja na postulate korporativnog preduzetništva. MK Group je u svojoj poslovnoj filozofiji, posvećena kontinuiranom unapređenju poslovanja, podizanju konkurentnosti svih svojih članica, rastu profitabilnosti, proširenju svojih proizvodnih kapaciteta, podizanju efikasnosti rada, smanjenju birokratije i stalnim inovacijama u svim oblastima rada.[63]

U junu 2012.godine Međunarodna finansijska korporacija je odobrila kredit u iznosu od 45 miliona evra MK Grupi kako bi podžala razvoj poljoprivredne proizvodnje u Srbiji. U Srbiji oko 45 procentata stanovništva živi u ruralnim područjima, a jedna trećina stanovništva se bavi poljoprivredom. Dugoročno finansiranje IFC-a će pomoći ekspanziju MK Grupe, vodećeg agro

[63]http://www.mkgroup.rs (pristupljeno 16.08.2013)

konglomerata u Srbiji koji je fokusiran na primarnu poljoprivredu i proizvodnju mesa. Deo kredita (oko 10 miliona evra) je iskorišćen za modernizaciju i dalji razvoj Industrije mesa Carnex, srpskog lidera u proizvodnji mesnih prerađevinama, a ostalih 35 miliona evra je namenjeno za finansijsku stabilnosti MK grupe i to delimično za obrtni kapital i buduće investicije, i za razvoj poljoprivrede. Pored toga, Grupa je izrazila interesovanje za pružanje saveta iz oblasti korporativnog upravljanja od strane IFC-a.

Kao i kod svakog projekta pre njegovog odobravanja misija IFC je bila u obilasku sedišta MK Grupe, kao i pogona za preradu mesa u okviru Carnexa, farme svinja u Vrbasu, Sunoko šećerane u Vrbasu i Kovačici i izvoznog terminala u Pančevu.Takođe je izvršen obilazak radova i imovine u Ukrajini. Održani su i sastanci sa top menadžmentom Grupe i doneseni su određeni zaključci. Pregledani su dostupni korporativni ekološki i socijalni dokumenti, uključujući upitnike o zaštiti životne sredine i socijalne zaštite, struktura ljudskih resursa, sertifikati i ugovori sezonski radnika i kolektivni ugovori.

IFC na ovaj način pomaže MK Grupi sa aspeka dugoročnog finansiranja koji se trenutno ne može obezbediti od komercijalnih banaka ili tržišta kapitala na lokalnom nivou. Odobravanjem ovog kredita MK Grupi, IFC podržava razvoj privatnog sektora u Srbiji, gde je revitalizacija poljoprivrede od suštinske važnosti za stvaranje novih radnih mesta. Kredit IFC-a će omogućiti Grupi dalju diverzifikaciju i proširenje poslovanje u sektorima u kojima već posluje kao i proširenje delatnosti, naročito u proizvodnji stoke i mesa.

Razvojni uticaj projekta je veoma velik, a neke od značajnih stavki su:

-operativni preokret i poboljšanja efikasnosti u Carnex-u, koji je veliki poslodavac i bivši regionalni lider u proizvodnji mesnih prerađevina;

-podrška poljoprivrednom preduzeću koje je veoma važno u sektoru važnom za privredu Srbije;

-poboljšanje poljoprivredne infrastrukture;
-demonstracioni efekat, podstičući i druge kompanije da investiraju u regionu;
-povećanje poreskih prihoda.[64]

Svaki put kada IFC uđe u kreditiranje neke kompanije oni podižu i reputaciju i pred izlazak na bilo koju svetsku berzu dobiće veću vrednost nego što bi imali bez takvog kreditiranja.

Projekat je ograničen na potencijalne negativne ekološke i socijalne uticaje, a oni koji postoje su specifični, ali se mogu rešiti kroz primenu dobre međunarodne industrijske prakse.

Savetodavne usluge IFC-a imaju za cilj da poboljšaju investicionu klimu, povećaju korišćenje obnovljivih izvora energije, ojačaju korporativno upravljanje, kao i da privuku učešće privatnog sektora u izgradnji infrastrukturnih projekata.

Poljoprivreda je ključan elemenat ekonomije u Srbiji i predstavlja 21 procenat ukupnog društvenog proizvoda. U 2011. godini, ukupan izvoz poljoprivrednih proizvoda iz Srbije se povećao za oko 20 procentata u poređenju sa prethodnom godinom i dostigao 2.8 milijardi dolara. Sa više od dvadeset godina prisustva na lokalnom tržištu, MK Grupa obrađuje 21.000 hektara zemlje. Kompanija takođe obezbeđuje seme, đubrivo i drugu operativnu podršku lokalnim proizvođačima koji obrađuju još oko 200.000 hektara.

MK Grupa poseduje i šećerane, dve trgovačke kompanije, logistiku i pokušava da napravi dugoročno održiv sistem koji će moći da se nosi i sa većim kompanijama koje će integracijom u EU doći i na tržište Srbije.

[64] Serbia partnership program snapshot, Svetska banka, Vašington,SAD,2013., str.29.



Slika br.7: Industrija mesa Carnex i šećerana Sunoko(preduzeća iz sastava MK group-e)[65]

5.3.3.4. PMC Automotive Srbija

PMC Automotive (Proma Magnetto Components Automotive) Kragujevac je preduzeće za proizvodnju metalnih delova za auto industriju osnovano 2011.godine od strane dva Italijanska dobavljača automobilske industrije Gruppo Proma i CLN Group.

PMC snabdeva „Fiat“-ovu fabriku u Kragujevcu koja proizvodi novi model „fiat 500L″. Trenutni proizvodni kapacitet „Fiat“-ove fabrike u Kragujevcu iznosi 20.000 automobila godišnje, a očekuje se da će porasti na 140.000 automobila godišnje do kraja 2013. godine i potencijalno na 300.000 do 2015.godine.

PMC je lociran u parku dobavljača koji je udaljen jedan kilometar od „Fiat“-ove fabrike u Kragujevcu i u njemu je zapošljeno oko 370 radnika.

Međunarodna finansijska korporacija je u martu 2012.godine odobrila kredit od 20 miliona evra PMC-u. Ovaj kredit je dodeljen kako bi se osnažila srpska auto industrija i celokupna srpska privreda kroz povećanje izvoza.

U okviru posete IFC delegacije pre odobravanja sredstava obiđeni su objektu u izgradnji u Kragujevcu u okviru parka dobavljača, pregledana specifikacija opreme i podataka o performansama opreme instalirane u objektima, a obavljen je i razgovor o proizvodnji sa top menadžmentom. PMC će proizvoditi za Fiat konstrukciju sedišta, sigurnosne komponente i sisteme, komponente vešanja i auto dizalice. Predloženi projekat se razvija u skladu sa nacionalnim propisima i međunarodnim standardima od strane IFC-a posvećenih dobrom ekološkom i društvenom upravljanju. PMC se prevashodno snabdeva na lokalnom i međunarodnom tržištu sirovina i sledi međunarodne standarde rada.

Od ovog preojekta se očekuje:

-stvaranje održivog zapošljavanja jer PMC stvara najmanje 367 kvalifikovanih radnih mesta u oblasti Šumadije,

-podrška privredi Srbije se ogleda u kanaliziranju stranih direktnih investicija koje su prioritet za Srbiju,

[65]http://www.mkgroup.rs (pristupljeno 16.08.2013)



Slika br.8: Proizvodni pogon PMC i Park dobavljača FAS-a[66]

-podrška izvozno orijentisananoj industriji jer će PMC prodavati svoje proizvode Fiat-ovoj fabrici u Kragujevcu, a Fiat dalje izvozi oko 90 odsto svoje proizvodnje,

-transfer tehnologije jer CLN i PROMA su pouzdani dobavljači Fiat-a imaju efikasan proces proizvodnje. Lokalna radna snaga će biti obučena za nove poslove po svetskim standardima,

-pružanjem dugoročnog finansiranja, koji se podudara sa protokom gotovine od ovog projekta, IFC će poslati signal tržištu da je spremna da finansira velike projekte kompanija iz Evrope,

-PMC ulaže zajedno sa IFC u nove kapacitete u zemljama u razvoju. Pored Srbije, već se raspitivao o mogućoj saradnji sa IFC u Južnoj Africi i Rusiji,
-CLN i Proma su još uvek u ranoj fazi svoje ekspanzije na tržištima u razvoju, a projekat je prva investicija u Srbiji. Partnerstvo sa IFC-om, posebno u ovom regionu pruža šansu CLN i Proma u pogledu znanja i kontakata u javnom i privatnom sektoru.[67]



Slika br.9: Automobil Fiat 500L (model za koji PMC proizvodi delove od metala)[68]

[66]http://www.rts.rs (pristupljeno 16.08.2013)
[67]http://www1.ifc.org (pristupljeno 16.08.2013)
[68] http://www.fiatsrbija.rs (pristupljeno 16.08.2013)

5.3.3.5. Banca Intesa

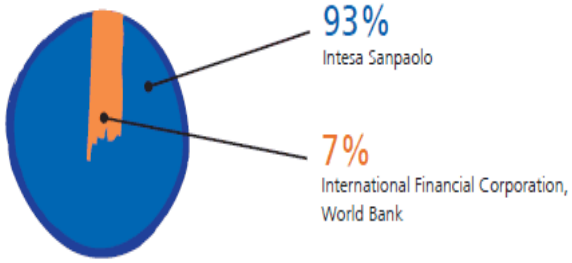
Banca Intesa je članica Intesa Sanpaolo, najsnažnije italijanske bankarske grupacije i jedne od vodećih banaka u evrozoni po visini tržišne kapitalizacije. Nastala spajanjem vodećih italijanskih banaka, Banca Intesa i Sanpaolo IMI, Intesa Sanpaolo je danas prisutna u preko 40 zemalja sveta, sa 11 internacionalnih banaka-kćerki, 5 internacionalnih poslovnih banaka, 14 inostranih ekspozitura i 18 predstavništava. Ukupno, Intesa Sanpaolo uslužuje oko 19,1 miliona klijenata posredstvom poslovne mreže koja broji preko 7.000 ekspozitura. Internacionalno poslovanje grupacije posebno je usredsređeno na region centralne i istočne Evrope, kao i srednjeistočne i severne oblasti Afrike gde sa mrežom univerzalnih banaka u 12 zemalja uslužuje 8,3 miliona klijenata. Grupacija je posvećena unapređenju usluga za stanovništvo, pružanju značajne podrške razvoju poslovanja svojih klijenata, kao i ukupnom ekonomskom razvoju zemalja u kojima posluje.

Jedna je od prvih privatnih banaka u Srbiji. Osnovana 1991. godine, a do danas poverenje joj je poklonilo 1.61 milion klijenata. Od 2005. godine posluje kao deo grupacije Banca Intesa, koja danas nosi naziv Intesa Sanpaolo. Takođe je u Srbiji osnovala lizing kompaniju, Intesa Leasing, sa željom da zaokruži ponudu finansijskih usluga. Trenutno vodeća banka u Srbiji po svim najznačajnijim parametrima uspešnosti poslovanja. Kao deo Intesa Sanpaolo pruža pouzdanost koja je rezultat finansijske snage i znanja jedne od najstabilnijih međunarodnih bankarskih grupacija.

Sveobuhvatna ponuda savremenih bankarskih proizvoda, razvijena poslovna mreža-gotovo 200 ekspozitura u 113 gradova širom zemlje, stručnost i posvećenost zaposlenih čine je bankom prvog izbora za 1,61 milion klijenata, bilo da se radi o fizičkim licima, preduzetnicima, malim i srednjim preduzećima ili velikim kompanijama i lokalnim samoupravama.

Po uzoru na matičnu grupaciju, banka primenjuje divizioni biznis model, koji podrazumeva organizacionu podelu na divizije prema tipu klijenata, dok su servisi poslovne podrške centralizovani. Ovakav model poslovanja omogućuje razvijanje specifičnih uslužnih modela kako bi na najbolji mogući način banka odgovorila na potrebe klijenata, a da istovremeno maksimalno iskoristi prednosti izuzetno razvijene poslovne mreže i na taj način stvori preduslove za snažan budući rast i razvoj.





Slika br.10: Sedište u Beogradu i vlasnička struktura[69]

[69] http://www.bancaintesa.rs (pristupljeno 16.08.2013)

Banca Intesa Beograd je 93% u vlasništvu kompanije Intesa Sanpaolo, a preostalih 7% je u vlasništvu IFC. Intesa Sanpaolo je među prvim bankarskim grupacijama u evrozoni, sa tržišnom kapitalizacijom od oko 20 milijardi evra, avgusta 2012.godine.[70]

Pored toga što je suvlasnik ove banke, IFC je toku 2012.godine predložio investiranje, a u oktobru iste godine je odobren kredit od 57 miliona evra za Banca Intesa Beograd, koja će ta sredstva da pozajmljuje malim i srednjim preduzećima u Srbiji i preduzećima koja posluju u okviru srpskog agro-sektora.

Projekat treba da imaju visok razvojni uticaj na taj način što:

-podržava poslovanje banaka u okviru agrobiznisa, nedovoljno razvijenog segmenta srpske privrede, pružajući finansiranje poljoprivrednih proizvođača. Poljoprivreda je jedan od retkih sektora u Srbiji u kom zemlja ima suficit spoljnotrgovinske raznmene i gde Srbija može da razvije održivu dugoročnu konkurentsku poziciju,

-ovakav pristup dugoročnim finansijskim sredstvima za mala i srednja preduzeća trenutno nije dostupan na tržištu,

-investicija IFC će pomoći da bankarski sektor održi svoje nedavno izgrađeno poverenje, značajno pogođeno globalnom ekonomskom krizom.[71]

5.4. Multilateralna agencija za garantovanje investicija

Na inicijativu predsednika Banke (IBRD), iznetu na godišnjoj skupštini 1981.godine u Banci je, posle dužeg razmatranja i uobičajene procedure, pripremljen nacrt Konvencije o osnivanju Multilateralne agencije za investicione garancije (MIGA), čiji bi cilj bio da podstiče kretanje privrednog kapitala u zemlje u razvoju putem izdavanja garancija protiv nekomercijalnih rizika. Sporazum o osnivanju MIGA stupio je na snagu aprila 1988. godine. Naša zemlja je od 2002. godine postala punopravni član.

MIGA izdaje garancije za nekomercijalne rizike kao što su: transfer valuta, eksproprijacija, kršenje ugovora, rat i socijalni potresi. MIGA ne garantuje rizike vezane za akciju ili odsustvo akcije vlade zemlje domaćinana koje je korisnik garancije pristao, ili za koju snosi sam odgovornost, kao ni za događaje nastale pre zaključenja ugovora o garanciji.

Pre učlanjivanja u Svetsku banku, uključujući i sve njene asocijacije, prvi uslov je bio da zemlja postane član Međunarodnog monetarnog fonda. Danas MIGA ima 179 država- članica. Sedište Agencije je u Vašingtonu. Izvršni potpredsenik je Izumi Kobajaši (Japan). Zemlje članice podeljene su u dve kategorije: u prvu kategoriju spadaju razvijene zemlje (21 zemlja), a drugu kategoriju su svrstane sve ostale zemlje (u razvoju). [72]

Glavni cilj Agencije je podsticanje priliva investicija za proizvodne svrhe u zemlje članice u razvoju, dopunjavajući na taj način aktivnosti IBRD, IFC i drugih međunarodnih razvojnih finansijskih institucija. U tom cilju Agencija će: izdavati garancije, uključujući zajedničko osiguranje i reosiguranje, protiv nekomercijalnih rizika u vezi sa investicijama u nekoj zemlji članici koje potiču iz drugih zemalja članica; izvršavati odgovarajuće dodatne aktivnosti za unapređivanje priliva investicija u zemlje članice u razvoju i medju njima; i delovati i na osnovu

[70] http://www.kamatica.com (pristupljeno 16.08.2013)
[71]http://www1.ifc.org (pristupljeno 16.08.2013)
[72]http://www.miga.org (pristupljeno 16.08.2013)

drugih takvih ovlašćenja koja su potrebna ili poželjna za ostvarivanje njegovog cilja.

Cilj MIGA je da promoviše strane direktne investicije u zemljama u razvoju, kako bi pomogla njihovom ekonomskom rastu, smanjenju siromaštva i poboljšanju životnog standarda. MIGA je kreirana da pomogne zemljama u razvoju da privuku strane direktne investicije od strane, kako kampanija iz privatnog sektora, tako i komercijalno orijentisanih kompanija iz javnog sektora. Ona to radi davanjem garancija za politički rizik privatnom sektoru. Njene aktivnosti podrazumevaju davanje garancija, odnosno osiguranja, za nekomercijalne (političke) rizike, kao i programe savetodavnih usluga i tehničke pomoći kojima se pomažu napori zemalja članica da privuku i zadrže strane direktne investicije.

U novije vreme MIGA posebnu pažnju poklanja pružanju tehničke pomoći, obrazovanju i obuci kadrova u zemljama u razvoju za poslove u oblasti ulaganja stranog kapitala. Primenom savremene komunikacione tehnologije, Agencija nastoji da učini što dostupnijim informacije o mogućnostima i uslovima za strana ulaganja u pojedinim zemljama.

Predviđeno je da agencija pruža informacije potencijalnim investitorima o mogućnostima ulaganja u zemlje u razvoju, da obezbeđuje tehničku pomoć i da bude mesto na kojem će izvoznici i uvoznici kapitala sarađivati. Obuhvaćene su sledeće vrste rizika: vladina ograničenja konvertovanja i prenosa deviza, ograničenja vlasništva stranaca, raskid ugovora od strane vlade na štetu investitora, ratni konflikti i nemiri, druge vrste nekomercijalnih rizika koje prihvati Odbor direktora MIGA.

Garancije se daju za plasmane u vidu dugoročnih investicija, akcija i kredita, ali ne i za izvozne kredite koji su već osigurani kod nacionalnih agencija.

Da bi prekat, odnosno investitor, prema oceni MIGA, bio podoban on mora da bude iz jedne od zemlje članice MIGA. Kompanija je podobna ako se njeno sedište nalazi u zemlji članici ili ako je u većinskom vlasništvu državljanina zemlje članice. MIGA osigurava nove investicije u inostranstvu koje potiču iz bilo koje zemje članice MIGA, a koje odlaze u bilo koju zemlju u razvoju članicu MIGA. Nove investicije koje su povezane sa ekspanzijom, modernizacijom ili finansijskim restruktuiranjem postojećih projekata su, takođe, podobne, kao i akvizicije koje uključuju privatizaciju državnih preduzeća. Ostale investicije, koje nisu nove, odnosno nisu preduzete pre nego što je investitor podneo preliminarnu prijavu za gaganciju MIGA, razmatraju se „slučaj po slučaj" da bi se utvrdila njihova podobnost.

Projekti za koje MIGA ne daje garanciju navode se u Listi isključenja. U skladu sa ciljevima MIGA da promoviše ekonomski rast i razvoj, investicioni projekti moraju biti, takođe, finansijski i ekonomski održivi, u skaldu sa očuvanjem životne sredine, radnim standardima i drugim razvojnim ciljevima zemlje domaćina, kao i da isključuju korupciju.

MIGA takođe pomaže zemljama da definišu i implementiraju strategije za promociju investicija kroz usluge tehničke pomoći kojima upravlja Savetodavni servis za strane investicije Grupe Svetske banke. Pored toga MIGA pomaže investitorima da identifikuju investicione mogućnosti i upravljaju rizikom kroz uslugu elektronski dostupnih informacija o investicijama, pružajući informacije o mogućnostima za investicije, uslovima za obavljanje poslovanja i osiguranju od političkih rizika. [73]

Od svog osnivanja MIGA je izdala garancije u vrednosti od preko 27 milijardi dolara koje su podržale preko 700 projekata u oko 100 zemalja članica. MIGA je, takođe, obavila na stotine aktivnosti vezanih za pružanje tehničke pomoći, kao i višestruke programe na regionalnim i globalnim nivoima u zemljama članicama.

[73]Stakić B.,Međunarodne finansijske institucije, Univerzitet Singidunum, 2012.str.152.

Izdate garancije	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**	**90-12**
Broj podržanih projekata	24	26	19	38	50[1]	701
Novi projekti	23	20	16	35	38	-
Ranije podržani projekti	1	6	3	3	12	-
Broj izdatih garantih ugovora	38	30	28	50	66	1,096
Iznos novog izdavanja, ukupno u milijardama dolara	2.1	1.4	1.5	2.1	2.7	27.2
Bruto	6.5	7.3	7.7	9.1	10.3	-
Neto(manje reosiguranja)	3.6	4.0	4.3	5.2	6.3	-

Tabela br.4: Iznos garancija po godinama u milijardama dolara[74]

5.4.1. Projekti Multilateralne agencije za garantovanje investicija u Srbiji

Naša zemlja je od 2002. godine obnovila članstvo u Međunarodnoj agenciji za garantovanje investicija. U Srbiji MIGA se takođe poslednjih godina angažuje, uglavnom davanjem garancija stranim bankama za poslovanje u našoj zemlji.[75]

Banke koje su koristile ili još uvek koriste sredstva su: Raifeeisen banka, HVB banka, Unicredit banka, Procredit banka i Eurobank koja koristi najveći iznos garancija.

Dana 1.marta 2013godine, MIGA je izdala garancije u ukupnom iznosu od 190,0 miliona € (oko 250.1 miliona dolara) za pokrivanje investicija Eurobank Ergasias SA (Eurobank) Grčke u svom srpskom odeljku, Eurobank AD Beograd. Pokrivenost je za period od tri godine od rizika eksproprijacije sredstava za obavezne rezerve zavisnog preduzeća u centralnoj banci.[76]

Eurobanka je univerzalna bankarska grupa sa značajnom mrežom maloprodajnih banaka u centralnoj, istočnoj i jugoistočnoj Evropi. Članice ove grupe zavisnih banaka moraju da održavaju obaveznu rezervu kod centralne banke, uglavnom na osnovu obima depozita klijenata. Banke su na taj način izložene riziku eksproprijacije sredstava od strane centralnih banaka. Ovakvo izlaganje dovodi do viših pondera rizika na ovim sredstvima na konsolidovanom nivou, što dovodi do povećane alokacije kapitala za izloženost riziku zemlje. Na konsolidovanom nivou grupe, rizik ponderisanja utvrđuje iznos kapitala potreban za održavanje određenog koeficijenta kapitala u skladu sa grčkim bankarskim pravom.

MIGA garancija će pomoći da Eurobanka dobije pomoć u vidu kapitala. Dobijanjem MIGA osiguranja od rizika od eksproprijacije sredstava, rizik za ponderisanje obaveznih rezervi u Centralnoj banci može da se smanji. Eurobank Beograd ima ulogu u podržavanju produktivnih preduzeća,uključujući mala i srednja preduzeća, putem kreditnih pozajmica pomaže i stimuliše rast zaposlenosti i konačnom smanjenju siromaštva u Srbiji.

[74] http://www.miga.org (pristupljeno 17.08.2013)
[75] Stakić B.,Međunarodne finansijske institucije, Univerzitet Singidunum, 2012.str.152.
[76] Serbia partnership program snapshot, Svetska banka, Vašington,SAD,2013., str.29.

VI EVROPSKE FINANSIJSKE INSTITUCIJE

Prema sličnom ili istom modelu, kao što su organizovane svetske, organizovane su i regionalne finansijske institucije. Ove organizacije su osnovane sa ciljem da (su)finansiraju razvojne projekte uglavnom u svojim regionima, ali i izvan regiona.

Najznačajnije regionalne institucije su dve evropske banke: Evropska investiciona banka i Evropska banka za obnovu i razvoj.

6.1.Evropska investiciona banka





Evropska investiciona banka (EIB) je međunarodna organizacija specijalizovana za bankarski sektor, čija se misija i organizacija nalaze u okvirima Evropske unije. Evropska investiciona banka je osnovana Rimskim Ugovorom 1957. godine, (počela je sa radom 1958), istovremeno sa osnivanjem Evropske ekonomske zajednice, radi rešavanja problema finansiranja u vezi sa ostvarenjem zajedničkog tržišta i sprovođenja politike zajedničkog razvoja zemalja članica EEZ (danas Evropske unije).

EIB kreditira (dobrim delom) na neprofitonosnoj osnovi doprinosi bilansiranom razvoju Zajednice kroz finansiranje projekata od zajedničkog interesa za više zemalja članica i projekata koji obezbeđuju modernizaciju privrede.

Zemlje članice EU su automatski i članice EIB. One su preuzele kolektivnu obavezu da ulože sredstva u kapital banke. Tokom vremena ona je postala jedan od najvećih poverilaca i dužnika na međunarodnom finansijskom tržištu. Sedište Banke je u Luksemburgu, a svoja predstavništva ima u više gradova u Evropi i izvan Evrope.

Svaka zemlja članica bi, po pravilu, trebalo prilikom pristupanja u članstvo EIB da uloži deo novčanih sredstava u zavisnosti od razvijenosti njene privrede i novčanog fonda sa kojim država raspolaže. EIB ima dosta svojih poslovnica, kao što su: Lisabon, Madrid, London, Pariz, Amsterdam.

Upravljačku strukturu EIB sačinjavaju: deoničari, bord guvernera, bord direktora, menadžment komitet, revizorski komitet.

Deoničari EIB su 27 država članica EU. Udeo svake države članice u kapitalu banke se izračunava u skladu sa njenom ekonomskom moći unutar EU (iskazano u bruto dohotku) u trenutku njenog pristupanja. Ukupan kapital banke iznosi više od 232,4 milijardi evra.

Vrhovnu vlast u Banci ima Savet guvernera u kome zemlje članice predstavljaju njihovi ministri finansija. Odbor guvernera (Bord guvernera) je sastavljen od ministara iz 27 zemalja članica, koji se sastaje jednom godišnje, a svaka članica šalje svog predstavnika. On postavlja smernice kreditne politike, odobrava godišnje obračune, bilans stanja, odlučuje o učešću banke u finansijskoj aktivnosti van Evropske unije, kao i o mobilizaciji i povećanju kapitala. Uglavnom se odlučuje većinom glasova od kojih 45% mora predstaviti uložen kapital, ali je jednoglasnost potrebna za važne odluke, npr. povećanje kapitala. Predstavništvo funkcioniše prema rotirajućem principu. Imenuje članove odbora, direktora upravnog odbora, i nominuje revizore. Bord guvernera bira članove Borda direktora.

Bord direktora donosi odluke u vezi sa kreditima, garancijama, pozajmicama, dodeli zajmova i garancija, povećanju fonda i o fiksiranju kamatnih stopa. Stara se da Banka na zadovoljavajući način funkcioniše i da se njome upravlja u skladu sa odredbama ugovora i Statuta, i sa opštim direktivama koje popunjavaju guverneri.

Upravni odbor je stalno izvršno telo banke. Sadrži 9 članova. Pod nadležnošću predsednika i pod nadzorom odbora direktora on prati svakodnevni rad EIB-a, priprema odluke za direktore i osigurava da se one sprovode. Predsednik predsedava sastancima odbora direktora. Članovi upravnog odbora su isključivo odgovorni banci, njih imenuje odbor guvernera na predlog odbora direktora na period od 6 godina koji se može obnoviti.

Revizorska komisija je nezavisno telo direktno odgovorno bordu direktora, i ona je odgovorna za verifikaciju ili potvrđivanje da se Banka, a i njene poslovne knjige i evidencije vode na adekvatan način. Podnosi izveštaj odboru guvernera i kada guverneri odobre Godišnji izveštaj odboru direktora ona izdaje izjavu o sprovedenim revizijama. Revizorsku komisiju sačinjavaju 3 člana i 3 posmatrača koje imenuje guverner na period od 3 godine. Revizorska komisija je bitan oslonac poslovanja EIB.[77]

Banka je do sada sakupila značajna sredstva koja usmerava ka finansiranju kapitalnih projekata u skladu sa ciljevima Unije, a pod najpovoljnijim uslovima. Banka je finansijski nezavisna institucija koja posluje na osnovu načela samofinansiranja, prikupljanja sredstava kroz izdavanje obveznica.

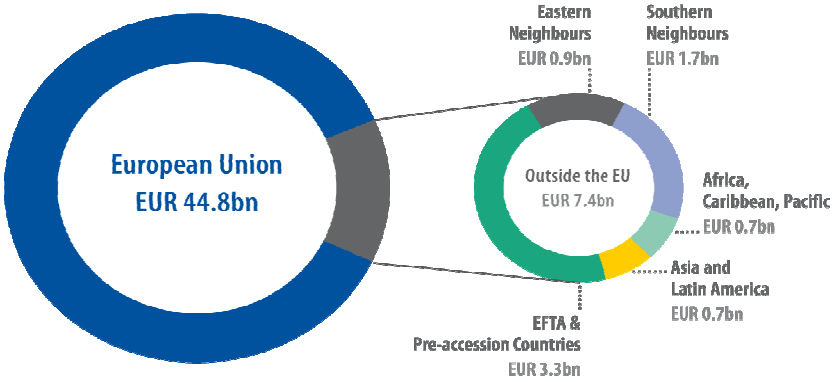
Kada banka vrši pozajmice one mogu biti samo deo ukupnih troškova projekta: maksimum je od 50%, ali u praksi prosečno nije više od 25% kofinansirano od strane banke. Samim tim se pretpostavlja da je Banka u stvari pomoćni izvor finansiranja i sarađuje intenzivno sa drugim privatnim i državnim finansijskim institucijama. Banka fokusira davanje zajmova u stabilnim valutama sa kojima banka raspolaže u tom trenutku, vraćanje novca mora biti u istoj valuti. Statut EIB ne dozvoljava olakšice za kamatu. Krediti se odobravaju sa rokom od 6 do 20 godina, uz kamatnu stopu koja se određuje u odnosu na tržišnu kamatnu stopu na emitovane obveznice Banke.

Veoma je važno napomenuti da je osnovan je i Evropski investicioni fond sa ukupno 2 milijarde ECU, pod tripartitivnim vlasništvom EIB (40%), EU (30%) i poslovnih investicionih banaka (30%). U 2000. godini doneta je odluka o formiranju Evropskog investicionog fonda koji sa EIB sačinjava EIB grupu.[78]

Od 2001. godine EIB je naročito proširila svoju aktivnost među zemljama mediteranskog basena, kako u finansiranju projekata 57 zemalja Afrike, Kariba, Pacifika, a u kontekstu posleratne rekonstrukcije i razvoja posebno je orijentisana ka Balkanu.

[77] Stakić B., Barać S., Međunarodne finansije, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2010., str.39
[78] http://www.eib.org (pristupljeno 17.08.2013)

U 2012.godini EIB je pozajmila 52 milijardu evra za podrčku ciljeva Evrposke unije: 44,8 milijarde zemljama članicama Unije, a 7,4 milijardi partnerskim zemljama.[79]



Slika br.11: Struktura pozajmljenih sredstava EIB

6.1.1.Ulaganje Evropske investicione banke u Srbiju

Naša zemlja koristi zajmove EIB još od 1976. godine. Do kraja 1991.godine odobren je 21 zajam u ukupnom iznosu od 678,2 miliona ECU, od čega je iskorišćeno 388,7 miliona. Udeo ondašnje naše zemlje u ukupno odobrenim kreditima iznosio je nešto malo manje od 1%.

Zajmovi su namenjeni za izgradnju autoputa kroz našu zemlju, modernizaciju železnice, izgradnju 380 KW mreže za prenos električne energije i povezivanje sa mrežama Italije i Grčke.

Krajem oktobra 2000. godine ukupne obaveze SR Jugoslavije prema EIB, zajedno sa kamatama i kaznama, iznosile su 207,3 miliona evra. Posle normalizacije odnosa, odobreni su nam novi zajmovi, uglavnom za puteve, pruge, mostove porušene u bombardovanju od strane NATO pakta i za razvoj malih i srednjih preduzeća.

U Srbiji se kreditiraju od strane EIB industrija (uključujući i agroindustriju), sektor usluga i turistički projekti koji se realizuju od strane privatnih ili javnih preduzeća, malih i srednjih. Projekti infrastrukture koji se realizuju od strane opštine ili privatnog ili javnog preduzeća bilo koje veličine u sektorima: energetika, zaštite životne sredine, lokalnih puteva, lokalnih telekomunikacija, gradskog prevoza, vodovoda i kanalizacije. Projekti u oblasti zdravstva i obrazovanja takođe se mogu uzeti u obzir.

Naša država i Narodna banka Srbije potpisale su sa EIB, APEX – globalni kredit – Ugovor o dugoročnom finansiranju malih i srednjih preduzeća u iznosu od 20 miliona evra. Nakon uspešne realizacije ove kreditne linije 11.6.2007. godine potpisana je nova kreditna linija sa EIB-om u iznosu od 45 miliona evra.

[79]http:// www.eib.org (pristupljeno 17.08.2013)

Na realizaciju ove kreditne linije uključene su tri posredničke banke: Eksim banka A.D.Beograd, sada Uni Credit banka a.d. (ranije HVB Banka),Komercijalna banka A.D. Beograd i Kulska banka A.D. Novi Sad, sada OTP Banka A.D. Uslovi kreditiranja: iznos pojedinačnog

kredita 200.000 evra; ročnost: do 12 godina sa periodm počeka do 3 godine za finansiranje malih i srednjih preduzeća u sektoru industrije i usluga; do 15 godina sa periodom počeka do 5 godina, za finansiranje projekta infrastrukture malog i srednjeg obima; kamatna stopa: može biti fiksna i varijabilna; dinamika otplate glavnice i kamata polugodišnja.

U okviru ovog kredita, posredničkim bankama mogu se dostaviti zahtevi za dodelu sredstava koja se odnose na sledeće delatnosti: industriju, sektor usluga i turističke projekte, energetiku, zaštitu životne sredine, lokalne putevi, lokalne telekomunikacije, rekonstrukcije delova grada, gradski prevoz, vodovod i kanalizacije. [80]

Evropska investiciona banka odobrila je 2002, 2004. i 2009. godine Republici Srbiji tri Apeks globalna zajma, u ukupnom iznosu od 315 miliona evra, za finansiranje malih i srednjih preduzeća i lokalne samouprave. Do kraja septembra 2011, sredstva tih zajmova su u potpunosti iskorišćena za finansiranje projekata 450 malih i srednjih preduzeća i 12 lokalnih samouprava.

Imajući u vidu veliku zainteresovanost za sredstva Apeks zajmova, Evropska investiciona banka odobrila je Republici Srbiji novi Apeks zajam od 250 miliona evra za finansiranje malih i srednjih preduzeća i preduzeća srednje tržišne kapitalizacije, kao i preduzeća iz oblasti automobilske industrije i medija.

Prva tranša od 150 miliona evra namenjenih finansiranju izvozno orijentisanih malih i srednjih preduzeća do 250 zaposlenih, prioritetnih projekata preduzeća bez obzira na broj zaposlenih, kao i preduzeća iz oblasti automobilske industrije i medija, u potpunosti je iskorišćena kroz 100 projekata krajnjih korisnika posredničkih banaka.

Iz druge tranše od 100 miliona evra, takođe namenjenih finansiranju izvozno orijentisanih malih i srednjih preduzeća i preduzeća srednje tržišne kapitalizacije, do kraja maja 2013. Evropskoj investicionoj banci upućeno je na odobrenje 40 projekata, u iznosu od 83,3 miliona evra.

Odbor za upravljanje, koji čine predstavnici Ministarstva finansija i privrede, Ministarstva ekonomije i regionalnog razvoja i Narodne banke Srbije, ocenjivaće usklađenost projekata koje odabrane finansijske institucije predlažu za finansiranje sredstvima zajma s ciljevima relevantnih strateških akata Vlade Republike Srbije. Sredstva Apeks zajma plasiraju se krajnjim korisnicima preko posredničkih finansijskih institucija.[81]

[80] Stakić B., Barać S., Međunarodne finansije, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2010., str.199
[81] http://www.nbs.rs (pristupljeno 17.08.2013)

6.2. Evropska banka za obnovu i razvoj





Evropska banka za obovu i razvoj (EBRD) je osnovana 1990. godine, na predlog Francuske. Cilj joj je da prikupi kapital za finansiranje i pomoć zemljama Centralne i Istočne Evrope za primenu principa višepartijske demokratije, pluralizma i tržišne ekonomije, jača prelaz na otvorenu i tržišno orijentisanu privredu i unapređuje privatnu i preduzetničku inicijativu. To se naročito odnosi na efikasno sprovođenje privatizacije i decentralizacije njihovih privreda i njihovo uključivanje u međunarodnu privredu. Kao ciljevi osnivanja navode se još i uvođenje pravne države i poštovanje ljudskih prava. Navedeni i drugi ciljevi treba da se ostvare: razvojem privatnog sektora, naročito malih i srednjih preduzeća; mobilizacijom domaćeg i stranog kapitala i prenošenjem znanja upravljanja privredom; podsticanjem privrednih investicija i investicija u oblasti usluga i infrastrukture (transformacije iz centralizovanog u tržišni sektor privređivanja) neophodne za razvoj privatnog preduzetništva (pružanjem tehničke pomoći, razvojem tržišta kapitala, očuvanja životne sredine, itd).

U izvršavanju svojih zadataka banka tesno sarađuje sa MMF, IBRD, MIGA,OECD na realizaciji zdravih ekonomskih programa razvoja u zemljama korisnicima sredstava Banke. Sedište EBRD je u Londonu.

Zemlje članice podeljene su u četiri grupe: zemlje članice Evropske Unije, ostale evropske zemlje, zemlje korisnice sredstava, vanevropske zemlje. Inače članice EBRD mogu biti: evropske zemlje, neevropske zemlje članice MMF-a, zemlje članice EU, zemlje članice Evropske investicione banke (EIB). Danas EBRD ima 64 države-članice i dve međunarodne institucije.

Osnivački kapital EBRD bio je 10 milijardi ECU (ECU je 1.1.1999. zamenjen uvođenjem evra). Ukupan kapital podeljen je na 1.000.000 akcija, a vrednost svake akcije nominalno iznosi 10.000 ECU (evra). Ukupan kapital deli se na uplaćene akcije i akcije na poziv. Početni kapital koji je efektivno uplaćen (u pet jednakih godišnjih rata) bio je 3milijarde ECU (evra). Preostali deo kapitala uplaćuje se “na poziv”. Zemlje Evropske zajednice zajedno sa Evropskom Unijom i Evropskom investicionom bankom imaju većinsko učešće u kapitalu Banke od 51%. SAD su najveći pojedinačni akcionar sa 10% kapitala, slede Velika Britanija, SR Nemačka, Francuska, Italija i Japan sa po 8,5%. Učešće naše zemlje u početnom kapitalu EBRD je 128 miliona ECU (evra), što obezbeđuje 1,28% glasova u Banci.

Bankom upravljaju: Odbor guvernera, Odbor direktora, Predsednik Banke (i jedan ili više potpredsednika).

U Odbor guvernera svaka zemlja članica imenuje po jednog guvernera i njegovog zamenika. Na redovnim godišnjim sastancima Odbor guvernera bira jednog od guvernera za predsedavajućeg koji je na toj dužnosti do sledećeg godišnjeg skupa.

Odbor direktora sastoji se od 23 člana koji nisu članovi Odbora guvernera. Od tog broja zemlje EU i EIB imenuju 11 članova (koji predstavljaju: Nemačku, Francusku, Italiju, Veliku

Britaniju, Španiju, Belgiju, Holandiju, Dansku, Grčku, Portugal, Irsku, Luksemburg, EU i Evropsku investicionu banku), a ostale zemlje 12 članova. Guverneri zemalja korisnika sredstava (tj. zemlje Istočne i Centralne Evrope, među koje spada i Srbija), imenuju 4 direktora, ostale zemlje Evrope 4 i neevropske zemlje, takođe 4 člana. [82]

Predsednika Banke bira Odbor guvernerana period od 4 godine.

Prema pravilima Banke, kapital mogu koristiti samo one zemlje Centralne i Istočne Evrope koje su započele prelazak na tržišnu privredu, koje razvijaju privatnu svojinu i preduzetništvo i koje su u praksi prihvatile principe parlamentarne višestranačke demokratije. Banka svoje ciljeve i zadatke ostvaruje odobravanjem zajmova, kofinansiranjem sa drugim finansijskim izvorima, davanjem garancija i tehničke pomoći, pre svega privatnim preduzećima, ali i preduzećima u državnom vlasništvu koja posluju pod konkurentskim uslovima (bez subvencija) ili su u vezi privatizacije. Banka može da investira kako u privatna tako i u državna preduzeća, zatim da kupuje hartije od vrednosti koje emituju privatna i državna preduzeća i da daje garancije za zaduživanje na domaćem i stranom tržištu kapitala. Banka ne ulazi u poslove kreditiranja izvoza i poslove osiguranja. U toku godine najviše 40% od ukupnih plasmana može biti uloženo u državni sektor. Banka posluje na osnovu zdravih bankarskih principa, tj. pod finansijskim uslovima (rok, otplata, kamata, provizija i dr.) koji će joj osigurati dobit. EBRD ne finansira nijedan projekat koji nema podršku zemlje članice u kojoj se kapital plasira.

Svaka investicija EBRD mora:

a) olakšati zemlji korisniku prelazak na potpunu tržišnu privredu;
b) preuzimati rizik radi podržavanja privatnih investitora;
c) sadržati primenu zdravih bankarskih načela;

Pomoću svojih ulaganja EBRD potpomaže:

a) strukturne i sektorske reforme, uključujući i bolju saradnju sa susedima;
b) konkurenciju, privatizaciju i preduzetništvo;
c) finansijske ustanove i pravni sistem;
d) razvoj infrastrukture nužne za pomaganje privatnog sektora;
e) upravljanja preduzećima, uključujući zaštitu prirodne sredine.[83]

Osnovna svrha EBRD je da zemljama u kojima posluje pomaže prelazak na tržišnu privredu. Finansira i javni i privatni sektor, a u javnom sektoru samo infrastrukturu. Inače, polovina njene delatnosti usmerena je na pomaganje razvoja malih i srednjih preduzeća u privatnom sektoru. Pored toga, EBRD nastoji da olakša unutar regionalnu međunarodnu trgovinu u zemljama u kojima posluje (na primer unutar sporazuma CEFTA). Daje i kredite privatnim preduzećima u vidu revolving (preexport financing) i zajmove za obrtni kapital (working capital). Najzad, EBRD pomaže i u obuci kadrova (know how) u vođenju poslova u industrijskim preduzećima.

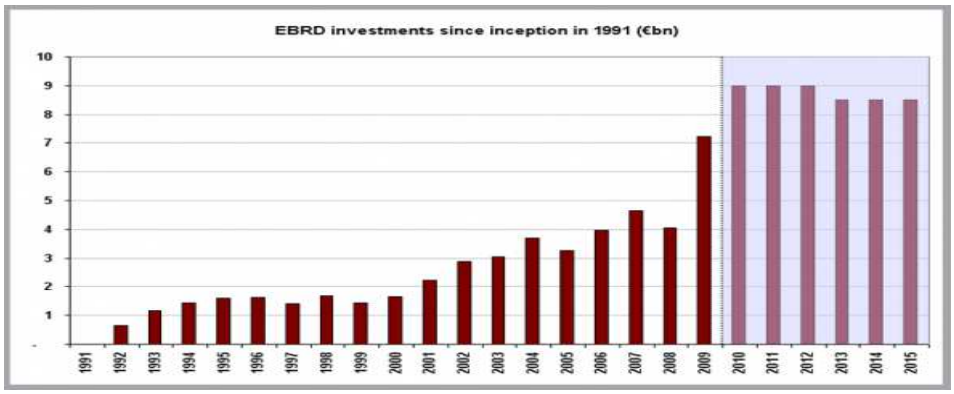
EBRD sledi načelo sufinansiranja projekata sa lokalnim i stranim investitorima, to jest udružuje kapital sa drugim zajmodavcima. U oceni valjanosti projekata postupa kao komercijalna banka. Cene svojih usluga obrazuje na tržišnoj osnovi.

S obzirom da kao banka ima rejting AAA, ona pod povoljnim uslovima mobiliše sredstva na finansijskom tržištu, slično Svetskoj banci. Sredstva pozajmljuje po kamatnoj stopi LIBOR sa premijom (spread) čija visina zavisi od stepena rizičnosti zemlje zajmoprimca.

[82] Stakić B., Barać S., Međunarodne finansije, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2010., str.53
[83] Unković M., Međunarodna ekonomija, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2010. str.345

Dužina počeka (grace period) je stvar pregovora. Rok dospelosti od 5-10 godina, a izuzetno do 15 godina, kod finansiranja infrastrukture. EBRD zaračunava i sopstvene troškove kao i

godišnju proviziju na nepovučeni deo odobrenog zajma (commitment fee on undisbursed loans). Povrh svega, EBRD zahteva osiguranje protiv normalnih komercijalnih rizika (krađa imovine, požar, građevinski rizici), ali ne traži osiguranje protiv političkih rizika niti od nekonvertibilnosti lokalne valute.



Slika br.12: Iznos investicija EBRD od 1991. do 2015godine (u milijardama evra)[84]

6.2.1. Saradnja Srbije i Evropske banke za obnovu i razvoj

Evropska banka za obnovu i razvoj uložila je u Srbiju u proteklih 11 godina tri milijarde evra u više od 180 projekata u svim sektorima. EBRD je planirala da i u narednim godinama nastavi podršku infrastrukturnom sektoru u Srbiji, posebno železnici i radovima na "Koridoru 10". Početkom 2012. godine EBRD je za potrebe železničkog sektora odobrila 95 miliona evra, čime nastavlja podršku srpskoj privredi. Ova međunarodna finansijska institucija u Srbiji je prisutna 11 godina, a u budućnosti će se fokusirati na finansiranje projekata u sektoru obnovljive energije. Prema oceni njenih analitičara, Srbija je u protekloj deceniji ostvarila značajan napredak, ali je, kao i u drugim zemljama svetska ekonomska kriza ostavila "traga". Rast BDP-a u 2011. godini iznosio je dva odsto, a prognoze za 2012. godinu su da će iznositi oko jedan odsto. EBRD je u Srbiji povećala obim poslovanja sa 180 miliona na 590 miliona evra u 2010. godini, i 526 miliona evra u 2011., a u tom periodu bila je prisutna na petnaestak projekata. Veliku podršku dala je infrastrukturnom sektoru, a pružila je i značajnu podršku finansijskom sektoru, koji uslužuje mala i srednja preduzeća – okosnicu privrednog razvoja, kao i korporativnom sektoru.

Razvoj malih i srednjih preduzeća od velikog je značaja za uspešnost privreda regiona centralne i istočne Evrope. U periodu od 2007. do 2013. godine u region CIE usmereno je 180 milijardi evra iz strukturnih fondova EU. Sličan iznos mogao bi biti dostupan i za period od 2014. do 2020. godine. Budući da EU finansira i do 85 odsto vrednosti projekta, poslovne banke igraju ključnu ulogu u osiguravanju dodatnih sredstava, naglasili su predstavnici EBRD.

[84]http://www.ebrd.com (pristupljeno 17.08.2013)

Evropska banka za obnovu i razvoj u 2012. godini finansirala je 388 projekata, što je rekordan broj projekata u jednoj godini. Za te namene izdvojeno je 8,7 milijardi evra. Ta međunarodna

finansijska institucija, koja investira u projekte od Centralne Evrope do Centralne Azije, ostvarila je neto profit u iznosu od oko milijardu evra. EBRD je u 2012. godini u zemljama Zapadnog Balkana finansirala realizaciju 64 projekta sa ukupno 663 miliona evra. U planu su i nove investicije, s ciljem da se pomogne zemljama u tranziciji da prebrode teškoće, nastale kao posledica globalne ekonomske krize. Ulaganja će biti proširena i na zemlje Južnog i Istočnog Mediterana, gde je predviđeno finansiranje šest projekata u vrednosti od 181 milion evra. Ta međunarodna finansijska institucija će u 2013. godini finansirati projekte, koji će omogućiti ekonomski oporavak i snažniji privredni rast u budućnosti. Imajući u vidu da je kriza u evrozoni ostavila negativne posledice najviše na privrede zemalja Centralne i Istočne Evrope, planirano je da u naredne dve godine EBRD uloži četiri milijarde evra u taj region. To je deo zajedničkog akcionog plana Evropske banke za obnovu i razvoj, Evropske investicione banke i Svetske banke. Kada je reč o Srbiji EBRD planira da u 2013. godini investira 300 miliona evra u 20 projekata. Posebna pažnja biće posvećena ulaganju u podsticaj razvoja privatnog sektora. Sredstva će biti namenjena konsolidaciji velikih kompanija, rastu i razvoju, kao i finansiranju privatizacija.

Evropska banka za obnovu i razvoj u 2013. prognozira oporavak Srbije i rast BDP od 1,1 odsto**,** navodeći da se u njenoj ekonomiji trenutno uočava nekoliko slabosti. U najnovijem kvartalnom izveštaju EBRD, posle ekonomskog rasta od oko dva odsto u 2011, prognoziran je negativan rast u 2012. godini od minus 0,7 odsto. Takva prognoza data je, pre svega, u svetlu slabih pokazatelja o ekonomskom proizvodu u prvom kvartalu ove godine, kad je bruto domaći proizvod Srbije snižen 1,3 odsto na godišnjem nivou i samo nešto boljeg pokazatelja u drugom tromesečju. U izveštaju pod nazivom "Regionalni ekonomski izgledi" navodi se da Srbiji i dalje prete veliki rizici, pre svega zbog njene izloženosti evrozoni i ponovnog porasta inflacije koja je u septembru dostigla dvocifreni nivo. Neizvesnosti je doprinela i domaća politika u periodu posle izbora, ukazala je EBRD. Vlada se suočava sa velikim izazovima u smanjenju fiskalnog deficita koji sada dostiže oko sedam odsto BDP i kresanju javnog duga koji je narastao na blizu 60 odsto BDP, znatno iznad zakonskog limita od 45 odsto BDP, ukazala je EBRD.

EBRD je ukazala da će evropske zemlje u tranziciji preživeti još jednu izazovnu godinu pre nego što u njihovim ekonomijama počne bilo kakav stvarni oporavak. Ekonomski rast u tom tranzicionom regionu će opasti na 2,7 odsto u 2012, pre nego što u 2013. godini dođe do skromnog ubrzanja na 3,2 odsto. Kriza u evrozoni i dalje negativno utiče na ekonomske pokazatelje u regionu u kojem posluje EBRD, ali su nedavne mere Evropske centalne banke, kao i koraci ka stvaranju bankarske unije donekle smanjili pretnje rastu u tom tranzicionom regionu. Privrede zemalja regiona u kojem posluje ta Banka ostvarile su u prvoj polovini ove godine manji rast nego u drugoj polovini 2011, pri čemu je rast primetno usporen u centralnoj Evropi, baltičkim zemljama i jugoistočnoj Evropi. U zemljama na koje se EBRD širi - Egiptu, Jordanu, Maroku i Tunisu - privredni rast je povećan u odnosu na slabe pokazatelje tokom burnog perioda 2011. Makroekonomska stabilnost i veće otvaranje novih radnih mesta ostaju urgentan problem u regionu južnog i istočnog Mediterana, ukazala je EBRD. Za zemlje južnog i istočnog Mediterana banka prognozira prosečan rast od 2,9 odsto u ovoj godini. EBRD, koja je u vlasništvu 63 zemlje i dve međuvladine institucije, pruža podršku razvoju tržišnih ekonomija i demokratija od osnivanja 1991. godine.

Evropska banka za obnovu i razvoj izdvojiće 1,2 milijarde evra za Srbiju do 2015. godine. Ova međunarodna finansijska institucija je od 2001. godine investirala oko 3,2 milijarde

evra u Srbiju u cilju poboljšanja uslova za biznis i privlačenja stranih investicija. EBRD nudi Srbiji direktno finansiranje projekata za energetsku efikasnost i korišćenje obnovljivih izvora energije za šta je preostalo još 50 miliona evra. EBRD je za zamlje bivše Jugoslavije, osim Slovenije, kao i Albaniju, namenila 100 miliona evra za ove projekte a polovina sredstava je već potrošena.

Evropska banka za obnovu i razvoj (EBRD) je najveći investitor u srpskoj ekonomiji od 2001. godine, sa ukupnim ulaganjem od 3,3 milijarde evra. U 2011. ova međunarodna finansisjka institucija uložila je 526 miliona evra kroz 28 projekata. Aktivnosti te banke i u 2012. godini su bili usmereni na razvoj transporta, energetskog sektora i opštinske infrastrukture. Ova međunarodna finansijska institucija pružiće podršku državi u izradi pravnih dokumenata u vezi a fiskalizacijom i javnim finasijama. Jedna od važnijih funkcija EBRD je da unapredi odnos države i privrede kako bi se racionalizovala javna potrošnja. Takođe, planirano je da se javni i privatni sektor upozna sa vrhunskim dostignućima u oblasti javnih nabavki kako bi se postigla bolja cena i konkurentnost. Ovo će doprineti poboljšanju investicione klime i većim ulaganjima u privatni sektor. Čelnici ove finansijske institucije poručuju da je za racionalno trošenja sredstava važno poštovanje pravila i zakona o javnim nabavkama jer je na taj način moguće ostvariti velike uštete uz poštovanje konkurencije. Za razluku od Svetske banke koja se bavi, uglavnom javnim sektorom, EBRD se bavi i privatnim sektorom tako da se 65 odsto sredstava plasira u zajmove za razvoj malih i srednjih preduzeća. Banka se angažuje na tri načina: daje zajmove privatnom entitetu,postaje akcionar sa 5 do 10 odsto na tri do pet godina u firmi koja se osniva ili razvija, a potom izlazi iz vlasništva, dok je treći vid aktivnosti davanje garancija za dobijanje kredita od privanih banaka.

Evropska banka za obnovu i razvoj je najveći pojedinačni investitor u regionu. To znači da je Banka, pored sopstvenih ulaganja, uspela da mobiliše i značajna druga strana direktna ulaganja. Uticaj svetske finansijske krize takođe se osetio na njeno poslovanje, jer je region, koji Banka pokriva, bio jako izložen negativnim efektima. Osnovni kapital Evropske banke za obnovu i razvoj - EBRD je oko 23 milijarde evra, a sredstva su namenjena za plasmane u javnom i privatnom sektoru, direktnim finansiranjem ili putem kreditnih linija komercijalnih banaka, u regionu od centralne Evrope do centralne Azije. Principi na kojima počiva rad Banke su da promoviše tranziciju ka tržišnoj ekonomiji putem investiranja, pre svega, u privatnom sektoru, kao i da mobiliše direktna strana ulaganja. Uz to, EBRD podržava privatizaciju i restrukturiranje, standard života i dugoročno ekološki održiv razvoj. Oko 17 odsto ukupnih ulaganja namenjena su poboljšanju uticaja na okolinu. Zatim, odobravani su krediti kao podrška malim i srednjim preduzećima, uz proširenje programa za finansiranje uvozno - izvoznih poslova preko komercijalnih banka. Njihovim sredstvima finansirani su infrastrukturni i energetski projekti u regionu, zbog čega je proširena saradnja i sa ostalim međunarodnim finansijskim institucijama na tom polju. Pokrenuta je i nova poslovna grupa, koja obuhvata industriju, trgovinu i agrobiznis, a fokusirana je da odgovori na krizu u korporativnom sektoru. Nastala je kao rezultat povećane tražnje za finansiranjem velikih kompanija u regionu, koji pokriva EBRD. Banka finansira maksimalno trećinu ukupne vrednosti ponuđenog projekta, s tim što nema ograničenja u pogledu sektora, osim ako je reč o vojnim aktivnostima, duvanskoj industriji, zabranjenim supstancama i izgradnji samostalnih kockarnica. Kao i sve komercijalne banke, i za EBRD je prvi princip pri odobravanju kredita njegova isplativost i komercijalna održivost projekta.

Pored toga, prisutan je zahtev da Banka ima dodatnu ulogu u finansiranju projekta, koji može da unapredi proces tranzicije. Ključno je da svi projekti u kojima učestvuje EBRD treba da

promovišu zdravu investicionu klimu i korporativno upravljanje, jer se time jačaju konkurencija i institucije. Banka odobrava isključivo dugoročne zajmove sa rokom dospeća od pet do sedam godina, a kamate mogu da budu fiksne ili promenljive, zavisno od potrebe projekta. Infrastruktura učestvuje sa 40 odsto, sektor energetike 16 odsto, finansijske institucije 21 odsto, a ostatak ide na pojedinačni korporativni sektor, koji učestvuje sa 25 odsto - telekomunikacije, nekretnine, industrija, usluge i agrobiznis. Kad je reč o Srbiji, zajednička saradnja počela je 2001. godine, i do sada je plasirano preko dve milijarde evra. EBRD je ukupno finansirala 95 projekata i 33 regionalna programa. Vrednost projekata u privatnom sektoru iznosila je nešto preko 900 miliona, a u javnom oko 1,1 milijarda evra. Strateški prioriteti za Srbiju utvrđuju se svake druge godine u dokumentu ,,Strategija za Srbiju".

Ekonomski potencijal Srbije, EBRD vidi kao osnovu za razvoj celokupnog regiona i to sa tri strateška prioriteta-investicije u korporativnom sektoru, infrastrukturu i finansijski sektor. EBRD će, kad je reč o korporativnom sektoru, nastaviti da odobrava kredite, kako lokalnim tako i inostranim firmama, za potrebe privatizacije i restrukturiranja nakon privatizacije, i to, uglavnom, za velika preduzeća. To se posebno odnosi na planove za konsolidaciju i buduće širenje preduzeća, uključujući njihov dalji regionalni prodor. U oblasti infrastrukture, Banka će, zajedno sa drugim finansijskim institucijama, nastaviti da igra ključnu ulogu u razvoju saobraćajne, energetske i lokalne infrastrukture u Srbiji. Finansijski sektor podrazumeva razvoj novih proizvoda, dalju konsolidaciju, investiranje u nebankarske finansijske institucije:lizing, osiguravajuće kuće, privatni penzioni i investicioni fondovi. U sektoru proizvodnje i usluga, EBRD je u Srbiji finansirala nekoliko projekata u korporativnom sektoru. Najveća farmaceutska kompanija ,,Hemofarm", Vršac, koristila je dva kreditna aranžmana za ekspanziju, zatim, ,,Sevojno-EPH" za postprivatizaciono finansiranje operativnog procesa, ,,Ball Packaging" za grinfild proizvodnju i fabrika nameštaja ,,Forma Ideale" za finansijsko restrukturiranje i ekspanziju. Kad je reč o vršačkom ,,Hemofarmu", koji je od 2006. godine u vlasništvu nemačke Štade (Stade), EBRD je u aprilu 2002. godine odobrila prvi kredit od 18 miliona evra za proizvodne kapacitete i unapređenje poslovanja u Vršcu. Istovremeno, bio je to i prvi projekat koji je ta Banka finansirala u Srbiji u privatnom sektoru. Kao deo investicije ,,Hemofarm" je sagradio najmoderniju proizvodnu fabriku sterilizovanih proizvoda. Kako je fokus ,,Hemofarma" bio na ekspaniziji i izvozu, pre svega, u Rusiju, EBRD je podržala taj razvoj finansiranjem izgradnje grinfild kompanije u Rusiji u Obininsku, sa kreditom od 24 miliona evra. Reč je o prvoj srpskoj fabrici lekova izgrađenoj u Rusiji. Za Sevojno, njegovom vlasniku i sponzoru EPH -u odobren je dugoročni kredit od 16 miliona evra za poboljšanje efikansnosti proizvodnje i kvaliteta proizvoda u Sevojnu. Finansirana je i revizija energetske efikasnosti kompanije putem tehničke pomoći od Centralnoevropske inicijative. Kao Banka koja podržava privatni sektor, upravo su agrobiznis i agroindustrija u Srbiji ocenjeni kao najveći razvojni potencijal. U tom sektoru realizovano je 59 projekta, vrednih 639 miliona evra. Između ostalih, EBRD je finansirao vodeće srpske kompanije u agrobiznisu kao što su ,,Marbo", ,,Štark", ,,Frikom", ,,Victoria Group", ,,Idea", ,,Fresh and Co.", ,,Nectar". Dobar primer je i fabrika konditorskih proizvoda ,,Štark", najveći proizvođač na prostoru bivše Jugoslavije, član kompanije ,,Droga Kolinska Grupe" od 2005. godine. U septembru 2006. godine Banka je odobrila dugoročni kredit od 10 miliona evra za potrebe restrukturiranja i modernizaciju kompanije, zahvaljujući kome je ,,Štark" ostvario pozitivne rezultate i ponovo postao profitabilna firma.

Evropska banka za obnovu i razvoj odobrila je „Socijete General banci" dva zajma ukupne vrednosti 160 miliona evra, od kojih jedan od 150 miliona evra namnjen podržavanju razvoja

Univerzitet Singidunum

same banke u naredne tri godine i drugi od 10 miliona evra za jačanje konkurentnosti malih i srednjih preduzeća u Srbiji. Cilj EBRD-a je jačanje kreditne podrške realnoj ekonomiji zemlje, bez kreditiranje srpske privrede i individualnih klijenata, posebno kroz povećanje kreditiranja malih i srednjih preduzeća. Belgijska banka za kreditiranje malih i srednjih preduzeća „KBC banka“ potpisala je ugovor sa Evropskom investicionom bankom za dobijanje nove kreditne linije od 40 miliona evra. Ova sredstva biće iskorišćena za kreditiranje dugoročnih investicionih projekata za mala i srednja preduzeća u 2012. godini.

Singidunum Univerzitet

ZAKLJUČAK

Kreditiranje je za neke države, kao i našu državu, postalo način življenja tj. preživljavanja. Postoji veliki broj međunarodnih organizacija među kojima su najpoznatiji MMF i Svetska banka. Podizanjem kredita u ovim, ali i ostalim, finansijskim organizacijama države u tranziciji pokušavaju da uhvate korak sa razvijenim zemljama.

Svetske institucije u sferi kapitala dobile su takvu snagu da bitno utiču na globalna ekonomska, pa i politička kretanja u savremenom svetu. Bez njihovog prisustva i ucešća ne može se više ni zamisliti skoro nijedna nacionalna ekonomija. One svojom ekonomskom, odnosno snagom ogromnog udruženog finansijskog kapitala, predstavljaju glavni generator ekonomskih i finansijskih integracija, usmeravaju globalne i regionalne ekonomske i tehnološke procese. Njihova ekonomska funkcija izražena je pre svega u uslovima usmeravanja i korišćenja finansijskog kapitala ogromnih razmera, i svakako, u uslovima i načinu dodeljivanja kredita i drugih oblika finansiranja nacionalnih i međunarodnih projekata, utičući na strukturu i ukupnu usmerenost privrednih tokova pojedinih ili grupa zemalja.

U skladu sa postavljenim hipotezama na početku istraživačkog rada možemo da zaključimo da su početne pretpostavke i dokazane. Bez ikakve sumnje navodi se zaključak da najrazvijenije zemlje sveta u privrednom pogledu, a naročito zemlje članice Grupe 8, značajno utiču na rad i donošenje odluka unutar međunarodnih finansijskih institucija i time indirektno utiču na privredni razvoj ostalih svetskih privreda. Što se konkretno tiče naše zemlje, možemo, takođe, da zaključimo da privredni subjekti u našoj zemlji koriste, ali ne u dovljnoj meri, finansijska sredstva koja odobravaju ove institucije.

Perspektiva međunarodnih finansijskih institucija, kao globalnih i univerzalnih institucija, leži u njihovom jačanju u oblasti globalnog finansijskog monitoringa i ekonomske saradnje među državama, uz pretpostavku da se „klasičan“ okvir i šablon delovanja, transformiše u „savremen“ i efikasan sistem, sa više transparentnosti i manje uslovljenosti u bilateralnim sporazumima. Međunarodne institucije, koje se brinu o monetarnoj stabilnosti svojih članica, moraju unapređivati svoju ulogu, prilagođavajući se novonastalim situacijama i izazovima vremena koje dolazi.

Važno je da se istakne da kreditiranje od strane međunarodnih institucija povlači za sobom i savremenu ekonomsku kolonizaciju. Ovakav vid kolonizacije je veoma izražen u zemljama u tranziciji, a naročito u afričkim državama gde se nacionalni resursi iskorišćavaju nekontrolisano i na štetu te države, ali zbog velikog duga ili pak nemogućnosti vraćanja istog te države nisu u stanju da se bore protiv ovakvog iskorišćavanja.

Globalna kriza je uticala u pozitivnom smislu na međunarodne finansijske institucije, u smislu da je poboljšana, proširena i unapređena njihova kreditna uloga. Značajno su povećana sredstva koja imaju na raspolaganju za kreditiranje. Međunarodne finansijske institucije su takođe reformisale i način na koji pozajmljuju novac, time što su ponudile veće iznose zajmova, uvele nove oblike kredita i prilagodile njihove uslove specifičnim okolnostima zemalja.

Nova pozicija međunarodnih finansijskih institucija, ali i svaka njihova ozbiljnija reforma, zavisiće od strukture svetske privrede, ali i od globalnog usaglašavanja ekonomskih interesa u cilju održivog razvoja i unapređenja makroekonomskih uslova života na planeti. Međunarodne finansijske institucije insistiraju na makroekonomskoj stabilnosti, kao neophodnom preduslovu rasta. Međutim,to nije dovoljno. Iako programi stabilizacije, smanjivanja deficita i poboljšanja

platnog bilansa ne štete rastu, ipak sami po sebi nisu dovoljni za razvoj. Za zemlju koja ima aranžman sa nekom od međunarodnih finansijskih institucija najbolje bi bilo da se fokusira na stavljanje pod kontrolu inflacije i platnog bilansa. Pitanja kao što su nezaposlenost, stvaranje BDP ili širi privredni rast zemlje, bolje je strateški planirati u nacionalnim okvirima, jer najbolje poznajemo sopstvenu ekonomiju, sopstvene potrebe i mogućnosti, kako zemlje, tako i građana.

Činjenica je da su međunarodne finansijske institucije ojačale u svetskoj ekonomskoj krizi. One su postale neophodnije nego ikad i one su institucije koje su sposobne u kratkom roku pribaviti dovoljna finansijska sredstva za održavanje neophodne likvidnosti.

Takođe možemo zaključiti imajući u vidu ogroman jaz između najbogatijih i najsiromašnijih zemalja sveta da su ovakve institucije svakako veoma dobrodošle. Zahvaljujući njima dohodak per capita nerazvijenih zemalja se povećava i nema sumnje da su međunarodne finansijske institucije u poslednjih sedamdeset godina, prešle put od garanta stabilnosti svetskog finansijskog sistema, preko spasioca zemalja poverioca i dužnika tokom svetske krize, do konačne uloge svojevrsnog savetnika i finansijera procesa tranzicije u post-socijalisitičkim zemljama.

Delovanje i prisustvo međunarodnih finansijskih institucija u našoj zemlji je izraženo i postoji veliki broj projekata u kojima one aktivno učestvuju. Međutim, takođe ne možemo, a da ne primetimo da u razvoju srpske privrede postoji itekako prostora za još veće i aktivnije uključivanje ovih institucija u sve privredne tokove, naročito u razvoj privatnog sektora koji u budućnosti treba da predstavlja okosnicu razvoja posrnule ekonomije Srbije.

Naša zemlja se još uvek nalazi u procesu tranzicije, a jedan od njenih osnovnih zadataka jeste prelazak državne svojine u ruke privatnog sektora. Odnos između našeg državnog aparata i međunarodnih finansijskih institucija, zbog napred navedene činjenice mora da bude na višem, boljem i kvalitetnijem nivou.

Svetska ekonomija se trenutno suočava sa ozbiljnom krizom. Srpska privreda kao njen ne tako veliki deo oseća itekakve posledice. Finansijska sredstva sa kojima raspolažu međunarodne finansijske institucije treba da nam pomognu da što je moguće više umanjimo njene posledice. Privatna preduzeća su upravo taj deo privredne proizvodnje koji trebamo i moramo da podstaknemo u daljem razvoju, a finansijska sredstva i savetodavne usluge međunarodnih finanasijskih institucija su jedan od načina za to.

Lakše kretanje kapitala i pomoć u kreiranju novih formi njegovog priliva u našu zemlju, a naročito dolazak stranog kapitala je znatno olakšan uz delovanje ovih institucija. Samim njihovim prisustvom u Republici Srbiji, one su i garant da je Srbija zemlja koja ima uređene pravne norme za strane ulagače i da ima perspektivu u daljem privrednom i ekonomskom razvoju.

Uzimanje kredtita od poslovnih banaka, ali i od drugih domaćih i stranih finansijskih institucija, postao je način življenja za veliki broj uglavnom privatnih preduzeća u našoj zemlji. Ka ovim institutucijama treba da se okreće privatni sektor kada želi da se zadužuje, zato što se radi uglavnom o srednjoročnim i dugoročnim kreditima sa grejs periodom i sa veoma povoljnom kamatnom stopom i da na taj način drži korak sa razvijenim svetskim privredama, a samim tim će biti u mogućnosti da se uključi i u ponudu na svetkom tržištu proizvoda i usluga.

Konačno, možemo da zaključimo da je veoma bitno da što je moguće više upoznati način rada i delovanja svih međunarodnih finansijskih institucija, u cilju donošenja kvalitetnijih odluka u budućnosti, jer bi odnos između naše privrede i ovih institucija trebao biti izraženiji.

Singidunum Univerzitet

LITERATURA

-Ekonomska enciklopedija, Savremena administracija, Beograd, 1986.

-Jovović D.,Medjunarodne finansijske instutucije-Položaj i interesi SR Jugoslavije, Međunarodna politika, Beograd, 1997.

-Koen M. i Nejgel E.,Uvod u logiku i načni metod, ZUNS Beograd, 1982.

-Kovačević R., Međunarodne finansijske institucije, Institut za spoljnu trgovinu, Beograd, 1998.

-Miljević M., Metodologija naučnog rada, Filozofski fakultet-Univerzitet u Istočnom Sarajevu,Pale, 2007.

-Paunović S., Uloga Međunarodnog monetarnog fonda u savremenoj ekonomskoj krizi, Univerzitet Singidunum, 2011.

-Serbia partnership program snapshot, Svetska banka, Vašington,SAD,2013.

-Stakić B., Barać S., Međunarodne finansije, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2010.

-Stakić B.,Međunarodne finansijske institucije, Univerzitet Singidunum, 2012.

-Unković M., Međunarodna ekonomija, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2010.

-http://www.bancaintesa.rs

-http://www.fiatsrbija.rs

-http://www.fin.gc.ca

-http://www.eib.org

-http://www.ebrd.com

-http://www.ifc.org

-http://www1.ifc.org

-http://www.imf.org

-http://www.kamatica.com

-http://www.miga.org

-http://www.mkgroup.rs

-http://www.nbs.rs

-http://www.rts.rs

-http://www.victoriagroup.rs

-http://www.vinozupa.com

-http:// www.worldbank.org